

**T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**BURJUVA TİPİ AVRUPA KAPİTALİZMİ İLE AHİ TİPİ OSMANLI SİSTEMİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
GAMZE ALAR**

**DANIŞMAN
DR. ÖĞR. ÜYESİ RAMAZAN ARSLAN**

BARTIN-2020

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

BURJUVA TİPİ AVRUPA KAPİTALİZMİ İLE AHİ TİPİ OSMANLI SİSTEMİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

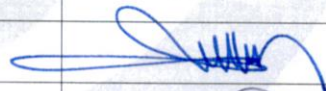
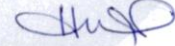

HAZIRLAYAN

Gamze ALAR

DANIŞMAN

Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN

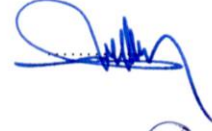
“Bu tez 30/01/2020.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN	
Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE	
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAMACI	

KABUL VE ONAY

Gamze ALAR tarafından hazırlanan “Burjuva Tipi Avrupa Kapitalizmi İle Ahi Tipi Osmanlı Sisteminin Karşılaştırılması” başlıklı bu çalışma, 30.01.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda **oy birliği** ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN(Danışman)

Üye : Prof. Dr. Hamza ÇEŞTEPE

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KAMACI

Bu tezin kabulü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

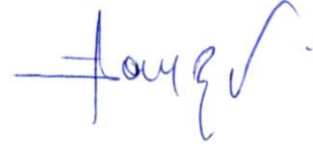
Prof. Dr. Metin SABAN
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN danışmanlığında hazırlamış olduğum “Burjuva Tipi Avrupa Kapitalizmi İle Ahi Tipi Osmanlı Sisteminin Karşılaştırılması” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

30/01/2020

Gamze ALAR

ÖN SÖZ

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen, güler yüzü ve samimiyetiyle her koşulda yardımcı olup anlayış gösteren çok kıymetli danışmanın Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yardımlarını ve desteklerini hissettiğim Mukaddes ALPTEKİN ESER ve Feride TELLİ başta olmak üzere Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü çalışanlarına canı gönülden teşekkür ederim.

Bu zorlu tez sürecinde her zaman beni motive eden, maddi manevi her türlü desteği sağlayan, bugünlere gelmeme vesile olan ve bana benden daha çok inanan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her an yanımda olup, yüzümü güldüren ve Bartın'daki ailem olan Gözde DEMİRAL ve Dilara TİRYAKİ'ye; yüksek lisans sürecimde her zaman destek olan arkadaşlarım; İlkur YÜCEL, Öğr. Görevlisi Yakup Bahadır YÜCEL, Rukiye ÜNAL ve son olarak Alperen ONAY'a teşekkür ederim.

Gamze ALAR

Bartın, 2020

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Burjuva Tipi Avrupa Kapitalizmi İle Ahi Tipi Osmanlı Sisteminin Karşılaştırılması

Gamze ALAR

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İktisat Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ramazan ARSLAN

Bartın-2020, Sayfa: XV+73

Ahilik, Anadolu'da yüzyıllar boyunca varlığını sürdürmüş ahlak ve sanatın birleştiği bir esnaf teşkilatlanma modeli olarak bilinir. Birlik, beraberlik ve barış içinde yaşamak gibi sosyal hayatın gerekliliklerinin yanı sıra ekonomik anlamda da dayanışma, rekabet anlayışı, kalite-kontrol gibi koşullarla ticari ahlak prensiplerini içerisinde barındıran bu teşkilatlanma modeli, gerek inanç bakımından gerekse yapılanma olarak çok yönlü bir oluşum olarak da görülebilir. Ahlak ile kalitenin birleştiği bir esnaf teşkilatlanma modeli olarak da bilinen bu sistem, var olduğu dönem süresince toplumu gelişmişlik düzeyinde tutan birçok faktörü bünyesinde barındırmıştır.

Diğer taraftan kapitalist sistem ise bireylerin temel amaç haline getirdiği sermaye birikimi ve kârını en üst seviyeye çıkarma düşüncesine dayanır. Temelde bireycilik, özel mülkiyet, rekabet, serbest piyasa ve sınırlı devlet müdahalesine dayanan kapitalizm, özel girişim veya özel teşebbüs sistemi olarak da bilinir. Özünde birikmiş zenginlik barındıran kapitalist düşüncede sermayenin sürekli kendini büyütmesi amaçlanır.

Bu çalışmada Burjuva tipi Avrupa kapitalizmi ile Ahi tipi Osmanlı sisteminin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada konu bütünlüğünün sağlanması açısından iki sistem özü itibarıyla ele alınmış ve incelemeye tabi tutulmuştur. İnceleme sonucunda ortaya çıkan temel noktalar dikkate alınarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Çalışma amacına uygun olarak literatür inceleme ve kaynak tarama yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma sonucunda

Burjuva Tipi Avrupa Kapitalizmi İle Ahi Tipi Osmanlı Sistemi arasında kişisel çıkarlar, toplumsal refah, devlet müdahalesi, piyasa mekanizmasının işleyişi, rekabet anlayışı gibi temel noktalar bağlamında önemli farklılıklarının olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı; Esnaf Birlikleri; Ahilik; Avrupa Kapitalizmi; Burjuva.

ABSTRACT

M.Sc Thesis

Comparison Of Bourgeois Type European Capitalism And Akhi Type Ottoman System

Gamze ALAR

Bartın University

Institute of Social Sciences

Department of Economics

Thesis Advisor: Dr. Lect. Ramazan ARSLAN

Bartın-2020, Page: XV+73

Akhism is known as a craftsman association model combining morality and art which has existed for centuries in Anatolia. This association model, which hosts trade-related ethical principles and conditions such as economic solidarity, competition understanding, quality-control as well as the requirements of social life such as unity, solidarity and living in peace, can be seen as a multi-directional formation both in terms of belief and structuring. This system, which is also known as a craftsman association model where morality and quality are united, embodied many factors that kept the society at the level of development throughout the period it existed in.

The capitalist system, on the other hand, is based on the idea of maximizing the accumulation of capital and profit which individuals have determined as the main objective. Capitalism, which is based primarily on individualism, private property, competition, free market and limited state intervention, is also known as a private enterprise system. In the capitalist thought, which contains accumulated wealth intrinsically, the continuous growth of capital is targeted.

In this study, it was aimed to make a comparison between the bourgeois-type European capitalism and Akhi-type Ottoman system. In order to ensure the integrity of the subject in the study, the two systems were discussed inherently and subjected to examination. A comparison was made by considering the basic points that emerged as a result of the examination. In accordance with the aim of the study, literature review and screening method were preferred. As a result of the study, it was seen that there were important differences between bourgeois-type European capitalism and Akhi-type Ottoman system in terms of basic points such as personal interests, social welfare, state intervention, functioning of the market mechanism and competition understanding.

Keywords: Ottoman; Craftsman Associations; Akhism; European Capitalism; Bourgeois.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	iii
BEYANNAME.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
TABLOLAR DİZİNİ	xiv
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ	1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR.....	3
1.1. Kavramsal Çerçeve	3
1.1.1. Ahilik.....	3
1.1.2. Fütüvvet Kavramı.....	4
1.1.3 Fütüvvet-nâme.....	5
1.1.4. Fütüvvet ve Ahilik İlişkisi.....	7
1.1.5. Lonca ve Gedik Kavramı	9
1.1.6. Ahiliğin Amacı Ve Önemi.....	10
1.1.7. Ahiliğin Temel İlke ve Değerleri.....	12
1.2. Literatür.....	14
2. AHİLİK TEŞKİLATININ TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ	18
2.1. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışı.....	18
2.1.1. Fütüvvetin Kurumsallaşması	18
2.1.2. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Etkenler	19
2.1.3. Ahi Evran.....	20
2.2. Ahi Teşkilatının Yapısı Ve Yönetim Biçimi.....	22
2.2.1. Teşkilatlanma	23
2.2.2. Üyelik	25

2.2.3. Orta Sandığı (Esnaf Sandığı)	28
2.2.3.1. Orta Sandığının Gelirleri.....	29
2.2.3.2. Orta Sandığının Giderleri.....	29
2.2.4. Yönetim Biçimi.....	29
2.2.4.1. Esnaf Şeyhi.....	30
2.2.4.2. Yönetim Kurulu.....	31
2.2.4.3. Büyük Meclis.....	32
2.2.5. Denetim Ve Ceza	33
2.2.6. Osmanlı Devleti'nin Kurulmasında Ahilerin Etkisi	34
2.2.7. Ahiliğin Etkinliğini Yitirmesi.....	36
2.2.7.1. İç Etkenler	37
2.2.7.2. Dış Etkenler.....	38
2.3. Ahilik İş Ahlakının Genel İlkeleri	40
2.3.1. Kanaatkâr Olma	40
2.3.2. İddihar (Yastıkaltı)	40
2.3.3. İş Bölümü.....	41
2.3.4. Yardımlaşma	41
2.3.5. Usta- Çırak İlişkisi	42
2.3.6. Çalışma Azmi ve Tevekkül.....	43
2.4. Üretim ve Satış	43
3. KAPİTALİZM, KAPİTALİST SİSTEMİN UNSURLARI.....	45
3.1. Kapitalizmin Tanımı.....	45
3.2. Burjuva ve Burjuvazi.....	46
3.3. Kapitalizmin Dayandığı Başlıca Unsurlar	47
3.3.1. Özel Mülkiyet Hakkı.....	47
3.3.2. Serbest Girişim.....	48
3.3.3. Bireycilik.....	48
3.3.4. Rekabet	48
3.3.5. Sınırlı Devlet	49
4. BURJUVA TİPİ AVRUPA KAPİTALİZMİ İLE AHİ TİPİ OSMANLI SİSTEMİNİN	
KARŞILAŞTIRILMASI.....	50

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	50
4.2. Araştırmanın Önemi.....	50
4.3. Araştırmanın Yöntemi.....	50
4.4. Kapitalist Sistem ve Ahi Anlayışının Karşılaştırılması	51
4.4.1. Özel Mülkiyet Açısından Karşılaştırılması.....	51
4.4.2. Serbest Girişim Açısından Karşılaştırılması	52
4.4.3. Bireycilik Açısından Karşılaştırılması	53
4.4.4. Kişisel Çıkar Açısından Karşılaştırılması.....	55
4.4.5. Sınırlı Devlet Açısından Karşılaştırılması	56
4.4.6. Rekabet Anlayışı Açısından Karşılaştırılması.....	57
4.4.7. Kapitalist Sisteme Karşı Ahi İktisadi Düşüncesi	59
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	62
KAYNAKLAR.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	73

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Sayfa No
Şekil 1: Ahi Birliğinin Teşkilat Yapısı.....	24
Şekil 2: Esnaf Üyelik Çeşitleri (Yönetilen Grup)	26
Şekil 3: Ahilik Teşkilatında Dâhili Üyelerin Hiyerarşisi	27

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 1: Ahilik Teşkilatının Etkinliğini Yitirmesindeki İç Ve Dış Etkenler	39
Tablo 2: Özel Mülkiyet Açısından Kapitalizm Ve Ahilik.....	52
Tablo 3: Serbest Girişim Açısından Kapitalizm Ve Ahilik	53
Tablo 4: Bireycilik Açısından Kapitalizm Ve Ahilik	54
Tablo 5: Kişisel Çıkar Açısından Kapitalizm Ve Ahilik.....	56
Tablo 6: Sınırlı Devlet Açısından Kapitalizm Ve Ahilik.....	57
Tablo 7: Rekabet Açısından Kapitalizm Ve Ahilik.....	59
Tablo 8: Kapitalist ve Ahi Anlayışlarının Karşılaştırılması.....	60

KISALTMALAR

- İSAM : İslam Araştırmaları Merkezi
TASAM : Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
VB. : Ve Benzeri
YY :Yüzyıl
Ö. : Ölüm

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca kurulan kurumlar genellikle tarihi ya da sosyo-ekonomik olayların sonucunda oluşurlar. Ahilik müessesesi toplumsal değişikliklerin yaşanmış olduğu bir dönemde, birbiri ile savaşan gruplar arasında barış ortamını sağlamak, yerleşik hayat anlayışına uygun değerler oluşturmak, Müslüman–Türk esnaf ve sanatkârların menfaatlerini korumak gibi temel amaçlar üzerine kurulmuştur. Türklerin Anadolu’ya yerleşmesiyle birlikte ortaya çıkan ahilik teşkilatı basit bir meslek örgütlenmesi olmaktan öte var olduğu dönemde, insan hayatını bütün yönleriyle etkileyen, uyulması gereken kuralları kendine özgü bir eğitim metodu ve yöntemiyle topluma aktaran dayanışmacı bir organizasyondur.

Ahiliğin kurucusu olan Ahi Evran-ı Veli, asıl adı Şeyh Nasıruddin Ebul-Hakayık Mahmud Bin Ahmed el Hoyi (1171-1261), 1206 yılında Konya’ya gelerek Teşkilatın temellerini burada atmıştır (Erdem, 2008, s. 7-8). Ahi kelimesi sözlük anlamı olarak Arapça “kardeşim” veya Türkçede “akı” olarak geçen (Divan – ı Lügat’it Türk” ve “Kutadgu Bilig) cömert, yiğit, eli açık demektir. Terim anlamı olarak ise esnaf ve sanatkârlar birliğini ifade eder. Örgüt anlamı ise 13. yüzyıldan itibaren Anadolu’da şehir, köy ve kasabalardaki esnaf ve sanatkârlardan oluşan kuruluşların eleman yetiştirerek işleyiş ve kontrollerini denetim altında tutan bir kurum olarak tanımlanır (Çağatay, 1997:43-44). Anadolu’nun bir Türk vatani haline gelmesinde ve Osmanlı Devleti’nin kurulmasında önemli katkıları olan Ahilik müessesesi dini, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda birçok niteliği olan bir kurum olarak tasvir edilebilir.

Günümüzde egemen bir anlayış haline gelen Kapitalist sistemin temel amacı, daha fazla sermayenin birikmesi ve kârı en üst düzeye çıkarmaktır. Kârı en üst düzeye çıkarma hedefi, işletmelerin asıl amacı haline geldiğinde beraberinde ciddi sorunlar oluşturmaktadır. Nitekim üretim yapılırken amaç ihtiyaçları karşılamak iken kapitalist düşüncede amaç ihtiyaçların karşılanmasından ziyade, kâr elde etmeye ve geniş pazar oluşturmaya yöneliktir. Kapitalist sistemin idealize etmiş olduğu homo economicus, bireysel çıkarları için hareket eden, faydası ve kârını en üst düzeyde tutmayı hayatının en önemli amacı haline getiren bir insan tipidir.

Ahilik düşünce sisteminde ise homo economicus yerine diğerkâmlığa dayalı bir ekonomik anlayış benimsenmiştir. Homo economicus birey için başkalarını düşünme ve

erdem ile ahlak, menfaatinden sonra gelir ve onun için önemsizdir. Diğerkâmlıktan yoksun olan bu anlayışta birey sadece kendi çıkarını düşünerek hareket eden, kar peşinde koşan biri olmaktadır. Vicdani ve ahlaki değerleri hiçe sayan bu yaklaşımla erdemler kaybolmakta ve bencillik, öfke, hırs gibi düşünceler öne çıkmaktadır. Yaşanan bu tarz problemlerin önüne geçebilmek adına tarihimizde önemli bir yere sahip olan ve yüzyıllar boyunca toplumsal refahı sağlamada başarılı olan Ahilik düşünce sistemi, günümüz için de faydalı ve hayati öneme sahip nitelikler barındırması açısından bir örneklik değeri taşımaktadır.

Tez konusu belirlenirken yapılan incelemeler sonucunda ahilik sistemi ve kapitalist sistem üzerine yazılmış pek çok çalışma olduğu görülmüştür. Ancak bu iki sistemi karşılaştıran çalışmalar daha çok makale düzeyinde kalmıştır. Burjuva tipi Avrupa kapitalizmi ile Ahi tipi Osmanlı sisteminin karşılaştırılmasını konu edinen bu çalışma da, her iki sistemin savunmuş olduğu düşünce anlayışı ve ilkeleri ile birey ve toplum üzerindeki etkileri, farklı ve benzer yönleriyle incelenmiştir. Her ne kadar farklı yüzyıllarda gelişmiş olsalar da her iki sistemin, kendine has uygulamaları ve savunmuş olduğu düşünce anlayışlarıyla, toplum üzerinde önemli etkileri olduğu görülmüştür. Bu etkileri ortaya koyabilmek amacıyla her iki sistem özel mülkiyet, serbest girişim, bireycilik, kişisel çıkar, devlet müdahalesi ve rekabet açısından karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde ahilik kavramı ile ilgili tanımlamalara, fütüvvet kavramına, ahiliğin fütüvvet ile olan ilişkisine, lonca ve gedik kavramına ve ahiliğin amacı ile önemine, temel ilke ve değerlerine yer verilmiştir. Ardından konu ile ilişkin daha önce yapılmış olan çalışmalar ele alınmıştır. İkinci bölümde Ahilik teşkilatının tarihsel gelişim süreci ele alınmıştır. Bu doğrultuda ahiliğin Anadolu'da ortaya çıkışına, Ahi teşkilatının yapısı ve yönetim biçimine, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ahilerin etkisine ve ahilerin iş ahlakının genel ilkelerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde kapitalist sistemin ne olduğu ve kapitalist sistemi oluşturan unsurlar olan özel mülkiyet, serbest girişim, bireycilik, rekabet ve sınırlı devlet anlayışı açıklanmıştır. Son bölüm olan dördüncü bölümde ise burjuva tipi Avrupa kapitalizmi ile Ahi tipi Osmanlı sistemi karşılaştırılmıştır. Böylece her iki düşünce sisteminin ortak ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE LİTERATÜR

Ahilik kelimesi kapsamlı bir kavram olup ahilik kuruluşunun anlaşılabilmesi için ahilik ve ahilik ile ilgili kavramsal çerçevenin çizilmesi gerekir. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde ahi kelimesinin anlamı, ahilik kavramı, fütüvvet kavramı, ahiliğin fütüvvet ile olan ilişkisi, lonca ve gedik kavramı, ahiliğin amacı ve önemi, ahiliğin temel ilke ve değerleri adlı başlıklar ele alınacak, devamında konuya ilişkin yapılmış olan daha önceki çalışmalardan söz edilecektir.

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Ahilik

Kavramsal çerçeve açısından kelime olarak Ahi kelimesinin kökeni hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bunlardan ilki Ahilik kelimesinin Arapça kökenli olduğu ve “kardeşim” anlamına gelen “ahi” kelimesinden türetildiğidir. Diğer bir görüşe göre ise sözcüğün “Divan – ı Lügat’it Türk” ve “Kutadgu Bilig” gibi daha öncesinde yazılmış Türkçe eserlerde yer alan cömert, eli açık gibi anlamları ifade eden “Akı” sözcüğündeki “k” harfinin yumuşayarak “h” biçimine dönüşmesi sonucu ortaya çıktığıdır (Çağatay, 1997:43-44). Bu haliyle ahilik anlam olarak cömertlik, yiğitlik, eli açıklığı ifade etmektedir. Bu görüşün temelinde ahiliğin Türkler tarafından kurulup gelişmesi ve Türklere özgü bir kurum olduğu düşüncesi yatmaktadır (Erdem, 2008: 2). Bu noktada Türkolog J. Deny ve Fuat Köprülü Türkçe kökenli olan “akı” kelimesinin zaman içinde değişerek “Ahi” şekline büründüğünü öne sürmektedirler. Nitekim Neşet Çağatay da bu düşüncüyü benimsemektedir. Ona göre de Ahi kelimesi kökeni itibari ile Türkistan’dan gelmektedir ve “Akı” olarak ifade edilmektedir. Fakat Anadolu’da o dönemde bütün Türk kurum ve terimlerinin Arapçalaştırılması çabası nedeniyle Türkçe akı, Arapça Ahi’ye çevrilmiştir (Çağatay, 1997:43-44).

Sözlük anlamı olarak Ahilik, Arapçada kardeşim manasına gelir ve ahi sözcüğünü bu kurumun üyeleri onursal bir unvan olarak kullanmışlardır. Terim anlamı olarak ise Ahilik, Anadolu’da belli bir dönemde, belli kurullarla işlenmiş esnaf ve sanatkâr birliklerini ifade etmektedir. Akı sözcüğü ile eş anlamlıdır. Bu sebeple Türklerin İslamiyet’i benimsemesiyle akı anlamındaki ahi kelimesi kullanılmaya başlanmıştır (Çağatay, 1997:43-44). Örgüt olarak Ahilik, XIII. yüzyılın ilk yarısından itibaren başlayarak XX. yüzyılın başına kadar

Anadolu’da şehir kasaba ve köylerindeki esnaf ve sanatkârlardan oluşan kuruluşların eleman yetiştirip, işleyiş ve kontrollerini denetim alıntında tutan bir kurum olarak tanımlanmaktadır(Çağatay, 1997:1).

Temelde Kur’an’a ve Hz. Peygamber’in sünnetine dayanan ve İslâmî anlayışla doğruca ilişkili olan ilkeleriyle Ahiliğin, tasavvufta mühim bir yeri bulunan uhuvveti (kardeşliği) hatırlatmış olması onun kolayca yayılmasını ve kabul görölmesini sağlamıştır (Kazıcı, 1988: 540). Araştırmacılar Ahilik konusunda temel noktası aynı kalmakla birlikte bazı tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Ekinci’ye (2011: 24) göre Ahilik, Türklerin İslamiyet’i toplu bir biçimde kabul ettikleri yıllarda, Türk örf ve adetleri ile İslam inancının bütünleşmesi amacıyla geliştirilmiş olan bir düşünce sistemi ve bir yaşama biçimi olarak tanımlanabilir. Bu düşünceyi ve yaşama biçimini benimseyen kişilere de “ahi” denilmiştir. Ahi birlikleri ise Ahiler tarafından kurulup geliştirilen sivil toplum kuruluşlarını ifade etmektedir.

Erdem’e (2008: 1) göre Ahilik, genel anlamda birbirini seven ve sayan, fakire ve yoksula yardım eden, ahlaki kurallar esas alınarak esnaf ve sanatkârların oluşturduğu bir teşkilatın adıdır.

Şeker’e (2011: 23) göre Ahilik, Anadolu’da XIII. ve XIV. yüzyıllarda görölmeye başlanan İslam medeniyetinin temellerini bünyesinde barındıran, ahlaki, kültürel ve ticari hayata ilişkin prensipleriyle toplumun ayakta kalmasını sağlayan bir organizasyondur.

Tabakoğlu’na (2005a: 349) göre Ahilik, Orta Asya’dan beri görölün “akı” yani cömertlik felsefesinin fütüvvet ile kaynaşması sonucu gençlik, yiğitlik ve ahlaklı olma ölküsünün belli geleneklerin tesiriyle özgün bir yapıya bürünmesidir.

1.1.2. Fütüvvet Kavramı

Geçmişten günümüze gelinceye kadar fütüvvet konusu üzerinde çalışma yapan araştırmacılar, bu kurumun tarihçesine Kur’ân-ı Kerîm’de ve eski Arap toplumlarında geçen “fetâ” kavramı ile başlamışlardır. Kur’an’da fütüvvet kelimesi tek başına var olmamakla birlikte fetâ ve onun çoğulu olan fitye ile fityân kelimeleriyle birkaç yerde karşılaşılmaktadır (Ocak, 1996:261). Fütüvvet kelimesi sözlük anlamı olarak “genç, delikanlı, yiğit, cömert” olmayı ifade etmektedir. “Fetâ” kelimesinden türemiş olup gençlik, kahramanlık ve

cömertlik manasına gelmektedir. Terim olarak ise fütüvvet, dünya ve ahirette insanları kendi nefesine tercih ederek, cömert davranmak, başkalarını huzursuz etmemek, şikâyetle bulunmaktan ve sızlanmaktan kaçınmak, haram olandan uzak durmak ve ahlaki değerlere sahip çıkmak olarak tanımlanmaktadır (Uludağ, 1996:259; Yüksel M. B., 2017: 273-274).

Fütüvvet, herhangi bir karşılık bekleme duygusu içerisine girmeden insanlara iyilik ve yardım edebilmek, kendini topluma adayarak insanlık adına kendi menfaatinden vazgeçmek toplumun ve fertlerin kurtuluşu için kendini feda etmek gibi anlamları içermektedir. Fütüvvette cömert ve konuksever olmanın sınırı yoktur. Fütüvvet ehli olmak din ve mezhep farkı gözetmeksizin bütün insanlara karşı sevgi beslemektir. Öyle ki fetâ, arkadaşları uğruna canını bile feda eden olmuştur. Bu sebeple konukseverliğin, yiğitlik ve fedakârlığın en üst derecesine fütüvvet denilmiştir (Çakmak, 2014:147).

Fütüvvet ile ilişkili olan bir kavram da uhuvvettir. Kur'an'ın önemle üzerinde durduğu uhuvvet kavramı akrabalık, soydaşlık, birlik, beraberlik ve din bağıyla kardeş olma anlamında kullanılmıştır. Uhuvvet kavramına ayetlerde ve hadislerde yer verilmiştir. (Ceylan Kâzım, 2018:4).

“Mü'minler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz.” (el-Hucurat, 49/10).

“Fakat tevbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse, artık onlar dinde kardeşlerinizdir. Biz, bilen bir kavme âyetlerimizi böyle açıklıyoruz.” (Tevbe, 9/11).

“Müslüman Müslümanın kardeşidir.” (Buhârî-Müslim).

Fütüvvet, genel anlamda; huyunu ve ahlakını güzelleştirme, Allah'ın emir ve yasaklarına uyma, iyi kalpli ve hayırsever olma, konukları iyi karşılama, din ve mezhep farkı gözetmeksizin herkese karşı saygı ve sevgi dolu olma, yalandan kaçınmak, hile yapmamak gibi kötü huyları bırakıp güzel olana her yerde uymayı gerektirmektedir (Çağatay, 1997).

1.1.3 Fütüvvet-nâme

İslâm dünyasında VIII. yüzyılda Irak ve İran'da başlamış olup zaman içerisinde tasavvuf çevrelerine ve meslekî teşekküllere yerleşen fütüvvet kavramını konu edinen ve gittikçe bu teşekküllerin bir anlamda nizamnâmesi hüviyetine bürünmüş olan risâlelere genel

olarak fütüvvetnâme adı verilmektedir (Ocak, 1996:264). Fütüvvetnâmeler, fütüvvet ehlinin ve ahilerin uyması gereken erkân ile fütüvvetin anlamı ve emaresi hakkındaki rivayetleri düzenleyip anlatan eserler olarak tanımlanmaktadır. Fütüvvet ehlinin ve ahilerin yaşama biçimleriyle alakalı bilgileri ve kuralları barındıran fütüvvetnâmeler, ahilerin hem dini hem de ahlaki açıdan eğitimlerine yön veren bir kaynak kitap olması açısından büyük önem teşkil etmektedir (Şeker, 2011: 24).

Fütüvvet-nâmeler, Kur'ân ve Hz. Peygamberin Hadislerinden beslenerek yazılmıştır. Türk-İslam medeniyet tarihi açısından büyük öneme haiz olan ve yüzyıllardan beri İslam'da var olan fütüvvetnâmeler kültür kaynaklarımız arasında bulunan önemli eserlerdendir. İlk fütüvvetnâme olarak bilinen eser Ebû Abdurrahman Muhammed b. Hüseyin es-Sülemî' ye ait olan Kitâbü'l -Fütüvve'dir. Daha sonra Arapça, Farsça ve Türkçe olan fütüvvet-nameler de yazılmıştır. Türkçe fütüvvet-nameler arasında günümüze kadar ulaşan ve en eski kabul edilen eser Yahyâ b. Halîl b. Çoban el-Burgazî (Bulgarî) Fütüvvet-nâmesi'dir. Fütüvvet anlayışının Anadolu'daki temsilcileri olan ahi birlikleri için bu eserlerin ehemmiyeti büyüktür (Şeker, 2011: 25-26).

Dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda fütüvvetnamelerin kapsadığı kural ve kaidelerin toplumda başarılı bir şekilde uygulandığı görülmüştür. Bu eserlere ciddi derecede önem verilmiş, yaşama kuralları ile ilim ve terbiye hakkında bilgi veren bu eserlere o dönemde yaşayan herkes tarafından itibar edilmeye başlanmıştır. Fütüvvetnâmeler içerisinde; nefesine hâkim olmak, Allah'ın emir ve buyruklarını yerine getirmek, yasak olandan sakınmak, yalan söylememek, dedikodu yapmaktan ve iftira atmaktan kaçınmak, iyi huylu ve cömert olmak, hakka ve adalete önem vermek, zalimliğin ve zulmün karşında durmak gibi ortak ilkeler barındırmaktadır (Çağatay, 1997: 155-158).

Fütüvvetnamelerde, ahi kuralları ile ilgili belirtilen özellikler şunlardır: Eli açık, kapısı açık, sofrası açık, gözü kapalı, dili bağlı, beli bağlı olmalıdır.

Açık olanlar:

1. Eli açık olmalı: Ahi, cömert ve paylaşımcı olmalıdır.
2. Kapısı açık olmalı: Ahi, konuksever olmalıdır.
3. Sofrası Açık: Ahi evine aç geleni, tok olarak döndürmelidir.

Kapalı Olanlar:

1. Gözü kapalı olmalı: Kimseye kötü düşünceyle bakmamalı ve kişinin ayıbını örtmelidir.
2. Dili bağlı olmalı: Kimseye kalp kırıcı kötü söz söylememelidir.
3. Beli bağlı olmalı: Hiç kimsenin namusuna, haysiyetine ve şerefine göz dikmemelidir (Çağatay, 1997:162).

1.1.4. Fütüvvet ve Ahilik İlişkisi

Ahi ve fetâ kavramları hakkında yapılan tanımlamaların ardından bunların birbiri ile olan ilişkisi ele alınacaktır. Fütüvveti konu edinen bazı araştırmacılar Ahiliği Fütüvvet anlayışının bir devamı olarak nitelendirirken, bazıları ise Ahiliğin Fütüvvetten ayrı olduğunu düşünmektedirler.

Ahilikten önceki fütüvvetnâmelerde nitelikleri belirtilen fütüvvetçilik, ahilikten önce ortaya çıkmış bir kuruluştur (Bayram, 2012: 84). Bu hususta önce fütüvvetin tarihi seyir içerisinde gelişimi incelendiğinde, ilk olarak İslam öncesi dönemde Arap toplumundaki fetâ tipinden, İslâmî dönemde kurumlaşmış olan bir fütüvvet teşkilâtına rastlanılmaktadır. Daha sonra bu teşkilâtın tasavvufî bir mahiyet kazanmasına, bu noktadan sonra da esnaf kesimiyle yakınlaşarak meslekî bir nitelik kazanan Ahilik müessesesine dönüşmesine kadar uzanan süreç bir devamlılık olarak görülmektedir (Ocak, 1996: 261). Fütüvvet İslami-tasavvufî bir kavram olmakla birlikte Türklerin Müslüman olmasının ardından ahi örgütlerinin kurulmasında hem manevi hem de fikri tabanın oluşumunda etkili olmuştur (Tabakoğlu, 2005a: 340).

Ahiliğin Fütüvvetten ayrı olduğunu nitelendiren bazı düşünörlere göre Ahilik, tüzükleri bakımından Fütüvvet anlayışı ile benzerlik gösterse de ayrı olduğu hususlar bulunmaktadır. Bu noktada Çağatay'a (1997:208) göre Ahilik, Türklerin konuk severliğinin, başkalarına yardım etmelerinin ve yiğit olmalarının bir ürünüdür. Ona göre ahilik, fütüvvet anlayışının gelişmiş bir biçimi değildir. Bu sebeple Çağatay amacı ve fonksiyonu bakımından benzerlik gösteren fütüvvet ve ahiliği aynı nitelikte saymanın yanlış olacağını savunmaktadır.

Amaç bakımından fütüvvetçilikte genellikle kişilerin sahip olması gereken erdemler ve askeri nitelikler önem taşırken, Ahilik, bunların beraberinde Osmanlıların yönetim kuruluşlarının düzene koyulmasında, hem esnaf ve sanatkâr örgütü olarak, hem de devletin askeri güçleri ile birlikte Abbasi yönetimindeki fütüvvetçiler gibi yardımcı olarak görev yapmış bir kuruluştur (Öztürk, 2015: 2-3). Amaçtaki bu farklılık teşkilatlanmada da kendini göstermektedir. Fütüvvet teşkilatı üyeleri Kavli, Seyfi ve Şurûbî olmak üzere üçe ayırmaktadır. Kavli fütüvvet grubu sanatkârlardan, *seyfi* fütüvvet grubu askerlerden oluşurken, bunların dışındakiler ise *şurûbî* grubu oluşturmaktadır (Çeker, 2017:86). Ahi birliklerinde ise meslek dallarına uygun bir teşkilatlanma biçimi bulunmaktaydı. Her vilayetteki farklı meslek gruplarının (saraç, debbağ, terzi, kuyumcu vb.) ayrı birlikleri olmuştur. Bu bakımdan ahilik ile fütüvvetçiliği aynı olarak nitelendirmek ve fütüvvetçiliğin devamı olarak görmek doğru olmayacağı düşünülmektedir. Çünkü Ahilik, fütüvvetçiliğin niteliklerini taşımasının yanında başka adayın bir meslek ve sanatı olması şartına bağlıdır. Oysa fütüvvetçi olmak için meslek ya da sanat sahibi olunmasına ihtiyaç görülmemiştir (Bayram, 2012:85).

Fuad Köprülü ve Abdülbaki Gölpınarlı gibi tarihçiler ve araştırmacıların bir kısmı Ahiliği, fütüvvetin Anadolu'da almış olduğu farklı bir yapılanma olduğu şeklinde yorumlamışlardır. Sonraki dönemlerde bazı tarihçiler ise, Ahiliğin Anadolu'da Türkler tarafından ortaya konulan orijinal bir kurum olduğunu ve fütüvvetle bir ilgisinin bulunmadığını savunmuşlardır. Bir diğer yaklaşıma göre ise, Ahiliğin oluşumunda, fütüvvet ile birlikte İslam tasavvufu, Bâtinilik ve Melâmilik gibi düşünceler ile İslam'dan önce oluşan eski Türk kültür, inanç ve ahlâkının da etkisi olduğudur. Anadolu'da o dönemlerde etkili olan dini, siyasî, iktisadî, tarihi, kültürel ve sosyal birçok şartların etkisi olmuştur ve Ahilik müessesesi tüm bu etkileşimlerin bir sonucudur (Çakmak, 2014:143-144). Franz Taeschner gibi oryantalistler de, ahiliğin temel kaynağının fütüvvet olduğu ve halk arasında fütüvvetin yaygın olan şeklinin ahilikle isimlendirdiğini ifade etmektedirler. Fakat bununla birlikte ahiliğin, fütüvvetten bir hayli farklı ve Anadolu Türklerine has bir yapı olduğu fikrini de benimsemektedirler (Bayram, 2012:84).

Fütüvvet ve Ahilik kurumları, İslam kültür ve medeniyeti içerisinde toplumsal, ekonomik, dini ve ahlaki açıdan birçok önemli görevi üstlenmiştir. Bu kurumlarla ilgili çalışma yapan araştırmacılardan kimileri, sosyal ve siyasal olaylardan bahsederken kimileri

de bu kurumların örgütsel yapısı, kurumsal işleyiş şekli ve örgütün mesleki hayatı ile dini ve ahlaki yapılarından söz ederek konuya farklı taraflardan yaklaşmışlardır. Ahiliğin Anadolu'da ki temelini oluşturan fütüvvet anlayışının tarihi oluşum süreci ve gelişimi açısından ana kaynaklar fütüvvetnâmelerdir (Özerkmen, 2004: 58). Ahiler fütüvvetnamelerin ahlaki prensiplerini kendi yapılarına uygun bir biçimde uyarlayarak almış olup, ahlakın öncülüğünde sosyal ve ekonomik ilişkileri kusursuz bir biçimde düzene sokan bir kurum olmuştur. Yüzyıllar öncesinden sivil toplum kuruluşu işlevi gören ahilik gibi bir örgütlenme biçimine halen dünyanın hiçbir yerinde rastlanılmamıştır (Ustakara, 2019: 1173).

Elde olan kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda Anadolu'daki ahilik, doğudaki fütüvetçilik anlayışına benzer bir teşkilatlanma biçimi olarak faaliyette bulunmakta olduğunu gösteriyor. Bir başka ifadeyle bu yapı ahilik adı ile anılan şekli almadan önce Anadolu'da fütüvetçilik halinde faaliyette bulunuyorlardı. Bu sebeple fütüvetçiliğin kökeni ve mahiyeti anlaşılmadan ahilik kurumu anlaşılmaz. Çünkü fütüvvetçilik daha sonradan Anadolu'da yeni bir nitelik kazanarak ahilik adı ile anılmış olsa bile temel kaidelerini fütüvetçilikten aldığından ilk önceleri fütüvvet-ahi kuruluşu olarak faaliyet göstermiş olmalıdır (Çağatay, 1997:2).

Durumu genel olarak özetleyecek olursak fütüvvetin tarihî gelişimine paralel bir yol takip ederek, Anadolu'ya girmesinden hemen sonra Ahilik adıyla gelişme gösteren kurum özünde benzerlik taşıdığı Fütüvvetten farklı ve bağımsız olarak düşünülmemelidir. Ahilik fütüvvet teşkilatının içinde ortaya çıkmış fakat ayrı bir biçimde yapılanmıştır. Ahilik teşkilatı geniş bakış açısına sahip, sosyal ve ekonomik ihtiyaç ile dini inançların birleştirici ve yüceltici yönlerini temel alarak kurulan ve Fütüvvet Teşkilatı ortadan kalktıktan sonra da varlığını devam ettiren bir kurum olmuştur (Temel, 2007: 9-10)

1.1.5. Lonca ve Gedik Kavramı

Ahilikten sonra esnaf teşkilatı yerini lonca ya da gedik denilen kuruluşlara bırakmıştır (Erdem, 2008: 94). Loncalar, fütüvvet ve ahiliğin o zamanın koşullarına göre bir çeşit değişimi olarak adlandırılmaktadır. Lonca kelimesinin İtalyan şehir devletleri ile Osmanlı Devleti'nin ticari ilişkileri münasebetiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Kelime İtalyanca "loggia"dan gelmektedir. Fransızca şekli olan "loge", Türkçe'de "loca" olarak

geçer ayrıca “hücre veya oda, özel tahsis edilmiş mekân” manasına gelmektedir. Önceden hammaddenin dağıtıldığı yere de lonca denirken zamanla teşkilatın kendisine de lonca denilmeye başlanmıştır. Nitekim loncalar tüccar ve sanatkâr üyelerinin özlük haklarının korunması maksadıyla oluşmuş birliklerdi (Kal’a, 2003: 211; Kılınç, 2012: 70). Ahilikten loncalara geçilmesinin nedeni yapılan törenlerin zor ve geniş bir kültüre bağlı olması ve esnaflar arasından Müslüman olmayanlarında bulunmasıdır (Arslan & Şanlı, 2013: 23).

Ahilik sistemi ile lonca sisteminin en mühim farkının, ilkinde yüksek ahlakın, ikincisinde ise ticari menfaatlerin öne çıkmış olması görülmektedir. Bunlarla birlikte ahi teşkilatı Müslüman olanların üyelikleri ile oluşuyor iken, lonca teşkilatlarına Müslüman olmayanlar da katılabilmekteydi (Erdem, 2008: 94-95). Zira XVII. Yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti’nin gayrimüslimler üzerindeki hâkimiyet alanının genişlemesiyle, sanat dalları çoğalmış ve Müslüman ile gayrimüslim arasındaki ayrım daha fazla sürdürülememiştir. Neticede muhtelif dindeki kişiler arasında ortak bir çalışma zorunluluğu oluşmuştur. Bu din ayrımının ortadan kalkmasıyla birlikte oluşan yeni organizasyona gedik denilmiştir (Çağatay, 1997:112).

Gedik kelimesi Türkçe bir kelime olup tekel ve imtiyaz anlamına gelmektedir. Gedik, sahiplerinin yapacakları bir işin başkalarının yapamamasını ve yine aynı şekilde satılacak malın bir başkası tarafından satılamaması koşulu ile devlet tarafından verilen senedin içerisindeki hükümlerin yürütülmesidir (Çağatay, 1997:112).

1.1.6. Ahiliğin Amacı Ve Önemi

Toplumsal ve sosyal bir kurum olan ahilik, toplumdaki huzurun ve refahın sağlanmasında belirli ahlaki kuralların toplumun geneline yayılması ve herkesin bu kural ve kaidelere uyması açısından önemli bir yapı olmuştur (Durak & Yücel, 2010: 153). Toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda oluşan ve eksikleri tamamlama amacı güden ahilik teşkilatı, ahi şecerenmeleri ve fütüvvet-namelerinde belirtilen iş ve ahlak disiplini içerisinde çalışmayı ibadet zevki haline getiren bir teşkilattir (Aksoy, 2018: 23). “Mükemmel ve müreffeh bir toplum hayatı oluşturmak” ahilik müessesesinin amacını oluşturan temel unsurdur (Ekinci, 2011: 18).

Ahiliğin amaçlarından ilki anayurtlarından ayrılan halkın edindikleri yeni yurtlarında yani Anadolu’da kendi sanat ve ticaret anlayışına uygun yeni bir yaşam alanı bulma çabasıdır

(Çağatay, 1976: 433). Moğol saldırısının ardından gelen çok sayıdaki esnaf ve sanatkârlar Anadolu'ya sığınmıştır. Göç hareketi sonucu gelen bu esnaf ve sanatkârlara iş bulmak, yapmış oldukları malların kalitesini korumak, ihtiyaca göre üretimi sağlamak, ekonomik bağımsızlığa kavuşmalarını sağlamak, her alandaki gelenek ve göreneklerine sahip çıkmak için tek bir örgüt çatısı altında toplanmaları gerekmektedir. Bu da bütün esnaf ve sanatkârların teşkilatlanması yani Ahiliğin kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Arslan & Şanlı, 2013: 17). Moğol istilasından sonra Anadolu'ya yerleşen esnaf ve sanatkârların sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler yaşaması ve bu köklü değişimler karşısında huzurun ve refahın sağlanmasına yardımcı olmak ahiliğin bir diğer amacını oluşturmaktaydı. Bu noktada ahiler, birbiri ile kavga halinde olan gruplar arasında anlaşma sağlamak, ilkel aşiret anlayışı yerine yerleşik hayat tutumuna uygun koruyucu değerler oluşturmak, gayrimüslimlere karşı Müslüman-Türk menfaatini korumak gibi görevleri amaç edinmişlerdir (Ekinci, 2011: 19).

Temelde mükemmel birey ve toplum oluşturmayı hedefleyen ahilerin, amaçlarını gerçekleştirebilmek için önce kendilerinin mükemmel bireyler olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle ahilerin hizmet sunabilmek için önce kendilerini intizama sokmaları gerekmektedir. Bu anlamda yetişmiş kişilerden oluşan topluluklar çevrelerini nizama sokup hizmet edebilirler. Bu durum bireyden topluma yükselişi ifade etmektedir (Özerkmen, 2004: 69). İnsanların hem bu dünya üzerinde hem de ahirette huzurlu olmalarını kendisine gaye edinen ahiler, barışçıl bir ruh yapısına sahip olmuşlardır. Yoksul ile zengin, tüketici ile üretici, millet ile devlet yani toplumu oluşturan bütün fertler ve kurumlar arasında iyi ilişkiler kurarak herkesin barış ve huzur içerisinde yaşamasını sağlamak, ahilerin önemli bir diğer amacı olmuştur (Bayram, 2012: 85).

Bu doğrultuda Ahiliğin çeşitli kaynaklarda yer alan amaçlarını kısaca ifade edecek olursak (Ekinci, 2011:19-24; Çağatay, 1997: 213; Kart, 2017: 48-49):

- Toplumdaki bireylerin meslek sahibi olup yararlı iş yapmasını sağlamak,
- Tüm insanlığa hizmet edebilmek adına önce kendisini eğitip çeki düzen vermek,
- İslam inancı ve Türk örf-adetlerini kaynaştırarak, insanın her şeyin üzerinde olduğunu savunan bir düşünce yapısı ile “insan-ı kâmil” denilen ideal bir insan modelini yetiştirmek,

- Etik verimli ve üretken bir çalışma ortamı yaratıp bu ortamın sürekliliğini sağlamak,
- Kişiler ve kurumlar arasında sağlıklı ilişkiler kurarak statü farkı gözetmeksizin sosyal adaletin gerçekleştirilmesine destek olmak,
- Muhtaç durumda olanlara maddi manevi destek olmak, sosyal yardımlaşmada etkin olmak,
- Anayurtlarından ayrılan halkın edindikleri yeni yurtlarında kendi sanat ve ticaret anlayışına uygun yeni bir yaşam alanı oluşturmak,
- Farklı sosyal yapılar arasında işbölümü ve işbirliğini ortak rıza, anlayış ve inanca dayalı olarak oluşturmak, toplumda sosyal ve ekonomik açıdan denge sağlayabilmektir.

Amaçlarını incelediğimiz ahilik, sadece Türk insanının değil, tüm dünya üzerindeki toplumların örnek alması gereken bir ahlak sistemidir. Günümüz dünyasında birlik, beraberlik ve barış içinde yaşamak gibi sosyal hayatın gerekliliğini bizlere sunan, ekonomik anlamda ise dayanışma, rekabet, kalite-kontrol gibi koşullarla ticari ahlak prensiplerini içerisinde barındıran, bir değerler bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak en az kendisi kadar toplumdaki diğer fertlerin hak ve hukukunu düşünen bir insan modeli ortaya koyan ahiliğe günümüz dünyasında çokça ihtiyaç duyulmaktadır (Ekinci, 2011: 24).

1.1.7. Ahiliğin Temel İlke ve Değerleri

Kuramcı bir anlayıştan ziyade, yaşanan hayatın gerekliliklerinden doğan ahilik ilke ve değerleri, iş ve üretim hayatının ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Tek bir düşünce sistemine bağlı kalmayan ahilik anlayışı, devamlılık gösteren iş ve üretim hayatının gerçeklerini yakalamış ve bu doğrultuda ilkeler üretmiştir. Diğer bir ifadeyle ahilik; düşünce, uygulama ve yaşamayı belli bir noktada toplayıp birleştirerek kendi ilkelerini oluşturmuştur (Gülvahaboğlu, 1991: 209).

Ahilik teşkilatının temel ilke ve değerleri, ahilerin tüzükleri olarak kabul edilen, fütüvvetnamelerde sıralanmıştır. Söz konusu ilkeler genel bir sınıflandırmaya tabi tutulacak olursa bunlar; ahlak, ibadet, iş ve görgü kuralları olarak değerlendirilmektedir. Ahiliğin her mertebedeki insanı ilgilendiren birtakım temel ilkeleri sıralanacak olursa:

- Helal kazanç sağlamak için çalışmak, bir meslek sahibi olmak,
- Edepli olmak, utanma duygusuna sahip olmak,
- İlim sahibi olmak,
- Güzel ahlaklı olmak, iyi huylarını geliştirmek,
- Namazı vaktinde kılmak, dindar olmak,
- Haramdan kaçınmak, içki içmemek, zinaya yaklaşmamak, kumar oynamamak,
- Yalan söylememek, dedikodu yapmamak, eline diline beline sahip olmak,
- Doğruluktan ayrılmamak,
- Ayıp örtücü olmak, kusur aramamak tam aksine kusurları örtmek,
- Arkadaşlarını iyi seçmek,
- Batıl inançları terk etmek,
- Cömert olmak, halka yemek yedirmek, misafirleri sevmek,
- Nefsine hâkim olmak,
- Kimseye karşı düşmanlık ve kin beslememek insanlara nasihat ederek onları doğru yola yöneltmektir (Erdem, 2008: 50; Şeker, 2011: 100-107).

Ahilerin yaşayış biçimleri fütüvvetname denen yönetmelikler tarafından belirtilen ilkelere uygun olması gerekmektedir. Yukarıda belirtilmiş olan ilkeler fütüvvet ilkelerinin daha somut hale getirilmiş şekilleridir. Örneğin herhangi bir ahinin ihtiyacından fazla mal varlığının bulunmaması gerekirdi. Ahilerin bir sanatı olmalıdır, bir mesleğe sahip olmalıdırlar. Helalinden kazanarak yoksullara yardım etmeli, fakiri doyurmalı, cömert olmaları gerekmektedir. Âlimleri sevmeli, saygı duymalı ve ilim sahibi olmaları gerekmektedir. Burada ahilerin mesleki eğitimlerin yanında kültürel eğitimlere de ne kadar önem verildiği görülmüştür. (Tabakoğlu, 2005a: 371-372). Ahiliğin ortaya koymuş olduğu tüm bu ilke ve değerler, Batı medeniyetinden farklı olarak sömürüye değil, dayanuşma ve bütünleşmeye dayalı birey-toplum dengesini esas alan bir yapılanma olarak ortaya çıkmıştır (Tatar & Dönmez, 2008: 200).

Sosyal sorumluluk bilincine sahip, kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirip iyi bir insan ve vatandaş olma amacı güden Ahilik teşkilatının ilkeleri, iş hayatının düzenlenmesinde de toplumu bir bütün olarak ele almış ve bütün sosyal grupların çıkarlarını düşünmüşlerdir. Ahilikte iş ahlakı ve iktisadi düşünce, üreticinin mal ve hizmetiyle bütünleşerek, ürüne kendinden bir şeyler katarak vermesini hedefleyen bir anlayışa sahipti.

Bu hususta Ahiliğin iktisadi düşünce sistemindeki gayesi; daha çok mal ve hizmet üretip daha fazla kazanmak değil, kaliteli ürün üreterek üretim miktarına ve fiyatlarına sınırlama getirmektir. Sonuç itibariyle ahiliğin temel düşünce yapısı hem emeğin değerinin bilinmesini sağlamak, hem de çatışmacı değil uzlaşmacı bir ekonomik yapı içerisinde üreticiyi ve tüketiciyi dengeli bir şekilde korumak şeklinde özetlenebilir (Karagül & Masca, 2017: 85; Ekinci, 2011:105).

Ahiler söz konusu iktisadi düşüncedeki hedeflere ulaşabilmek için doğrudan iş ahlakı ile ilgili bir takım ilkeler benimsemiştir. Bunları kanaatkâr olma, iddihardan kaçınma, işbölümü, çalışma azmi ve tevekkül anlayışı, yardımlaşma, usta- çırak ilişkisi ve tüketicinin koruması sistemi olarak özetlemek mümkündür. Tezin ikinci bölümünde bu ilkeler geniş bir biçimde ele alınarak incelenecektir.

1.2. Literatür

Tez konusu belirlenirken yapılan ön araştırmalar neticesinde ahilik üzerine yazılmış pek çok çalışma olduğu görülmüştür. Ancak Burjuva Tipi Avrupa Kapitalizmi İle Ahi Tipi Osmanlı Sistemini karşılaştıran çalışmalar daha çok makaleler düzeyinde kalmıştır. Oysa modern dünya ile kapitalizmin doğurduğu ahlaki ve iktisadi bunalımlara çözüm sunması açısından, Türk-İslam kültür ve medeniyetinde var olan ahilik gibi bir geleneğinin, kapitalist sistemdeki burjuva zihniyetine karşı bir çözüm aracı olarak sunulması önem arz etmektedir. Bu çalışmanın bir hedefi de her iki sistemi karşılaştırarak ortak ve farklı yönleri net bir biçimde ortaya koymaktır. Çalışma konusuyla ilgili önemli görülen bazı temel çalışmalar aşağıda belirtilmiştir.

Yılmaz (1995) “*Ahilikte Din ve Ahlak Eğitimi*” adlı çalışmasında Ahilerin tüzükleri niteliğinde olan fütüvvetnâmelere dayalı olarak ahiliğin din ve ahlak üzerine olan eğitimleriyle, İslam’ın Müslümanlara kazandırmak istediği hedeflerin birbiri ile paralel olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ahiliğin hem din, hem ahlak, hem de mesleki eğitim fonksiyonları olan bir kurum ve tarih içinde önemli bir teşkilat yapısı olduğunu vurgulamıştır.

Günay (2003) “*Ahilikte Mesleki ve Sosyal Dayanışma*” adlı çalışmasında, Ahi teşkilatının tarihsel süreçteki siyasi, iktisadi ve idari yapısı, Ahi birliklerinde mesleki dayanışma ve finans kaynakları, Ahilikte sosyal dayanışma kavramları hakkında genel

bilgiler verilmiştir. Günay çalışmasını Tancalı Gezgin İbn Batuta'nın seyahatnamesi ile desteklemiştir. Yapılan bu çalışma ahilerin sosyal dayanışma konusunda çok ilerlediklerini ve bugünkü modern sosyal güvenlik kuruluşlarının temelini teşkil ettiğini vurgulamıştır.

Gelici (2007) “*Protestan İş Ahlakı İle Ahilik İş Ahlakının Karşılaştırılması*” adlı çalışmasında Weber'in tezine dayanarak, “kapitalizmin doğmasına engeldir” dediği İslam'ın, kapitalist olmayan, ancak ekonomik ve kültürel anlamda bir çeşit yansıması olan Ahilik teşkilatının iş ahlakı ile Protestan iş ahlakının mukayesesini ele almıştır. Bu noktadan hareketle İslam'ın ekonomik girişimciliğe katkısının olup olmadığını araştırmıştır. Yaptığı çalışma neticesinde sonuç olarak İslam ekonomik hayatın düzenlenmesinde ahiliğin, tarihi büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Batı medeniyetini ve kapitalizmi destekleyen burjuva zihniyetine karşı, İslam inanç ve ahlakıyla şekillenmiş olan ahilik gibi bir zihniyetin tarihimizde önemli bir yere sahip olması açısından bugün ve gelecek için ideal bir örnek olan ahiliğin Türk girişimcilerine önemli bir rol model olduğunu belirtmiştir.

Temel (2007) “*Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim Ve Öğretimindeki Rolü*” adlı çalışmasında meslek eğitimini genel eğitim ile bütünlük içerisine alıp, bunun ömür boyu devam edecek bir faaliyet olarak uygulamaya koymuş olmanın ahiliğin en dikkat çekici özelliklerden biri olduğu saptanmıştır. Günümüzde ticaret hayatında ve toplumsal hayatta ahilikteki gibi bir denetim ve kontrol mekanizması geliştirilmediği için birçok sıkıntıların yaşandığına dikkat çekerek modern ve mesleki eğitimde ahilikten alınması gereken pek çok özellik olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Kara (2012) “*Küreselleşme Sürecine Eleştirel Bir Bakış: Mesleki Gelenekten İş Etiğine Atasözlerinden Reklam Sloganlarına*” adlı çalışmasında mesleki gelenek kavramının ne şekilde değişime uğradığı araştırımıştır. Tez konumuza paralellik göstermesi açısından çalışmanın ilk bölümü bizim için önem teşkil eder. Kara çalışmasının ilk bölümünde önce küreselleşme süreci ve kapitalist sistemin bireylerin hayatlarına ne tür etkileri olduğunu genel olarak ele almıştır. Devamında Ahilik sistemini ele alarak, aynı topraklarda ancak farklı yüzyıllara geçerli olan Ahilik ile Kapitalist sisteminin ticari anlamda değişen düşünceleri ve bu düşüncelerin dile olan yansımalarını karşılaştırmıştır. Sonuç olarak bireylerin ve toplumların hem kapitalist sistem adı altında kaybolmalarını önlemek için, hem de kendi kültürel değerlerini ve varlıklarını devam ettirebilmeleri için, iş ve sosyal yaşamlarında geleneksel değerlere bağlı kalınması gerektiğini vurgulamıştır.

Aytekin ve Bayramoğlu (2015) “*İktisat Sosyolojisi Açısından İktisadi Dalgalanmalar ve Krizlere Karşı Tarihsel Bir Çözüm Durağı: Ahi Örgütlenmesi*” adlı çalışmalarında gelir dağılımı, işsizlik, enflasyon, toplumsal eşitsizlikler, ekonomik kalkınma, vb. iktisadi temelli sorunlarda, insan davranışlarına vurgu yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu anlamda sorunlara çözümün sadece iktisadi alanda değil, sosyal ve kültürel yapının biçimlenmesine yön veren insan davranışlarında olduğunu vurgulamıştır. Sonuç olarak Ahilik gibi muhteşem bir tarihsel örgütlenmenin, günümüzde yaşanan sorunların önüne geçilmesinde çözüm olduğuna, Ahiliğin getirdiği uygulamaların bugünün şartlarına uyarlanıp geleceği bu anlayışla inşa etmek gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Mehmet Karagül ve Mahmut Masca (2017) “*Ahilik Düşüncesinin İktisadi Hayata Bakışı Ve Kapitalist Sistemle Karşılaştırılması*” adlı çalışmaları ile yine Mehmet Karagül’ün (2018) “*Türk İslam Medeniyetinde Ahiliğin İktisadi Hayat Ve Devletin Oluşumundaki Rolü*” adlı çalışması konumuza yol göstermesi açısından önemli başvuru kaynağı olmuştur. Karagül bu çalışmasının sonucunda, özellikle toplum olarak farklı kültürlerin etkisinden uzak kalınmasını, kendi kültür ve değer yargılarının yeniden özgün haline döndürülmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Bu noktada toplum yerine bireyin zenginleşmesini amaç edinen kapitalist sistemin ve dayattığı anlayışın tekrar gözden geçirilmesi gerektiğini, söz konusu problemlerin üstesinden gelebilmek için ahilik kültürü ve teşkilatına dönüp bakılması gerektiğini vurgulamıştır.

Ahilik ile ilgili menşei bilgileri elde etmemizde ise bu alanda Neşet Çağatay’ın (1997) “*Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*” adlı eseri, ahilik hakkında yazılmış olan en geniş ve kapsamlı bilgileri içeren bir eser olarak karşımıza çıkar. Çağatay’ın bu eseri ahilik hakkında karşılaşılabilecek birçok temel bilgiyi içerisinde barındırması açısından önemlidir. Eserde Türk’e özgü bir kurum olan ahiliğin kökenleri, temel prensipleri ve tarihi gelişiminden detaylı bir biçimde bahsedilmiştir.

Yusuf Ekinci’nin (2011) “*Ahilik*” adlı eseri yine tezin oluşturulmasında kullanılan temel kaynaklardan bir diğeri olmuştur. Ahiler ve ahi birlikleri hakkında kaleme alınan bilgilerle, küreselleşmenin etkisi ile yaşanan bir takım bunalımların, toplumu kendi özüne uygun bir takım yeni çözümler bulması açısından model niteliğinde olan ahiliğin kapsamlı bir şekilde anlatıldığı bu eser, çalışmamızda önem arz eden eserlerden biri olmuştur.

Osmanlı iktisat tarihinin para, fiyat, bütçe, vakıf ve sosyal güvenlik gibi temel meselelerini konu edinen makalelerin yer aldığı Ahmet Tabakoğlu'nun (2005) “*Toplu Makaleler I: İktisat Tarihi*” adlı eseri faydalandığımız bir diğer önemli başvuru kaynaklarından biri olmuştur.

2. AHİLİK TEŞKİLATININ TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

2.1. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışı

Ahiliğin Anadolu'da ortaya çıkışına değinmeden önce onun temelini oluşturan Fütüvvet anlayışının tarihi oluşumunu incelemek faydalı olacaktır. Ahiliğe ilişkin doğru bilgileri elde edebilmek için fütüvvetin de bilinmesi gerekir. Zira ahilikten önceki fütüvvetnâmelerde nitelikleri belirtilen fütüvvetçilik, ahilikten daha önce ortaya çıkmış bir kuruluştur. Bu yüzden ilk olarak fütüvvetin kurumsallaşma sürecine tarihsel açıdan değinilecektir. Ardından Anadolu'da Ahiliğin ortaya çıkışını hazırlayan etkenler ele alınacaktır.

2.1.1. Fütüvvetin Kurumsallaşması

Anadolu'da Ahiliğin ortaya çıkış süreci, fütüvvet kurumundan bağımsız olarak ele alınamayacağı için öncelikle tezin birinci bölümünde değinmiş olduğumuz fütüvvet kavramının kurumsallaşma süreci incelenecektir.

İslam öncesi toplumlarda fetâ; yiğitlik, cömertlik, iffet ve diğerkâmlık gibi üstün vasıflara sahip olan münferit bir kişiliği yansıtır. İslam öncesi Arap toplumundan beri bilinen feta tipinin, fütüvvetle kavram olarak bir ilişkisinin olduğu düşünülmektedir. Ancak teşkilatlanmış bir fütüvvet kuruma bu toplumda rastlanılmamıştır. İffetli, cesur ve cömert olma niteliklerini toplayan fütüvvet kavramının bir teşkilat olarak ortaya çıkması, merkezi iktidarın zayıflaması sonucunda toplum düzenine ve siyasi otoriteye karşı çıkan genç ve bekâr erkeklerden oluşturduğu bir sosyal kesimi belirleyen kimlikle, Abbasiler döneminde Halife Nâsır Lidînillâh zamanında olmuştur. Abbâsî Halifesi Nâsır Lidînillâh(1180-1225) sosyal ve siyasi anlamda zayıflamış olan devlet otoritesinin tekrardan düzelmesi ve toplumsal barış ortamının yeniden sağlanmasında fütüvvet birliklerinin etkili bir güç olacağını düşünmüştür. Bu düşünceyle birliklerini yeniden teşkilatlandırırken fütüvvetnâmelerde bu birliklerin ilke ve esaslarını düzenlemiştir. Halife Nâsır Lidînillâh diğer Müslüman hükümdarlara da buyruklar göndererek kendilerinin fütüvvet teşkilatına katılmaya davet etmiştir. Sosyal ve ekonomik sıkıntıların önüne geçmek aynı zamanda devletin siyasi durumunu güçlendirmek için fütüvvet birliklerini kontrol altına alan Halife Nâsır, bu hareketiyle teşekkülleri siyasî otoriteye bağlamayı başarmıştır (Kazıcı, 1988: 540-542; Ocak, 1996:261-263; Ceylan Kadir. , 2018:136-137).

Fütüvvetin Ahilikten önce ortaya çıkmış bir kuruluş olması ve ahiliğin ahlaki prensiplerini fütüvvetnâmelerden alması, onun bir kopyası olduğu ya da ahiliğin, fütüvvetin gelişmiş bir biçimi olduğu sonucu doğurmaz. Zira fütüvvetçik daha çok ferdi erdemi ve askeri nitelikleri önemseyen bir kuruluş olmuştur. Ahi birlikleri ise bugünkü manada bir sivil toplum kuruluşu görevi görerek, mümkün olduğu kadar askeri faaliyetlerden uzak kalmış, ancak orduya lojistik destek sağlamıştır. Ahilikte toplumculuk, bireyin önündedir. Aynı zamanda bir meslek sahibi olma ahilikte aranan temel şartlardan biriyken fütüvvetçilikte bu şart aramazdı. Tüm bu hususlar dikkate alındığında, Ahi birliklerinin fütüvvetin bir kopyası olmadığını ancak kurulurken elbette benzer kuruluşlardan yararlanıp, Müslüman Türk'e özgü bir kuruluş olarak doğmuş olduğu söylenebilmektedir (Çağatay, 1997:44-45; Ekinci, 2011: 62-63).

2.1.2. Anadolu'da Ahiliğin Ortaya Çıkışını Hazırlayan Etkenler

Kaynaklardan elde edindiğimiz bilgiler doğrultusunda Anadolu'da Ahiliğin şekillenmesi ve örgütlenmesi o dönemde oluşan politik, sosyal ve ekonomik zorunluluğun bir neticesi olduğudur. Ahilik müessesesi, tarihi olayların getirmiş olduğu zorunluluklar sonucu mevcut dengenin sağlanması amacıyla gelişip örgütlenmiştir. Türklerin 26 Ağustos 1071 tarihinde Malazgirt savaşıyla elde ettiği zaferle beraber Anadolu'nun kapıları Müslüman Türklere açılmıştır. O dönemlerde Selçuklu Türkleri çoğunlukla göçebe halinde yaşamaktaydılar. Anadolu'nun kapılarının Türklere açılması ile birlikte Orta Asya'dan Anadolu'ya göç başlamıştır. 1225 yılına kadar göç dalgası devam ederken Türkler burada kendilerine alplik ve yiğitlik için bir uygulama alanı bulmuştur. Aynı zamanda daha iyi bir iklime gelerek yeni otlak ve kışlak bulmak için iyi bir imkân elde etmişlerdi. İlk göçlerde gelen halkın büyük çoğunluğunun uğraşı askerlik yapma ve hayvan yetiştiriciliğidir. Türklerin Anadolu'ya yayılması devam ederken XIII. yüzyılın başlarında gerçekleşen Moğol zulmü tüm şiddeti ile tüm bölgeyi sarmıştır. Moğol Hükümdarı Cengizhan önce Çine saldırarak Çin İmparatorluğunu yerle bir etmiş, ardından bir Türk devleti olan Harzemşahlara saldırmıştır. Bu zulümden kaçış Asya'dan Anadolu'ya doğru gerçekleşen göçü daha da çok arttırmıştır. Kaynaklar o dönemde Merv şehrinde tek seferde yetmiş bin ailenin göç ettiğini vurgulamaktadır. Ancak bu ikinci göçle gelenler çoğunlukla esnaf ve sanatkâr kesiminden oluşmaktaydı. Göçün gerçekleştiği o dönemlerde ticaret ve sanat Türk olmayan yerli halk ve Müslüman olmayanların tekelindeydi. Asya'dan gelen bu esnaf ve

sanatkâr Türklerin gerek yerli esnafların karşısında tutunabilmeleri, onlarla rekabet edebilmeleri, gerekse Moğolların saldırılarına karşı kendilerini muhafaza edebilmeleri, aralarında bir örgüt kurarak dayanışma içinde olmalarıyla mümkün olabilirdi. İşte bu noktada ortaya çıkan zorunluluk Türklere ait bir esnaf ve sanatkârlar birliği olan Ahilik Teşkilatını doğurmuştur (Yılmaz, 1995: 12; Çağatay, 1997: 79-85; Erdem, 2008: 3-5).

Şeyh Ahi Evren Nasiruddin Mahmud bin Ahmed el-Hûyi (ö. 1260) ve Ahi şeyhlerinin ortak çabalarıyla beraber Anadolu'da Ahiliği ortaya çıkaran etkenler özetle sıralanacak olursa:

- Orta Asya'dan göç eden çoğu sayıda sanat ve meslek ehline kolayca iş bulmak,
- Yerli Bizans sanatkârları ile rekabet halinde olabilmek, sanat ve ticari faaliyetlerinde tutunabilmeleri için ürettikleri malların kalitesini korumak, aynı zamanda üretimi ihtiyaç doğrultusunda belirlemek,
- Sanat ve meslek sahiplerine ahlaklı ve insafli olma düşüncesini yerleştirmek,
- Herhangi bir ihtiyaç içerisinde bulunanlara her alanda yardımcı olabilmek,
- Ülkeye karşı yapılacak herhangi bir saldırı karşısında savunmada devletin ordusuyla birlikte hareket etmek ve onlara yardımcı olmak gibi etkenler doğrultusunda teşkilatlanmıştır (Çağatay, 1997: 85; Çakmak, 2014: 152; Arslan & Şanlı, 2013: 17).

Ahiliğin Anadolu'da kurulup örgütlenmesi neticesinde Türkler göçebe bir hayattan yerleşik hayata geçmişlerdir. Ayrıca gayrimüslimlerin tekellerinde olan sanat ve ticaret hayatına Türklerin de katılmasıyla beraber ekonomide bir canlılık oluşmuştur. Türklerin aralarında karşılıklı olarak sağlamış oldukları dayanışma ile birlikte bölgede imtiyazlı bir duruma geçiş sağlanmış, böylece Türk esnaf ve sanatkârları şehir ekonomisinde söz sahibi olma durumuna gelmişlerdir (Çağatay, 1997:209).

2.1.3. Ahi Evran

Ahiliğin kurucusu olarak anılan asıl adı Şeyh Nasîrüddin Mahmûd Ahî Evran b. Abbas, Ahî Evran (1171-1261) adıyla bilinir (Şahin, 1988: 529). Moğol baskısı ile Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türkmen bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Ahî

Evran'ın doğum tarihi kesin olmamakla birlikte incelenen kaynaklar sonucu 1171 yılında İran'ın Hoy şehrinde doğmuş olduğu tahmin edilmektedir (Erdem, 2008: 7).

İlk olarak dericilikle ilgili sanatların daha sonrasında, Anadolu'da ki birçok sanatın piri olarak anılan Ahî Evran'ın menkıbevi bir şahsiyet olduğu düşünülür (Ekinci, 2011: 42). İlk tasavvufi eğitimini Horasan ve Maverâünnehir'de (Ceyhun nehrinin kuzey ve doğusunda kalan bölge) Ahmet Yesevî'nin talebelerinden aldığı bilinen Ahî Evran, daha sonraları Hac ziyaretine çıktığı, burada da Türk asıllı gezgin olan mutasavvıf Evhadüddin Kirmani(1168-1288) ve Muhyiddin İbn el-Arabi(1162-1240) ile tanıştığı kaynaklarda belirtilmiştir. Daha sonra Ahi Evran'ın Evhadüddin Kirmani'ye intisab etmiş yani buradan ona bağlı olduğunu anlaşılmaktadır (Çağatay, 1997: 50-51; Erdem, 2008:7).

Ahi Evran, Bağdat'ta bulunduğu dönemde ise Evhaddüdin Kirmanî'nin öncülüğü ile birlikte Fütüvvet teşkilatının kurucusu olan Abbasi halifesi Nasır-Lidinîllâh ile tanışmış çok geçmeden bu şekilde Fütüvvet Teşkilâtına katılmıştır. Daha sonra bu teşkilatın önde gelen şeyhleriyle temas kurarak yararlanma imkânı bulmuş, ilk başta Evhaddüdin Kirmanî olmak üzere birçok kişiden istifade etmiştir. Bu doğrultuda tefsir, hadis, kelâm, fıkıh, tasavvuf, felsefe ve tıp başta olmak üzere (Ayış, 2019: 94), bunların yanı sıra dönemin meşhur âlimlerinden bir diğeri olan Fahreddin Farazi'den fen bilimlerinden dersler alarak birçok alanda kendini geliştirerek eğitim görmüş ve önemli eserler yazmıştır (Kızıler, 2015: 412).

Daha sonra 1206 yılında Evhadüddin Kirmani ve Muhyiddin İbn el-Arabi ile birlikte Anadolu'ya gelen Ahî Evran Kayseri'ye yerleşmiş. Ahî Evran o gün için önemli bir ticaret merkezi sayılan Kayseri'de bir deri atölyesi kurarak debbağlık yapmaya başlamış olup Bağdat'ta tanımış olduğu fütüvvet anlayışından da hareketle ahilik müessesesinin temellerini de burada atmıştır (Erdem, 2008: 7; Ayış, 2019: 94).

Daha sonraki yıllarda, Sultan I. Alaaddin Keykubad'ın buyruğuyla Konya şehrine yerleşen Ahi Evran, burada oldukça büyük bir etkinliğe sahip olan Mevlana Celaleddin Rumi ile tanışmıştır. I. Alaaddin Keykubatın da desteğiyle hem sanatını icra etmiş hem de irşat faaliyetlerini sürdürmüştür. Ahilik Teşkilatına birçok katkı ve destek sağlayan I. Alâeddin Keykubad, oğlu II. Gıyâseddin Keyhusrev tarafından öldürülünce, hükümdar olan II. Gıyâseddin pek çok ahiyi cezalandırmış, Ahi Evran da bir müddet hapis hayatı yaşamıştır. En nihayetinde hapis hayatı sona erdikten sonra Konya'dan Kırşehir'e yerleşen Ahi Evran

burada esnaf ile sanatkâr kesime ağırlık vererek önemli bir yapıya haiz olacak olan teşkilatlanmasını gerçekleştirmiştir (Erdem, 2008: 7; Mengütay, 2018: 32). Tüm hayatı boyunca tasavvufî düşünceye bağlı olan ve fütüvvet ilkelerini benimseyen Ahi Evran, iktisadi hayatı düzenlemede büyük önem teşkil eden Ahilik anlayışının Anadolu’da yaşayan esnaf ve sanatkârlar arasında yayılmasını sağlamıştır (Akgündüz, 2014: 11-12). Kırşehir’de hayatını kaybeden Ahi Evran’ın bazı kaynaklara göre öldüğü ya da öldürüldüğü yılın 1262 ile 1300-1317 arasındaki bir tarihte olduğu kesin olmamakla birlikte ileri sürülür (Şahin, 1988: 530).

Ahi Evran sadece esnaflar piri ve bir mesleğin baş öğreticisi ya da teşkilatın sıradan bir başkanı olmanın yanında, bir siyasetçi, bir asker ve toplumun menfaati doğrultusunda hiçbir güçten çekinmeden mücadelesini veren bir şahsiyet olmuştur. Moğolların saldırısı esnasında büyük mücadeleler veren Ahi Evran, insan olmanın sorumluluğu ve gereğini uygulamış, Konya ve Kayseri’de ahi birliklerini toplayarak Moğollara karşı büyük mücadelelere girişmiştir (Ekinci, 2011:23).

Fütüvvet anlayışını benimsemiş olan Ahi Evran, teşkilatlanmış bir birlik kurarak bir ekonomi oluşturmayı amaçlamıştır. Bu ekonominin güçlü olabilmesi için kaliteli ürün yapılması gerektiğini vurgulayan Ahi Evran, bunun gerçekleşebilmesi için mesleki bir eğitimin yanında ahlaki bir yapıya da ihtiyaç olduğu düşüncesindeydi. Bu sebeple Ahi Evran teşkilata üye olacak kişilerin öncelikle iyi birer insan olmaları gerektiğini belirtmiş, bu doğrultuda ahlaki ilkeler belirlenmiştir (Özden, 2015: 126).

2.2. Ahi Teşkilatının Yapısı Ve Yönetim Biçimi

Ahi birliklerinin kurulmasındaki öncelikli amacı ana yurtlarından ayrılarak çıkıp gelen halkın edindikleri yeni yurtlarında, yani Anadolu’da, kendi sanat ve ticaret hayatına uygun yeni bir hayat oluşturma çabasıdır. Bunu yapmak için de ilk olarak tüm esnaf ve sanatkârların tek bir örgüt çatısı altında toplanıp, ardından bu örgütü oluşturan üyelerinin ahlaki, askeri ve mesleki bir eğitim sürecinden geçirilmesi gerekiyordu (Çağatay, 1997: 213).

Bu amaçlar doğrultusunda dayanışmacı bir ruh yapısına sahip olan ahi birlikleri, o dönemlerde yaşanan köklü kültür değişmelerine karşı toplumdaki huzurun sağlanabilmesi, çatışmacı değil uzlaşmacı bir tavrın geliştirilmesi, aşiret bağları yerine yerleşik hayat tarzına

uygun değerlerin meydana getirilmesi ve Bizanslılara karşı Türk esnaf ve sanatkârların çıkarlarının korunması için örgütlenmişlerdir. Bu amaçları gerçekleştirebilmek için birçok düzenlemeler yapılmış ve köklü bir teşkilat oluşturulmuştur (Ekinci, 2011: 66).

2.2.1. Teşkilatlanma

Ahilik teşkilatı, var olduğu andan itibaren Türklerin kendileri sanat ve meslek alanlarında yetiştirip ahlaki yönden gelişmelerini sağlayan bir teşekkül olmuştur. Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinde ve burayı kendilerine yer yurt edinmelerinde bu kuruluşun önemli etkisi olmuştur (Öztürk, 2015: 5). Ahilik kurumunun ticari hayattaki faaliyetlerinde İslamiyet'in koyduğu esaslara göre bir davranış biçimi benimsemeleri, tüm esnaf ve sanatkârların kardeşlik çatısı altında birleşerek toplanmalarını sağlamıştır. Bu yönüyle günümüz meslek ve ticaret hayatına ışık tutan sağlam ölçüler oluşturmuştur (Akgündüz, 2014: 18). İçlerinde kurmuş oldukları hiyerarşik sistemde birbirlerine karşı saygı ve sevgi çerçevesi içerisinde davranışta bulunmuş, öğrendikleri mesleğin incelikleri yanında ahlaklı ve ideal bir birey olabilmenin önemini de her zaman üstte tutmuşlardır (Yüksel B. , 2016: 492). Ahiler, zaviyelerde ve ustalarından almış oldukları eğitimler ile iyi bir insan, iyi bir sanatkâr ve bunların yanında ahlaklı birer yurttaş olma çabası içerisinde olmuşlardır (Bektaş, 2019: 420).

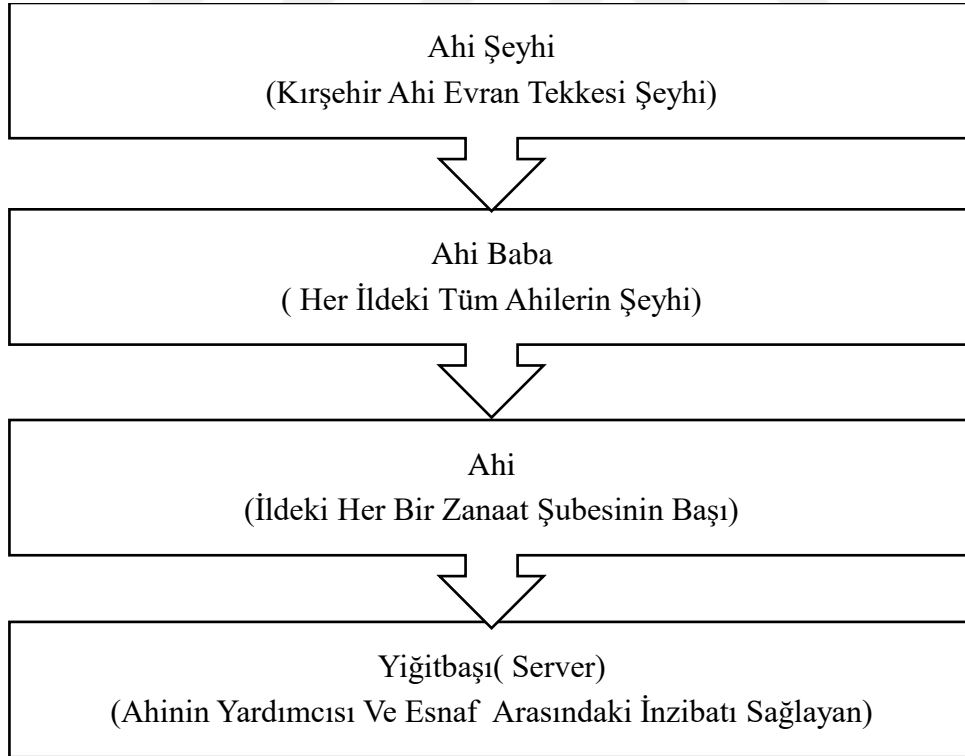
Ahilik birlikleri, temel ilkesi itibariyle Müslüman olan esnaf sanatkâr ve meslek sahibi kişilerin kabulüyle oluşmuş bir birlik olmasının yanında bazı fütüvvetnamelerde müderrisler, hatipler ve hükümdarlarında teşkilata üye oldukları belirtilmiştir. (Çeker, 2017: 89).

İlk olarak debbağ, saraç ve kunduracıları kapsayan bir teşkilat yapısına sahip olan ahi birlikleri sonraları gelişerek tüm esnafı bünyesinde toplayan çok yönlü sosyal bir kuruluş halini almıştır (Ekinci, 2011: 67). Bu doğrultuda esnaf ve sanatkârlara, iş yerlerinde yamak, çırak, kalfa ve usta hiyerarşisi içerisinde mesleğin incelikleri öğretilmiş, ardından ahi konuk ağırlama yerlerinde ahlaki ve terbiyevi eğitimler verilmiştir. Böylelikle hem esnaf ve sanatkârlar arasında yardımlaşma ve dayanışma ortamı yaratılmış, hem de Bizanslı sanatkârla karşı rekabet edebilme gücü oluşturulmuştur (Bayram, 2012: 86).

Anadolu'nun artık hemen hemen tüm yerleşim yerlerinde ahi teşkilatı oluşmuş, bu yerleşim birimlerinde her sanat dalı için ayrı ayrı birlikler kurulmuştur. Bir meslekte ayrı

birlikler oluşturulabilecek sayıda esnaf ve sanatkârın olmadığı yerleşim yerlerinde ise birbirine bağlantılı olan meslek mensupları aynı birlikte toplanmıştır. Bu birlik arasındaki ilişkiler büyük meclis tarafından sağlanmıştır. Kurulan birliklerin genel merkezi ise Kırşehir’de bulunan Ahi Evran Zaviyesi olmuştur. Bu zaviyenin başında ahi baba bulunur ve tüm esnaf birlikleri ona bağlı tutulmuştur. Çalışanlar da o zaviyenin tabii üyeleri sayılmıştır (Ekinci, 2011: 67). Her gruptaki esnaf ve sanatkârlar; bedesten, arasta ya da uzun çarşı denen yan yana dizilmiş işyerlerinde çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Çağatay, 1997:246).

Ahilikte tüm sanatların birer piri bulunurdu. Bu pirlere o sanatı yapmış peygamberler veya ulu kişilerden seçilirdi. Örneğin Âdem Peygamber çiftçi, İdris Peygamber ise terzi esnaflarının piri olarak kabul edilirdi (Temel, 2007: 35). Ahi birlikleri üyelerinden, bu pirlere tutup, kendi ustalarına kadar olan tüm büyüklerine içtenlikle bağlanmaları istenirdi. Zira bu inanç ahileri sanat ve mesleklerinin getirdiği kurallara candan bir şekilde bağlı kişiler haline getiriyordu (Ekinci, 2011: 68).

Şekil 1: Ahi Birliğinin Teşkilat Yapısı

Kaynak: Ekrem Erdem (2008:9)

Ahiliğin teşkilatlanma şeklini incelediğimizde teşkilatın başında Kırşehir’de bulunan Ahi Evran zaviyesinde oturan *Ahi şeyhi* vardır. Yaşadığı dönemde Ahi Evran, Ahi Şeyhi olmuştur. Onun altında *Ahi Babalar* vardır. Ahi babalar o ildeki Ahilerin başıdır (mesela Kayseri Ahi Babası). Ahi babaların atanma ve görevden alınmalarının Kırşehir’deki Ahi Evran zaviyesine bağlıdır. İldeki Ahi Babalardan sonra yine Ahi Babalara bağlı olan, ildeki zanaat şubesinin başı olan *Ahiler* bulunur. Onun altında da Ahinin yardımcısı olarak *Yiğitbaşı*(Server) bulunur. Yiğitbaşı, esnaf ile yönetim arasındaki inzibatı sağlayan kişilerdir.

Sınıflandırma açısından kendi içinde bir hiyerarşiye sahip olan ahilik teşkilatında her sınıfın aşamaları arasında belli süreler beklenerek (ortalama 1000 gün) üst sınıflara geçilmektedir. Bu sınıflandırma en yukarıdan aşağıya doğru; Şeyh-ül Meşayihler, Şeyhler, Halifeler, Ahiler ve Yiğitler olarak sıralanabilmektedir. Buradaki sınıflandırma mesleki yapılanmadaki idari-yönetici dereceleri ifade etmektedir (Masca & Karagül , 2017: 4).

Dokuz sınıftan oluşan ahi zaviyeleri üyeleri şu şekildedir:

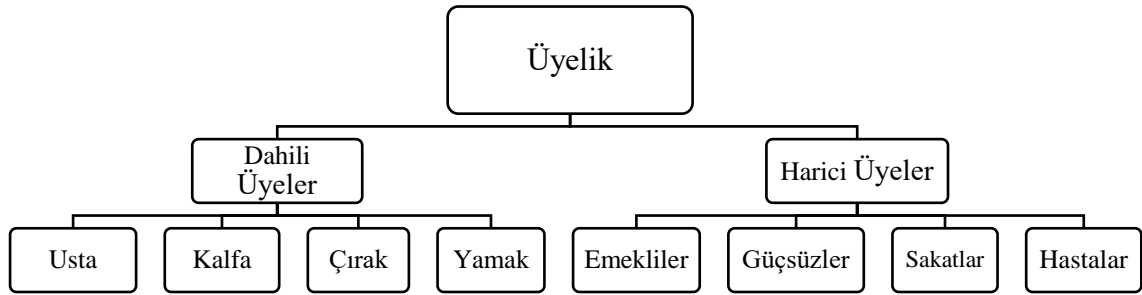
1. Yiğitler: Bunlar en alt sınıf idiler.
2. Ahiler: Bunlar altı bölükten oluşmuş olup ilk üç bölüğe Ashab-ı tarıyk, yani yola girmiş kişiler, dört, beş ve altıncı bölüklere de nakipler denirdi.
7. Halifeler: Bunlar sahib-i seccade değillerdi. Bağımsız bir işe girişmezlerdi.
8. Şeyhler: Kendilerinden önceki yedi bölüğün başkanlırdılar.
9. Şeyh ül-meşayihler: Şeyhlerin de başkanlırdılar. (Çağatay, 1997:122).

2.2.2. Üyelik

Ahiliğe girmek isteyen bir kişinin kabul olunması için belli kademelerden oluşan bir kabul işlemi vardı. Bunlarda ilk olarak teşkilata girmek isteyen kişi, kendisini kabul edecek bir azaya başvurur. Başvuran kişiye “talip” o ustaya “ matlub” denilirdi. Talipte olması gereken özellikler hakkında titiz bir araştırma yapılırdı. Teşkilata katılmak isteyenler hakkında yapılan bu araştırmalar kişinin ahi olmasına engel teşkil edecek herhangi bir durum varsa onun tespit edilmesine yönelikti. Fütüvvetnamelerde belirtilen ilkelere göre Müslüman

olmayanlar, iftiracılar, müneccimler, falcılar gibi yani İslam dininde yasaklanmış tavır ve davranışta bulunan kişiler ahi olamazlardı. Çoğaltılabilecek bu örneklerde ki ortak husus ahi ahlak kaidelerine aykırı davranış, düşünce ve işler içerisinde bulunanların ahiliğe kabul edilmeyeceğidir. Bundan sonraki aşamada teşkilata katılmak isteyen gençlerin ahlak ve terbiyesi üzerinde yapılan araştırmalar neticesinde uygunluğu kabul edilirse, durum zaviyede görüşülür, törenle üyeliğe kabul edilirdi. Sonrasında her çırağın bir ahi kardeşi ve iki de yol kardeşi olurdu. Çırağın ahi kardeşi ustası, yol kardeşi de kalfasıdır. Çırak, zaviye reisinin onayından sonra ustası ve kalfalarının gözetiminde çalışmaya başlardı (Ekinci: s. 68-70).

Ahi birliklerinde esnaf grubu üyeleri dâhili ve harici olmak üzere iki gruptan oluşur. Dâhili üyeleri oluşturanlar yamak, çırak, kalfa ve ustadır. Harici üyeleri oluşturanlar ise emekliler, güçsüzler, sakatlar ve hastalardır. Dâhililer fiilen teşkilatta çalışanları ifade eder. Dâhili üyelerin en üstünde usta bulunur, daha sonra kalfa, çırak ve yamak olarak devam eder. Harici üyeler ise teşkilatta olan ancak herhangi bir sebepten dolayı çalışamayacak duruma gelenleri ifade eder (Ekinci, 2011:71; Yüksel A. , 2017:35).

Şekil 2: Esnaf Üyelik Çeşitleri (Yönetilen Grup)

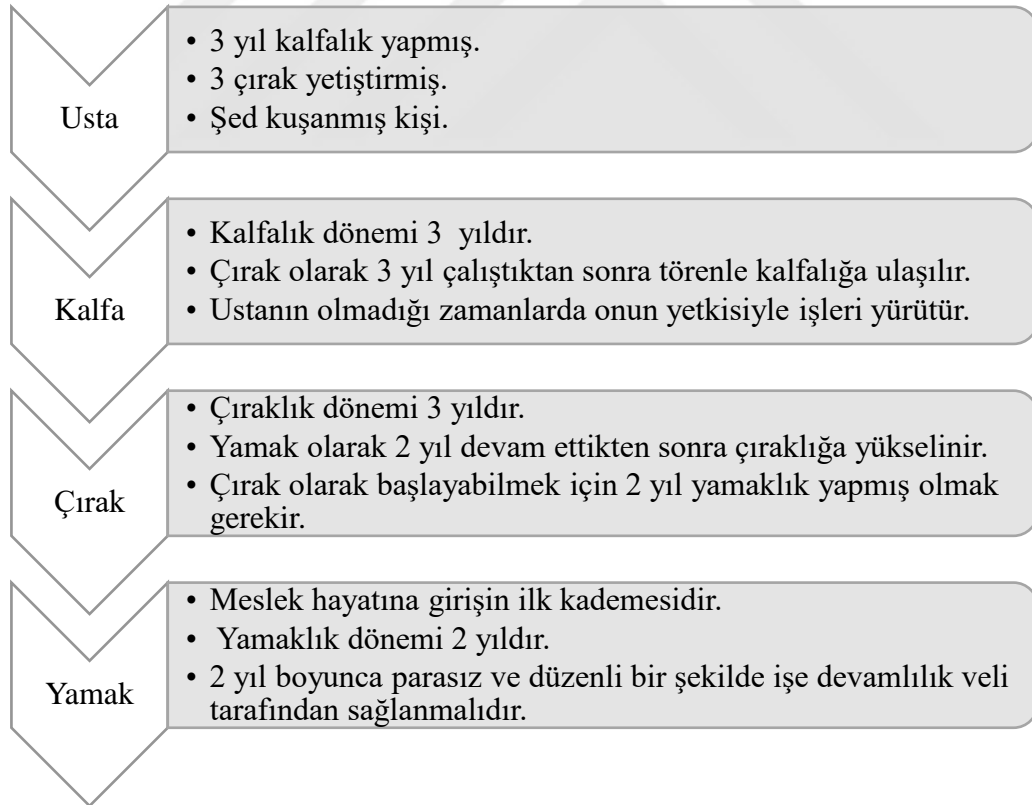
Kaynak: Neşet Çağatay (1997:137).

Şekil 2’de gösterilen üyelik çeşitlerinin niteliklerini belirtilecek olursa:

- Hariciler: Fiilen çalışmayanları ifade eden bu grup, teşkilat üyesi iken herhangi bir sebepten dolayı çalışamayacak duruma gelenlerdir. *Emekliler*, esnafın yaşlı üstatlarından oluşup, dükkâna gidip gelemeyecek hâlde olanları ifade eder, ancak bu kişilerden sermayesi elverişli durumda olanlar kalfalar aracılığı ile kendi dükkânlarını

yönetebilirler. *Güçsüzler* ya da düşkünler bunlar da esnaf üstatlarındandır. Bu kişilerin yönetebilecekleri bir dükkânları yoktur. Bu kişilerden yardıma muhtaç olanlara yiyecek, kömür, para gibi yardımlar sandıktan verilir. *Sakatlar* ve *Hastalar*, esnafın hangi derecesinde olduğu fark etmeksizin tedavisi olmayan bir hastalığa ya da sakatlığa uğrayanlara hem esnaf üstat ve kalfaları tarafından hem de esnaf sandığından yardım edilir.

- **Dâhililer:** Belli bir hiyerarşi içerisinde oluşan bu grubun üyeleri fiilen çalışır durumda olanlardır. *Yamaklık*, mesleğe girişin ilk aşamasıdır. Bir esnafın yanında yamak olarak çalışabilmek için on yaşının altında olmak gerekir. Bununla birlikte işe devamlılığın veli tarafından sağlanması gerekmektedir. *Çırak*, yamaklıktan sonraki yükseliştir. İki yıl boyunca para almadan ve düzenli olarak çalışan yamak, bir törenle birlikte çıraklığa yükselir. *Kalfa*, üç yıl çırak olarak hizmet etmenin ardından gelen yükseliştir. Ustasının olmadığı zamanlarda kalfa onun yetkisine sahip olarak her türlü işi yürütebilirdi. *Usta*, üç yıl boyunca kalfalık ettikten sonra, üç çırak yetiştirmiş ve şed kuşanmış kişiler usta olurdu (Çağatay, 1997: 137; Temel, 2007: 58; Ekinci, 2011: 71; Yüksel A. , 2017: 35).

Şekil 3: Ahilik Teşkilatında Dâhili Üyelerin Hiyerarşisi

Kaynak: Neşet Çağatay (1997:137)

Belli bir hiyerarşiye dayanan dâhili (fiilen çalışır durumda olanlar) üyelerin yükseliş biçimleri Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekilde görülebileceği gibi, meslek hayatına girişin ilk basamağı olarak Yamak görülmektedir. Yamaklık dönemi süresi 2 yıl olup bir bakıma günümüzde Meslek Yüksek Okullarında uygulanan ön lisans programı niteliğindedir. Çıraklık eğitimi 3 yıl sürmekte ve bu sürenin sonunda kalfalığa yükselebilmektedir. Usta unvanına sahip olmak için ise kalfalıktan sonra üç çırak yetiştirmek ve şed kuşanmış olmak gerekmektedir. Süreleri bakımından yorumlanacak olursa usta pozisyonluğu ancak sekiz senede kazılabilmektedir ki bu da günümüzde lisans eğitiminden sonra doktora düzeyinde bir eğitim alındığı söylenebilir.

Öte yandan Ahi teşkilatının üyeleri sadece meslek sahibi olanlardan oluşmayıp, aynı zamanda emekli, güçsüz, hasta ve sakat olanları da içerisine alıp onlar için birer güvence kaynağı oluşturmuştur. Ayrıca yamak, çırak, kalfa, usta hiyerarşisinden geçerek ahi olan kişiler buradaki basamakların her birinde kendini geliştirerek hem mesleki hem de ahlaki yönden eğitimlerini tamamlamıştır. Aralarında kurmuş oldukları güçlü yapı sayesinde her türlü yönetimde ve birbirleri ile ilişkilerinde başarılı olmuş. Böylece hem o dönemdeki amaçlarından biri olan Bizans esnafları ile yarışabilecek duruma gelmiş hem de bugünkü ekonomik ve sosyal hayat göz önüne alındığında, faziletli ve erdemli niteliklere sahip insan yetiştirmede örnek teşkil edecek bir yapıya sahip olmuşlardır.

2.2.3. Orta Sandığı (Esnaf Sandığı)

Orta sandıkları Ahi birliklerinde ekonomik hayattaki dayanışma ve yardımlaşmanın en güzel örneklerinden biri olmuştur. Ahi teşkilatında “kazancın şahsiliği” ilkesine çok fazla rastlanmamasıyla birlikte teşkilat üyesi esnaf ve sanatkârların elde ettikleri kazancın tümü kendilerine ait değildir. Dolayısıyla ahiler elde ettiği kazancının, zorunlu ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ki artı kalan kısmının, orta sandıklarında toplanarak biriktirilmesi bir ahlak ilkesi olarak kural haline getirilmiştir. Buradan elde edilen gelir teşkilatın ortak sermayesi olmuş, bu gelire fakirlerin, işsizlerin, yardıma muhtaç olanların ihtiyacı karşılanmıştır (Öztürk, 2015: 7). Kuşkusuz böyle bir sistemin uygulaması sonucunda, toplumda yaşanan sosyal ve siyasal sorunların önüne geçilmiştir. Çünkü bu yapıda bir sistemin var olması bugünkü ifade ile epeyce bir sosyal sermaye birikimi sağlayacaktır. Yani

orta sandıkları sosyal ve ekonomik kalkınma açısından önemli bir yere sahip olmuşlardır (Karagül, 2012: 10).

“Orta sandığı”, “esnaf sandığı”, “esnaf kesesi” veya “esnaf vakfi” da denilen bu yardımlaşma sandığı amacı itibariyle bir sosyal güvenlik kurumu olma niteliğini de taşımaktadır (Ekinci, 2011: 71-72). Ahi esnafının hazinesi olan orta sandığında altı kese(torba) bulunurdu. Bunlar şu şekilde belirtilir:

1. *Atlas Kese*: Vakfa ait olan her türlü yazışma evrakının saklandığı kese.
2. *Yeşil Kese*: Vakfa ait tüm mülklerin senet ve tapuların olduğu kese.
3. *Örme Kese*: Vakfın paralarının sakladığı kese.
4. *Kırmızı Kese*: Faize verilen paraların senetlerinin saklandığı kese.
5. *Ak Kese*: Bütün gider senetlerinin ve onaylanmış hesapların sakladığı kese.
6. *Kara Kese*: Vadesinde tahsil edilmemiş senetler ve bunlarla ilgili evrakların saklandığı kese (Çağatay, 1997: 136).

2.2.3.1. Orta Sandığının Gelirleri

Ahi birliklerindeki esnaflar yapmış oldukları satış miktarına göre, orta sandığına katkıda bulunurlardı. Bu miktar satışın yüzdesine göre belirlenir ve bunların dışında dâhili üyelerin yükselişleri sırasında alınan bir miktar terfi harçları, teşkilata ait mülklerden sağlanan kira gelirleri ve türlü hibe ve bağışlarla da sandığın gelir kaynağını oluştururdu (Ekinci, 2011: 72).

2.2.3.2. Orta Sandığının Giderleri

Sandığa toplanan paralarla teşkilat için gerekli olan harcamalar yapılırdı. Örneğin birliğe ait olan mülklerin onarımı, teşkilata alınan yeni mülklerin bedelleri, çeşitli vergiler, birlikteki görevlilerin maaşları, düzenlenen toplantılardaki giderler orta sandığından karşılanırdı. Bunların yanında maddi durumu yerinde olmayan kişilere, güçsüz, sakat ve hastalara yapılan yardımlarda orta sandığından sağlanırdı. (Ekinci, 2011: 72)

2.2.4. Yönetim Biçimi

Birçok esnaf, sanatkâr ve meslek grubunu içerisinde barındıran ahi birliklerinin disiplinli bir şekilde organize olabilmeleri için her toplulukta olduğu gibi bir “yönetim” birliği oluşturması gerekmektedir (Mengütay, 2018:54). Ahi birlikleri bir başkan ve beş

kişilik yönetim kurulu tarafından yönetilirdi (Ekinci, 2011: 73). Bu başlık altında seçim usulüne dayanılarak yönetilen Ahi birliklerinin yönetim şekli ele alınacaktır

2.2.4.1. Esnaf Şeyhi

Her esnafın iş ve işlemlerini yürüten ve esnafa karşı sorumlu bir lider olan Esnaf şeyhi, ahi birliklerinin başkanı olup yetki, görev ve sorumlulukları açısından önemli bir konuma sahiptir. (Çağatay, 1997: 128). Ahi birliklerinin yönetim biçiminden bahsedilirken esnafa karşı her işte sorumlu olan kişiden müteveli olarak bahsedilir. Ana görevleri ve sorumlulukları itibariyle aynı tanımları barındıran müteveli ve esnaf şeyhinin aynı kişi olduğunu söylemek yanlış olmasa gerek. Ayrıca önceleri “Ahi Baba” sonra “Kâhya” 1878 yılından sonrada “Müteveli” denen kişi her zümrenin ustalarınca seçilmiş olan kişidir (Yılmaz, 1995: 29; Çağatay, 1997: 127-128).

Esnaf başkanı teşkilatın tüm üyelerini bir baba şefkati ile kucaklayan bir lider konumundadır. Bu anlayış sayesinde her kademedeki çalışanlar arasında baba-oğul ilişkisi kurulmuştur. Yetki ve sorumlulukları itibariyle önemli bir konumda bulunan esnaf şeyhinin başlıca görevleri şu şekilde sıralanır:

- Mesleki konuda herhangi bir problem yaşayan esnafın sorunlarını çözmek,
- Esnaf orta sandığının yönetimini sağlamak,
- Teşkilata ait olan binaların bakımını yaptırarak kiraya vermek ve amaca uygun olarak kullanmak,
- Teşkilatta çalışan davetçi, bekçi, çeşmeci gibi görevlilerin maaşını ödemek, işe alım, işten çıkarma işlemlerini yapmak,
- Esnaf ve sanatkârların tutum ve davranış biçimlerini izlemek,
- Dâhili üyelerin meslekte yükselmeleri sırasında yapılan törenleri düzenlemek,
- Kurul toplantılarına katılmak,
- Esnafı toplantıya davet etmek,
- Mensubu olduğu esnaf kolunu temsil etmek amaçlı büyük meclis toplantılarına katılmaktır (Ekinci, 2011: 74; Özcüre, 2018: 370).

Esnafların şeyhi, yapmış olduğu iş ve işlemlerden esnafa karşı sorumlu tutulurdu. Yönetim kurulu istediği takdirde orta sandığını kontrol edebilirdi, böylece şeyhin mali açıdan teftişi de sağlanmış olurdu (Ekinci, 2011: 74).

2.2.4.2. Yönetim Kurulu

Esnafların şeyhinin yanında çoğunlukla beş kişiden oluşan bir kurul olmakta ve bu kurul teşkilatın ana karar organı niteliğinde sayılmaktaydı (Ekinci, 2011: 75). Esnafların şeyhinin dairesinde ve başkanlığında toplanan kurulda, esnaf ve sanatkârlarla ilgili her konu üzerinde görüşme yapılmaktaydı. Alınmış olan kararlardan hem esnafların şeyhi hem de yönetim kurulu üyeleri sorumlu tutulurdu. Ancak alınan kararların yürütülmesinde yalnızca esnafların şeyhi sorumlu tutulmaktaydı (Çağatay, 1997: 130).

Başkan dışındaki yönetim kurulu üyeleri şöyledir:

- *Esnafların Kethüdası*, kurulun birinci üyesi olup genellikle esnafların eğitimi ile ilgilenirdir.
- *Yiğitbaşı*, kurulun ikinci üyesidir. Esnafların şeyhine yardımcı olmakla sorumlu olan yiğitbaşı, esnafların; yetiştirilmesinde, aralarındaki rütbelerin belirlenmesinde, hammadde dağıtımında, disiplin ve ceza uygulamalarında, ustaların şed(peştamal) kuşanma törenleri ve orta sandığının idaresinde esnafların şeyhine yardım ederdi
- *İşçibaşı(Ustabaşı)*, daha çok teknik konularda bilgi sahibi olan işçibaşı kurulun üçüncü üyesidir. Üretilen malların kalite ve kontrolünün yapılması ve standartların korunması ile ilgilenirdi.
- *Ehl-i Hibre*, yönetim kurulunun kalan iki üyesini oluştururlar. Esnaflar arasında çokça sevilip saygı duyulan ehl-i hibreler, esnafların kendi işlerinde ve yönetimle arasında oluşan veya yönetim kurulu üyeleri arasında oluşan anlaşmazlıklar karşısında hakemlik görevi üstlenirlerdi. (Ekinci, 2011, s. 75).

Yönetim kurulunda yer alanlar seçimle belirlenirdi ve yönetim kurulu üyesi olabilmek için bazı temel şartlar konulurdu. Bunlar beş yıl boyunca usta(üstad) sınıfında yer almış olmak, esnaflar arasında namuslu ve dürüst biri olarak tanınmak ve mahkûmiyeti olmamaktır. Seçmek için ise sade usta olmak yeterli sayılırdı (Çağatay, 1997:129).

Her ayın ilk ve üçüncü cumasında müteveli(esnaf şeyhi) eşliğinde kurul toplanırdı. Toplantıda esnaf ile ilgili olan on beş günlük hususlar müteveli tarafından anlatılırdı. Ardından müteveli bir önceki toplantıda alınan kararların ne şekilde uygulandığını ve neticesi hakkında ki açıklama yapar ve toplantı esnasında görüşülmesi gereken güncel hususlar görüşmeye sunulurdu (Çağatay, 1997:130; Ekinci, 2011:76).

2.2.4.3. Büyük Meclis

Büyük Meclis, Büyük Kurul veya Kâhyalar Kurulu olarak bilinen bu kurul ahi birliklerinin en yetkili üst oranı olup, yerleşim birimindeki tüm esnaf şeyhlerinin bir araya gelerek toplanmasıyla oluşurdu. Kendi aralarında seçtikleri “Ahi Baba Vekili” ya da “Kâhyalar Başı” olarak adlandırılan bir başkanı olurdu(Çağatay, 1997: 130; Ekinci, 2011:76).

Farklı meslek kollarında ki 24 esnafın mütevellilerinden oluşan bu kurulun başlıca görevleri şu şekildedir:

- Esnaf şeyhlerinin esnafa karşı sarf etmiş olduğu tutum ve davranışlarını incelemek,
- Esnaf iş kolları yönetim kurullarının planlı olarak toplanıp toplanmadıklarını denetlemek,
- Esnaf iş kolu yönetim kurulunca verilen cezaların uygun olup olmadığını denetlemek,
- Esnaf yönetim kurulu tarafından karara bağlanamamış konuları veya şeyhler tarafından meclise getirilen konuları tetkik etmek, bir karara varmak,
- Esnaf şeyhlerinin yıllık hesaplarını incelemek, herhangi bir usulsüzlük var ise gereken işlemi yapmak,
- Hakkında şikâyet olan esnaf şeyhi varsa, gerekli araştırma yapılarak suç işleyenlerin görevine son vermek,
- Hükümet yetkilileri ile temas içinde olup, esnaf ile ilgili sorunları çözüme kavuşturmak,
- Hükümetçe alınan kararların esnafın yararına olup olmadığını incelemek ve esnafın dileklerini hükümet yetkililerine iletme,

- Ahi Baba Vekilinin görüşmek istediği konuları görüşüp, karar gerektirenleri neticelendirmek (Çağatay, 1997: 130; Ekinci, 2011: 76; Bayram, 2012: 91; Özcüre, 2018: 373).

Her ayın sonucu Cuma gününde toplanan büyük meclis, Ahi baba vekilinin gerek gördüğü durumlarda “olağan üstü” toplantı yapardı. Ahi teşkilatının yönetim yapısının şekillenmesinde önemli bir ilke can ve mal birlikteliğini temsil eden dayanışma ilkesi olmuştur. Birliklerde en alttan üste doğru derece söz konusudur. Yamaklıktan ahi babalığa doğru çıkan yukarı çıkan sıfatlar bir hiyerarşiyi gösterirdi. Dayanışma düşüncesi, ahi teşkilatının yönetim yapısında oluşacak sınıflandırmaya imkân tanımayacak şekilde gelişmiştir. Çalışanları işçi ve işveren olarak ayırmayıp aynı çatı altında birleştiren bu teşkilat, dengeye dayalı bir toplum düzeni oluşturmuştur (Ekinci, 2011:74-76).

2.2.5. Denetim Ve Ceza

Ahilikte tüketicinin korunması adına, hatalı ürün ya da hileli mal satarak müşteriye kandırmak yasaklanmıştır. Böyle bir durumda bulunan esnaf için bu durum yüz kızartıcı bir suç sayılmıştır. Esnafın kaliteli ve standartlara uygun mal üretilip üretmediği teşkilat içerisindeki görevlilerce denetime tabi tutulmuş, gerekli görülen durumlarda cezai işlem uygulanmıştır. Cezai yaptırım, halk arasında kullanılan “pabucu dama atılmak” deyiimiyle sağlanmıştır. Şöyle ki, Ahi Evran ayakkabı esnafının olduğu çarşıda kontrol amaçlı gezerken kalitesiz ve uyduruk bulduğu ayakkabıyı dama atar, bu durumu yaşayan esnaf kendini affettirmek için elinden geleni yaparmış. Ahiliğin bu noktadaki temel düşüncesi, müşteri memnuniyeti ve tüketicinin korunmasıyla yakından ilgili olunmasıdır (Cora, 2017; Mahiroğulları & Altınay, 2018: 420-421).

Ahi birliklerinde oluşturulan denetim ve ceza sistemiyle üyelerin meslek içerisindeki tutum ve davranışlarının ahlaka aykırı olup olmadığı sıkı bir biçimde denetlenir, kurulara aykırı şekilde hareket edenlere ders niteliğinde cezalar verilirdi. Etkili bir denetim sisteminin oluşabilmesi ve ahi ahlak ve kurallarının korunması amacıyla şikâyet kapıları her kesimden insana açık olmuş, bu sayede aykırı harekette bulunan teşkilat üyeleri hakkında herkes tarafından dava açılabilmiştir. Bir esnaf aynı mesleği yaptığı diğer bir esnaftan şikâyetçi olursa, davayı kendi yiğitbaşının gözetiminde açardı. Esnaf olmayan kişiler ise şikâyetlerini, şikâyetçi oldukları esnafın yiğitbaşına yaparlardı. Yiğitbaşı yapılan şikâyetleri inceledikten

sonra eğer ki daha üst makamlarca karara bağlanması gereken bir dava olduğu kanısına varırsa, davayı esnaf şeyhine arz ederdi. Birlikteki görevli idarecilerin denetimi ise büyük meclis(kâhyalar kurulu) tarafından yapılırdı. Meclis esnaf şeyhlerinin yıllık hesaplarını denetleyip, haklarında yapılan şikâyetleri incelerdi. Her hangi bir suça rastladığı takdirde idari görevlerine son verme yetkisine sahipti. (Ekinci, 2011: 79). İşlenen suçların büyüklüğüne göre verilen cezalar aşağıdaki gibidir.

- Suç işleyen kişiyi masraf ve ikramda bulunmasına mecbur etmek,
- Dükkân kapatmak, kurban kesmeye ve lokma çıkarmaya mecbur etmek,
- Hammadde dağıtımından yoksun bırakmak,
- Selamı kesmek ve yardım etmemek (umumi boykot),
- Geçici veya temelli olarak teşkilatından ihraç etmek (Ekinci, 2011: 81; Oncar, 2016:54).

Ahilikte intizamın sağlanması ve kaidelerin uygulanabilmesi açısından yapılan denetim ve verilen cezalar caydırıcı nitelikte olmuştur. Çok ağır suçlar dışında yıkıcı ve aşağılayıcı değil barışçıl, yapıcı ve eğitici nitelikte cezalar verilmesine dikkat edilmiştir. Hem tüketici, hem de esnafın korunması amaçlanmıştır. Ahi birliklerinde şikâyet kapılarının herkese açık olması ile birlikte görevli idarecilerinde denetime tabi tutulması, alınan kararların ne kadar güvenilir ve sağlıklı olduğunun bir kanıtı niteliğinde olmuştur.

2.2.6. Osmanlı Devleti'nin Kurulmasında Ahilerin Etkisi

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasında ve yeniçeri askeri örgütünün ortaya çıkışında ahi birliklerinin büyük bir katkısı olduğunu ilk kez konu edinen M. Fuad Köprülü olmuştur. Daha sonrasında bu görüş diğer bilginlerin bulmuş oldukları yeni belgelerle doğrulanmıştır (Çağatay, 1997: 2).

Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda önemli bir rol oynadığı düşünülen Ahi Birlikleri, Müslüman- Türk toplumunun sosyal, iktisadî ve kültürel hayatın düzenlenmesine etki eden kurumlardan biri olarak varlığını uzun yıllar boyunca sürdürmüştür (Yılmaz & Ameti, 2018: 246). Osmanlı devletinin güç kaynağı ve hayatiyet sınırlarından biri olarak görülen Ahilik müessesesi, o dönemlerde toplumun ekonomik ve sosyal hayatın yanı sıra siyasi ve askeri hayat üzerinde oldukça derin etkiler bırakmıştır (Günay, 2003: 39).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmaya başladığı dönemlerde bağımsızlıklarını elde etmek maksadıyla harekete geçen mahalli beylikler, otoritelerini kurmak için o topraklarda yaşayan şeyhlerin hem nüfuzlarından faydalanmış, hem de şeyhler için kurdukları tekke ve zaviyelere zengin vakıflar tahsis etmişlerdi. Bu konuda Osmanlı vakayinamelerinde Osman Bey, Orhan Gazi ve I. Murad'ın pek çok zaviyeyi hayata geçirdiklerine ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Bu vakayinamelerden biri de ilk Osmanlı tarih yazarı Âşıkpaşazâde'nin *Tevârih-i Âl-i Osman* adlı ünlü eseridir. Bu eserde Türk-İslam kültür ve medeniyetinin gelişmesine katkı sağlayan mesleki kuruluşlarından birinin de “Ahîyân-ı Rum” yani Anadolu Ahileri olduğu belirtilmiştir (Şeker, 2011: 68).

Osmanlı tarih yazarı Âşıkpaşazâde, Osmanlı Devleti'nin kuruluşu esnasında rol oynayan dört zümreden birinin de ahi birlikleri olduğunu söyler. Diğerler zümreler ise Gaziyânı Rum, Abdalan-ı Rum ve Bacıyan-ı Rum'dur (Tabakoğlu, 2005a: 354). İlk Osmanlı hükümdarlarının birçoğunun ahi teşkilatına mensup oldukları kaynaklarda belirtilmektedir. Bununla beraber yapılan fetihler esnasında ahi teşkilatından askeri bir güç olarak yarar sağlandığı da bilinmektedir (Kazıcı, 1988: 541).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışına yakın bir zamanda boy beyi olarak başa geçirilen Ertuğrul Bey'in devlet kurma amacıyla, o dönem Ahi şeyhi olan Edebali'nin ise Ahi zaviyesi kurma amacıyla Bizans sınırlarında bulunan Söğüt'e yerleştirilmiş olmasının basit bir tesadüften ibaret olmadığı düşünülmektedir. Zira oraya yerleşen Ertuğrul Bey sonraları Edebali ile yakın ilişkiler kurarak sohbetlerine katılmış, Edebali'nin Eskişehir'de kurduğu zaviyeye sık sık uğramıştır. Aynı şekilde Ertuğrul Bey'in oğlu Osman Bey de Edebali'nin zaviyelerine gelip buradaki sohbetlerine katılmış, yapacağı işlerde Edebali'ye danışmıştır. Edebali daha sonraları kızı Mal/Malhun Hatun'u¹ Osman Bey ile evlendirerek Osman Bey'in kayın pederi olmuştur. Osman Gazi'den sonra yerine geçen oğlu Orhan Bey de şed kuşanarak Ahi olmuş ve başkalarına da şed kuşatarak onları Ahi yapmıştır. Orhan Bey, ahilik unvanı olan “ihtiyâru'd-din” unvanını kullanmıştır. (Günay, 2003: 40; Süne, 2018: 59).

Tahsin Öz tarafından yayınlanan bir vakfiyede, I. Murad'ın ahilerden şed kuşandığını ve kendisinin de hısımlarından Seydi Sultan'ın kızı ile evlendirdiği Ahi Musa'ya şed kuşatıp

¹ Emecen, F. (2016) Mal/Malhun Hatun. *TDV İslam Ansiklopedisi, EK-2*, 182-183.

Malkara'ya Ahi olarak atadığı, beraberinde ona Malkara'da bir miktar yer vakfettiği yazılmaktadır. Sınırları ve koşulları vakfiyede belirtilen mülke eğer Ahi Musa'dan sonra atanacak bir ahi olursa bu mülkü onunda aynı koşullarla kullanabileceği yazılmaktadır. Buradan I. Murad'ın gerçekten ahiliğe katılmış olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. (Çağatay, 1997: 88).

1333 yılında Anadolu'yu gezerek seyahati boyunca bölge hakkında bilgiler veren İbn Batuta da, Ahilerin Anadolu'da birçok yerine yayılmış durumda olduklarını ve Anadolu Selçuklu döneminden, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna kadar önemli rol oynadıklarından bahsetmektedir. Gezdiği şehirlerde o bölgedeki halkın sosyoekonomik ve kültürel hayatından ve yönetilenler ile yöneten arasındaki ilişkilerde Ahilerin faaliyetlerini devam ettirdiklerinden bahsetmektedir(Şeker, 2011: 69). İbn Batuta'nın belirttiğine göre Ahilik anlayışı, yaşantısı ve ahilerin faaliyetleri medeniyetin en önemli unsuru haline gelmiş, nitekim şehirlerde iş ahlakı, meslek eğitimi, iktisadi hayatın düzenlenmesi, sosyal yardımlaşma ve şehrin savunması gibi birçok konuda sağladığı yararlarla tüm halka sevdirilmiş, birçok toplumsal işlevi üstlenmiştir (Erdem, 2008: 12).

Sonuç olarak birçok tarihçi ve yazarın belirtmiş olduğu gibi Ahiler Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve gelişmesinde pek çok katkıda bulunmuştur. Bu noktada Osmanlı Sultanları ve vezirlerinin birçoğu ahi ileri gelenleri ve ahilik ile ilgisi olan kimseler olmuşlardır. Ertuğrul Bey ile Ahi şeyhi olarak bilinen Edebalı'nın ilişkileri, aynı zamanda Edebalı'nın Osman Bey'in kayınpederi olması, daha sonra Orhan Gazi'nin ahilik unvanı olan "ihtiyârü'd-din" unvanını kullanmış olması, vezirleri Alâeddin Paşa ve Çandarlı Kara Halil'in ahi olmaları, I. Murad'ın şed kuşanmış bir ahi olması Ahiliğin etkisini ve bu müesseseye ne kadar önem verildiğinin bir göstergesi olmuştur.

2.2.7. Ahiliğin Etkinliğini Yitirmesi

Ahi birlikleri XVI. yüzyılın sonlarına doğru etkinliğini kaybetmeye başladığı bir döneme girmiştir. Ahi teşkilatının yavaş yavaş çözülmeye başlamasında kuşkusuz ticaret yollarında ve devletin iktisadi anlayıştaki düşüncelerinin değişmesi ile birlikte ahilik müessesesinin kendi içerisinde oluşan bozulmaların da tesiri olmuştur. Nitekim tarih boyunca hiçbir müessese kendi içerisinde yaşamış olduğu bozulmalar olmadan sadece dışarıdan gelen etkenlerle dağılıp yok olmamıştır (Ekinci, 2011: 125).

Bu düşünceden hareketle ahi birliklerinin etkinliğini kaybetmesine neden olan durumları açıklarken “iç” ve “dış etkenler” olarak ayırmakta yarar vardır.

2.2.7.1. İç Etkenler

Osmanlı Devleti'nin merkezi yönetiminin güçlenmesiyle birlikte ahi birliklerinin kontrol altına alınması amaçlanmıştır. Bu hususta öncelikle teşkilata seçilen üyelerin hükümet onayından sonra vazifelerine başlanmaları sağlanmış, böylece dolaylı bir denetim mekanizması kurulmuştur. Sadece bununla kalınmamış daha sonrada bazı yöneticiler tayinle görevinin başına getirilmeye başlanmıştır. Fakat ahi birliklerinin yönetim biçimine yapılan bu müdahaleler esnaf birlikleri tarafından hoş karşılanmamıştır. Önceleri büyük bir itibara sahip olan yiğitbaşlarının tayinle göreve getirilmeleri, saygınlıklarının kaybolmasına neden olmuştur. Teşkilat yöneticileri ile üyeler arasından oluşan bu güvensizlik, sevgi ve saygı bağlarının kopmasına neden olmuş, bu durumu toparlamak ve güç birliğinin yeniden tesis etmek zor bir durum haline gelmiştir (Ekinci, 2011: 128).

Osmanlı İmparatorluğunun genel anlamda devletin, özel anlamda ise dış siyasetinin zayıflamasıyla birlikte, devlet eski gücünü kaybetmiş ve toplumsal dengelerde bozulmalar olmuştur. Ahi birlikleri de yaşanan bu olumsuz gelişmelerden etkilenmiştir (Erdem, 2008: 89). Duraklama ve gerileme dönemlerinde Osmanlı Devleti'nin savaşımlardan elde ettiği ganimetleri kesilmiş, oluşan yüksek maliyetlerin karşılanabilmesi için esnafa vergiler konulmuştur. Devletten gereken desteği göremeyen ahilerin zamanla yok olması kaçınılmaz bir hale gelmiştir (Durak & Yücel, 2010: 162).

Yaşanan bu ekonomik krizde bazı gruplar esnafın arasına karışmıştır ve bu grupların ahi birliklerinin etkinliğini yitirmesinde doğrudan ve dolaylı etkileri olmuştur. Bu gruplardan birisi şehre inen köylülerdir (Ekinci, 2011: 130). Köyden şehre doğru artan göç ile birlikte iş arayan ancak tecrübesi olmayan kırsal kesimlerdeki insanların esnafılık yapmaya başlaması, üretilen mallarının kalite ve standardında bozulmalara neden olmuştur. Gerekli iş ahlakı ilkelerine sahip olmayan bu kişilerin esnafın arasına katılması, esas meslek sahibi olan esnafın işini zorlaştırmıştır. Ekonomik ve sosyal dengenin zayıflamasına sebep olan bu durum ahiliğin zayıflamasına da neden olmuştur. Ekonominin zayıflamanın bir diğer sonucu da yeniçeri ve sipahi gibi askeri zümreden oluşan kesime, çıkarılan bir fermanla esnafılık hakkı tanınmasıdır. Yaşanan bu olaylar teşkilatın çöküşünü hızlandırmıştır

(Erdem, 2008: 89-90). Bu gruplardan bir diğeri sermaye sahipleridir. Mamul maldan çok hammadde ticareti yapan ve esnaf ve sanatkârları kendisine bağımlı duruma getirmeye çalışan sermaye sahipleri, ahi birliklerinde sermaye-emek bütünlüğünün parçalanmasına sebep olarak teşkilatın temelini sarsmıştır. Burada dikkat çeken husus sermayedarların üretime herhangi bir yenilik getirmemiş olmalarıyla birlikte, üretim ile üretici arasına girerek sanatkârların üretim faaliyetlerini önemli derecede yönlendirmiş olmalarıdır (Ekinci, 2011: 130).

Ahi birliklerinin etkinliğini yitirmesinde bir diğeri önemli faktörün Kanuni döneminden itibaren verilmeye başlanan kapitülasyonlar olduğu düşünülür. Dönemin ekonomik ve siyasi nedenlerinden dolayı ortaya çıkan kapitülasyonlar, yerli üreticilerin üretmiş oldukları malların yerini yabancı malların almasına neden olmuştur. Bundan dolayı Anadolu üretici ve yaratıcı bir yer olmaktan çok batılıların bir pazarı haline dönüşmüştür (Erdem, 2008: 90).

2.2.7.2. Dış Etkenler

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin dışardan almış olduğu malların büyük bir kısmı Şark'tan özellikle Hindistan'dan gelmekteydi. Ancak bu ülkeye mal satılmaması, ülkenin altın ve gümüşlerinin sürekli olarak Şark'a akmasına neden olmuştur. Bu durum önüne geçebilmek için gelen tüccarlardan getirdikleri mal karşılığında altın ve gümüş götürmeleri değil, onun yerine yine mal götürmeleri istenmiş ve bu konuda tedbirler alınmış ancak yine de başarı sağlanamamıştır (Ekinci, 2011: 125).

XV. yüzyılın sonlarına doğru deniz keşiflerinin başlamasıyla beraber dünya ticareti okyanusa doğru taşınmıştır. Aynı zamanda Amerika'nın keşfi ile Avrupa'nın gıda ve hammadde ihtiyacı artmıştır. Avrupa'ya doğru intikal eden altın ve gümüşlerin para arzını çoğaltması, batıdaki fiyatlar genel seviyesinin Osmanlı'ya oranla daha çok yükselmesine neden olmuş, oluşan bu fiyat farkı hammaddelerin batıya doğru akmasına yol açmıştır (Tabakoğlu, 2005a: 362). Osmanlı Devleti'nin yaşamış olduğu bu durum, zengin bir hammadde alıcısı olan Avrupa ile ucuz hammadde satıcısı olan Şark'ın arasında direnen bir aracı olarak nitelendirilebilir. Bir taraftan Avrupa'dan altın ve gümüş geliyor ancak karşılığında hammaddeler elden gidiyordu, bunun sonucunda iç sanayi güçsüzleşiyordu. Diğer taraftan Şark'tan mal alınıyor ancak ona ödenen miktar Avrupa'dan gelen miktardan

daha fazla olduğu için ülkede para darlığı yaşanıyordu. Avrupalı tüccarların faaliyetleri karşısında zor durumda kalan Müslüman Türk esnafın durumu düzelterek adına üretimi artırıcı ve maliyeti düşürücü tedbirler alması gerekmektedir (Ekinci, 2011: 126).

Üretim artışının sağlanması için başlıca iki üretim faktörünün biri emek diğeri ise sermayedir. Ahi birlikleri yeterli ve hatta nitelikli işgücüne sahip olmalarına karşın, batıda gerçekleşen sanayileşme girişimini yakalayacak üretim düzeyini tutturabilmek için yeterli sermayeye sahip olmadıklarından, yok olma sürecine girmeye başlamışlardır. Ahiler ahlaki değerlerle kuşatılmış ve birçok maharete sahip olmalarına rağmen sanayileşme sürecine ayak uyduramamışlardır. Avrupa’da yaşanan sanayileşme süreciyle makineli üretime geçen batıya karşı, emek gücüne dayalı ürünler üreten yerli esnaf rekabet edemez duruma gelmiştir (Erdem, 2008: 90).

Tablo 1: Ahilik Teşkilatının Etkinliğini Yitirmesindeki İç Ve Dış Etkenler

İç Etkenler	Dış Etkenler
Ahi birliklerinin yönetimine yapılan müdahaleler neticesinde teşkilat yöneticileri ile üyeler arasında oluşan güvensizlik sorunu.	Avrupa’da ortaya çıkan sanayileşme sürecine ayak uyduramayan ahilerin yeterince nitelikli iş gücüne sahip olmasına rağmen gerekli sermayeye sahip olmamaları.
Osmanlı İmparatorluğu’nda devletin gücünün zayıflaması ve gereken desteği görememesi sonucu toplumda dengelerin değişmiş olması.	Avrupa’ya doğru intikal eden altın ve gümüşlerin para arzını çoğaltması sonucu batıdaki fiyatlar genel seviyesinin Osmanlı’ya oranla daha çok yükselmesi neticesinde hammaddelerin batıya doğru akmış olması.
Ahilik eğitimi almamış kişilerin esnaflık yapmaya başlaması ile iş ahlakının bozulması, kalitesiz ürünlerin artmasıyla halkın esnafa olan güvenini kaybetmesi.	Hammaddelerin batılı tüccarlara satılması sonucunda sağlanan kazancın, Şark’tan alınan hammaddelere ödenen miktardan az olması sonucu ülkede para darlığının yaşanması.
Dönemin siyasi ve ekonomik bir sonucu olarak ortaya çıkan kapitülasyonlar neticesinde yerli malların yabancı mallarla ikamesinin sağlanması.	Batı’nın makineli üretimine karşı emek gücüne dayalı ürünler üreten yerli esnafın rekabet edemez duruma gelmesi.
Hammadde ticareti yaparak Esnaf ve sanatkârları kendisine bağımlı duruma getirmeye çalışan sermaye sahiplerinin ortaya çıkması.	Elde ettiği kapitülasyonlarla Osmanlı esnaf ve sanatkârları karşısında üstün duruma geçen Batılı tüccarların Anadolu pazarlarını gitgide ele geçirmeye başlamış olması.

Kaynak: Tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.

2.3. Ahilik İş Ahlakının Genel İlkeleri

2.3.1. Kanaatkâr Olma

Ahilik düşüncesinde kişilerin meslektaşının ürünlerini kötüleyerek, ürünleri taklit etmek ve bir diğerinin elinden pazar kaparak rekabet etme anlayışı yoktur. Bunun tam aksine “Ben siftah ettim, komşum siftah etmedi” düşüncesi ile müşterisini karşı esnafa gönderen anlayış ile kanaatkârlık ve diğerkâmlık söz konusudur (Durak & Yücel, 2010: 159). Halk arasında geçen bir rivayete göre Fatih Sultan Mehmet pazarı kontrol etmek amaçlı esnaftan alış veriş yapmaya çıkmıştır. Uğradığı bir esnaftan yağ, bal ve peynir satın almak ister. Esnaf yağı tartıp parasını hesap ettikten sonra Sultan’ın istemiş olduğu diğer ürünleri karşı esnaftan almasını ister, zira kendisinin o günkü nafakasını sağladığını ve fakat komşu esnafın henüz siftah edemediğini belirtir (Erdem, 2008: 62). Bu durumdan da anlaşılacağı gibi Ahilik sisteminin buyurduğu kanaatkârlık ilkesi ile hem diğer insanların haklarının korunması konusu dikkate alınmış, hem de çevre konusunda daha fazla duyarlı olunarak hassas davranılması sağlanmıştır (Karagül & Masca, 2017: 85).

Bugün neredeyse tüm dünya geneline yayılmış durumda olan ve iş hayatının vazgeçilmez bir unsuru haline gelen kapitalist düşüncenin temelinde yatan amaç ise karı maksimize etmektir. İşletmelerin kendi karlarını artırabilmek amacıyla birçok hakkı ihlal etmesi beraberinde birçok sorun oluşturmaktadır. Firmaların çalışanları ile yaşadığı sorunlar sonucu yapılan grevler, kirli atıkları ve doğaya zarar vermesi sonucunda ise çevre bakanlığı ve belediyelerle yaşadığı problemler, aslında işletmelerin kanaatkârlık ilkesi ile beslenmemelerinin doğurduğu bir neticedir. Kârını en üst düzeye çıkarma amacı işletmelerin tek hedefi olduğu zaman doğurduğu olumsuz sonuçlar dikkate alındığında, ahiliğin temel prensiplerinden olan kanaatkârlık ilkesinin ne denli önemli bir husus olduğu karşımıza çıkmaktadır (Erdem, 2008: 97; Kaya, 2018: 292).

2.3.2. İddihar (Yastıkaltı)

Ahilik ilkelerine göre belli bir miktarın üzerinde gümüş ya da para saklanması uygun görülmemiştir. Bu anlayışa göre bir kişinin eğer 18 dirhemden fazla olan bir malı var ise kişinin bunu yatırıma dönüştürmesi veyahut bu malı ihtiyacı olan bir başka kişiye borç olarak vermesi istenmiştir. Temeli İslam inancındaki zekât anlayışına dayanan bu düşünce ile varlıklı kişiler ellerinde olan imkânlar dâhilinde ihtiyaç sahiplerine yardım ederler ve

böylece sermaye belli kişilerin elinde toplanmış olmaktan çıkarak üretime aktarılması sağlanmış olunur. Ülkelerin ekonomik politikalarının amacı, fiyat istikrarını sağlamak, tam istihdamı gerçekleştirmek, sürdürülebilir ekonomik büyüme hızı elde etmek, ödemeler dengesini sağlamak ve gelir dağılımını iyileştirebilmektir. Günümüzde bu dengenin sağlanması para ve faiz politikaları aracılığıyla toplam tasarrufların toplam yatırımlara eşitlenmesi ile sağlanır. Bu noktada var olan iktisadi sorunların çözümü için ilgili politikaların yanında Ahilik bilincinin gelişerek ihtiyaç dışı fazla sermayenin ekonomiye kazandırılması yani iddihardan kaçınılması önem taşımaktadır (Erdem, 2008: 63; Karagül & Masca, 2017:89).

2.3.3. İş Bölümü

Ahilik ilkelerinde iş bölümüne son derece önem verilmiştir. Ahilik teşkilatının kurucusu olan Ahi Evran'a göre toplumdaki ihtiyaçların karşılanabilmesi için toplumu oluşturan bireylerin belli bir sanat dalı ile uğraşması gerekir. Ahilik Teşkilatının eğitim anlayışı da bu temel düşünce ile şekillenmiştir (Özdemir, 2018: 61). Ahilik müessesesi üyelerinin yeteneklerine uygun olan işleri yapmalarının yanında onlara ikinci bir alanla da ilgilenmeleri için daima yol gösterici olmuştur. Sürekli olarak meslek değiştiren kişiler ise hoş karşılanmamış ve bu kişilerin teşkilatta olmaları istenmemiştir. Bunun sebebi ise üyelerin disiplinli bir şekilde kendilerini işlerine daha sıkı vererek uzman hale gelmelerini sağlamaktır (Aytekin & Bayramoğlu, 2015: 73-74). Bu temel düşünceye dayanarak her ahinin kendi yeteneğine uygun nitelikte bir iş seçmesi ve o işi de sonuna kadar devam ettirmesi beklenmiştir. Zorunlu bir neden olmadıkça kişinin iş değiştirmesi engellenmiş ve işini bırakan kişi tekrar mesleğe dönmek istediğinde kalfa olarak işe başlatılmıştır (Erdem, 2008: 64).

2.3.4. Yardımlaşma

Ahi birliklerinin önem verdiği bir diğer ilke yardımlaşma ilkesi olmuştur. Ahilik teşkilatı, niteliği itibarıyla yardımlaşma ve dayanışma ruhuna sahip olan çok fonksiyonlu bir kurumdur. “Orta sandığı”, “esnaf vakfı”, “esnaf kesesi” veya “esnaf sandığı” adıyla da anılan ve karşılıklı olarak yardımlaşmayı amaçlayan Ahilik teşkilatı, oluşturdukları bu sandık vasıtasıyla hem üyelerinin sosyal güvenliğini sağlamıştır ve güçsüzler ile zor durumda olanlara yardım etmiştir, hem de onları tefecilerden korumuştur (Bayram, 2012: 88-89). Kardeş olabilmenin zorunlu bir gereği olan yardımlaşma ilkesiyle ahi birlikleri kendi

içlerindeki dayanışmayı ve yardımlaşmayı sürdürmüştür. Kurmuş oldukları bu sandıklar sayesinde acil durumlarda üyelerine ve halktan aciz kalmış muhtaç kimselere sahip çıkmışlardır. Bu yönüyle de ahiliğin temeli İslam inancına ve Kur'an'a dayanmakta olup; iyilik adına yardımlaşılması, kötülük için yardımlaşılmaması öğütlenmiştir (Özerkmen, 2004: 73).

2.3.5. Usta- Çırac İlişkisi

Ahi birliklerindeki usta-çırac arasındaki münasebet, günümüzde insan kaynakları yönetiminin temelini barındırmaktadır. Diğer bir biçimde ifade edilecek olursak, çalışanların motivesi sağlanarak işyeriyle bütünleşmesi ve çalıştığı kurumu kendi iş yeri gibi benimsemesi, Ahilik düşüncesinde kabul edilmiş ve uygulanmış bir anlayıştır ve bugün insan kaynakları yönetimi bir benzeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ahi birliklerinde usta ile çırac arasındaki ilişki, çalışma hayatında uzun yıllar boyunca barış sağlamış ve çıkar ayrılıklarının yaşanmadığı bir beraberliği temsil etmiştir. Nitekim usta, çırağını bir evlat olarak benimsemiş, çırac da ustasına baba gözüyle bakmıştır. Usta-çırac-kalfa arasındaki bu barışçıl yaklaşım ile toplumsal barış olumlu yönde etkilemiştir. Nitekim bu karşılıklı saygı ve sevginin ardında da İslam ahlakındaki “ekmek yenilen kapıya ve ekme veren kişiye kötü göz ile bakılmaması” düşüncesi yatmaktadır (Mahiroğulları & Altınay, 2018: 419-420).

Çobanoğlu Fütüvvetnamesi'nde çıracların vazifelerinin içyüzü ile ilgili verilen açıklamalar önemli görülmektedir. 740 maddeyi kapsayan Ahiler Nizamnamesinin, şeyhliği temsil edenlerce bütünüyle öğrenilmesi ve bunların diğer kişilere de öğretilmesi fütüvvetnamede emredilmiştir (Öztürk, 2015: 4).

Bu fütüvvetnamede çıracların görevleri şöyle sıralanır:

- “Fütüvvetnamelerdeki kurallardan 124'üne uymak,
- Ahinin bütün sözlerini benimsemek,
- Malını ve canını ahisi yoluna harcamak, bir hüner ya da sanat sahibi olmak,
- Her hafta giysisini yıkatmak, temiz çamaşır giymek,
- Ahiden چراغ almak, ahiye saçını kestirmek ve alnını yoldurmak,
- Ocak adına belini bağlatmak”. (Erdem, 2008: 67).

Ahilik kültüründe usta-çırak arasında gerçekleşen bu karşılıklı sevgi, saygı ve minnet duygusunun arkasında İslam inancındaki ahlak anlayışı bulanmaktadır. Bugünün ekonomik şartları göz önüne alındığında bu ilkelerin ne kadar önemli oldukları daha iyi anlaşılmaktadır

2.3.6. Çalışma Azmi ve Tevekkül

İslam'da kazancın helal olması ve ticaret ahlakı, son derece önem teşkil eden bir konu olmuştur. Ahi teşkilatının edinmiş olduğu toplum anlayışına göre, bireylerin çok çalışması ve geçimlerini alın teri ile sağlamaları, toplumdaki yoksulluğu, tembelliği ve geri kalmışlığı ortadan kaldırması açısından ahlaki bir sorumluluk olarak değerlendirilir. Ahiler alın teri ile çalışıp helal rızık kazanarak hem kendi geçimlerini sağlamış hem de ihtiyaç sahibi kişilere yardım etmiş kimseler olmuşlardır. Ahi düşünce sisteminde çalışmak kadar çalışmanın şekli de önem taşımaktadır. Bu noktada ahilerin alışveriş sırasında namuslu davranmaları, yaptıkları ölçümlere olabildiğince dikkat etmeleri ve kaliteli hizmet sunabilmeleri önemsenmiştir. Ahilik düşüncesinde ki çalışma ahlakının temelinde “haram yeme, eksik tartma, kimseyi kandırma, yalan söyleme...” gibi belirli ilkeler bulunmaktadır (Özkan, 2018: 460).

2.4. Üretim ve Satış

İktisadın temel faaliyetlerinden biri olan üretim, Ahilik düşünce sisteminde son derece önemli bir yer tutmakla beraber, neyin hangi ölçüde üretileceği konusundan kapitalist sistemden tamamen ayrılmaktadır. Ahilik sisteminde üretim anlayışı, karşılanması gereken zaruri ve helal ihtiyaçların bir fonksiyonu olarak değerlendirilmiş, ihtiyaçtan fazla ve haram olan mal ve hizmetlerin üretilmesi ve bunların ticaretinin yapılmasına şiddetle karşı çıkmıştır (Karagül & Masca, 2017: 86-87). Ahilikte ahlak ve ekonomi anlayışı, sanatkârın işi ile bütünleşmesini sağlayacak şekilde, işin zevk olarak algılandığı çalışma şartları oluşturulmuş, bunun bir neticesi olarak da üretilen mal sanatkâr için ekonomik anlamda bir değer üstünde bir anlam taşımıştır (Öztürk, 2015:7).

Ahi birlikleri üretim ve tüketim konusunda bir denge kurmayı amaçlamışlardır. Bununla birlikte üretici ve tüketici arasındaki münasebetin sosyal huzuru sağlayacak şekilde olması için çalışılmıştır. Bu amaçla zaman zaman üretime sınırlamalar getirilerek emeğin değerinin bilinmesi sağlanırken, geliştirilen narh sistemi ve standartlaşma ile beraber tüketicinin de korunması sağlanmıştır. Üretilen mallarda standart aranması, tüketicinin

korunması açısından son derece önem arz eden bir husus olarak görülmüştür. Ahi teşkilatının tüketicileri koruyabilmek maksadıyla almış oldukları bu tedbirler uzun yıllar boyunca uygulanmıştır. Teşkilata mensup olan esnaf ve sanatkârlar belli bir miktarda mal kullanarak, belirlenen üretim tekniklerine bağlı kalarak belli bir kalitede malı ürettikten sonra üretmiş oldukları mal belirli bir fiyattan satılmıştır. Meslek ahlakına aykırı bir şekilde mal üretmeye kalkışan esnaf ve sanatkârlar derhal cezalandırılmıştır. Daha fazla kâr elde etme amacına itibar edilmemiştir. Her şeyden önce esnafta doğruluk ve dürüstlük aranılan özellik olmuştur. Hileli ve çürük mal satarak müşteriye aldatmaya yönelik davranışlarda bulunmak, belirlenen fiyatın üstünde mal satmak ve bir başka esnafın malını taklit etmek büyük suç sayılmıştır. Bu tarz davranışlarda bulunan esnafın malları toplanarak meslekten çıkarılması uygun görülmüştür. Zira ahinin mütevazı ve kâra kanaat eden olması gerekmektedir (Ekinci, 2011:105-106).

3. KAPİTALİZM, KAPİTALİST SİSTEMİN UNSURLARI

Max Weber Kapitalist sistemi Kuzey Avrupa'daki Protestan inanç sisteminden doğduğunu ileri sürmüştür. Avrupa'da yeni türeyen orta sınıflar, yani burjuvalar yaptıkları devrimler sonucunda Feodalizmi yıkarak yerine Kapitalist sistemi getirmişlerdir. Kapitalist sistemin gelişmesine katkıda bulunan Protestan inanç sistemi, modern burjuvaların yaşam şeklinin biçimlenip gelişmesinde yol gösterici nitelikte olmuştur. Netice itibariyle günümüzde Batılı ülkelerdeki kapitalizmin iş ahlakının Protestan inanç sisteminde ortaya çıkmış olduğunu söylenebilir (Kabaş, 2016: 134).

Kapitalizm; toplumsal ekonomik bir yapı ve üretim biçimi olarak tanımlanmaktadır. Orta çağda Tarım ekonomisine dayanan etkin bir yönetim sistemi olan feodalizmin kaldırılmasından ardından, sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin dayandığı düşünce tarzı, liberal düşünce tarzıdır. Kapitalizm temelde; bireycilik, özel mülkiyet, rekabet, serbest piyasa, serbest dış ticaret ve sınırlı devlet müdahalesine dayanmaktadır. Kişiyi ve kişisel çıkarları ön planda tutan, kâr peşinde koşan ve bu emelde çaba harcayan sermayedar girişimci, kapitalist olarak adlandırılmaktadır (Bal, 2011: 4).

Tarihsel ve toplumsal bir sistem olan kapitalizmin amacı üreticilerin doğrudan ihtiyaçlarını karşılamak yerine, satış mübadele ve kar amacı güden bir ücretli emek ile meta üretimi sistemi oluşturmaktır. Kapitalist düşüncede sermaye özel yollarla kullanıma yatırılır ve sermayenin sürekli olarak kendini büyütmesi amaçlanmaktadır. Geçmiş birikimler, daha fazla sermaye üretebilmek için kullanıldığı takdirde sermaye olmaktadır. Sermayeyi elinde bulunduran kişi daha fazla sermaye biriktirme amacı ile hedefine ulaşmak için başka kişilerle zorunlu ilişkiler kurmaktadır. Kısacası kapitalist sistem özünde sermayenin sınırsız olarak birikmesi, yani birikmiş zenginlik olarak ifade edilmektedir (Gelici, 2007: 19).

3.1. Kapitalizmin Tanımı

Kelime anlamı olarak "kapital" Latince sütun başı anlamına gelmektedir. Fakat zaman içerisinde özellikle ekonomik anlamı itibariyle "sermaye" olarak öne çıkmış, gerek kuramsal gerekse pratik alanda belirleyici bir kavram haline dönüşmüştür (Öztürk&İnan,2014: 28).

Bununla beraber kapitalizm genel anlamda, üreticilerin doğrudan doğruya ihtiyaçlarını karşılama amacı gütmekten ziyade, satış, mübadele ve kâr amacını hedefleyen bir ücretli emek ve meta üretim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Özel kişilerin almış olduğu kararlarla yürütülmesi öngörülen bu ekonomik sisteme göre doğal kaynaklar ile hizmet ve üretim araçlarının mülkiyeti, özel sektörün elinde bulunmaktadır. (Öz, 2013: 144).

Kapitalizm, üretimin yapıldığı araç, alet, yapı ile mal stoklarının diğer bir ifade ile sermayenin, esasen özel ya da bireysel mülkiyet konusu olduğu bir sistem olarak ifade edilmektedir. Kapitalizm zaman zaman “özel teşebbüs”, “özel girişim” sistemi olarak da adlandırılmaktadır. Karl Marx, kapitalist sistem için, üretim araçlarının toplumda ayrı bir sınıf meydana getiren kişilerin (kapitalistlerin) mülkiyetinde bulunduğu bir üretim biçimi olarak nitelendirmektedir (Dobb, 1981: 1-2). Karl Marx, kapitalist üretim sisteminin, insanın kendisini gerçekleştirmesinin diğer bir ifadeyle kendisini emek gücü ile özgür bir şekilde gerçekleştirmesinin önündeki en büyük engel olarak gördüğü, yapmış olduğu çalışmalarda görülmektedir. Marx’a göre, kapitalist üretim tarzı yapısı gereği, insanı insanlığından ederek yabancılaştırmaktadır (Demir, 2018: 63-64).

Kapitalizm genel olarak iktisadi üretimdeki tekelleşme eğilimiyle ilişkilendirilir. Buna göre kapitalizm, piyasaya bütünüyle hâkim olma amacı güden ve onu kontrolü altında tutmaya çalışan iktisadi üretim tarzı olarak tanımlanır (Alptekin, 2015: 232). Sermaye birikimini sağlamada kapitalistin rolü ise burjuva sınıfının oluşumuna yardım sağlamaktır (Bal, 2011:5).

3.2. Burjuva ve Burjuvazi

Sözlük anlamı olarak “burjuva” kelimesi için “orta yönetici sınıftan olan, el işçiliği yapmayan insan” “burjuvazi” ifadesi içinse “kapitalist düzende üretim araçlarını elinde bulunduran egemen sınıf” tanımlaması yapılmaktadır. Bu betimlemede burjuva, bir birey tipolojisini, burjuvazi ise toplumsal bir çeşit sınıfı ifade etmektedir. Burjuvazi kavramına zaman içerisinde farklı anlamlar yüklenmiş olsada genel anlamda incelendiğinde bu sosyal grubun ortak özelliğinin, kapitalist düzende üretim araçlarını ellerinde bulunduran kişiler ve menfaatleri bu kişilere bağlı olanların oluşturduğu toplumsal bir tür sınıf olduğudur. (Küçükcan & Fidan, 2013: 256).

XI. yüzyıl Avrupası'nda feodalitenin çözülmesiyle şehirler bağımsız birimler halinde etkili birer güç odağı halini almaktaydı. Batı burjuvazisi şehirlerde ortaya çıkan toplumsal bir sınıftır. Osmanlı Devleti birlik konusunda tehlike oluşturacak zenginleşmelerin ve siyasi güce dönüşecek yapılanmaların oluşmaması için tedbirler almaktaydı. Bu sebeple Osmanlı sisteminde burjuvazi ortamı oluşmamıştır. İslam ve Osmanlı kentlerinin merkezden bağımsız olmamaları bu ortamın oluşmaması bakımından önem arz etmektedir. (Tabakoğlu, 2005a: 4).

3.3. Kapitalizmin Dayandığı Başlıca Unsurlar

Kapitalist sistemin söz konusu olduğu bir toplumda bireyler kazanç elde etme arzusuyla bir takım faaliyetler içerisinde bulunarak rekabet halinde olmaktadır. Bu noktada bireyler kişisel çıkarlarını en üst düzeye tutabilme maksadıyla birbirleri ile rekabet ederler. Çünkü kapitalist sistemde kişilerin ekonomik faaliyetlerde bulmaların altında yatan temel sebep mülkiyet hakkına sahip olabilmek ve bu hakkı dilediği biçimde kullanabilmektir. Söz konusu mülkiyet, daha çok üretim ile mübadele araçları üzerindeki özel mülkiyet ve bu mülkiyetin sağlamış olduğu hakları kapsamaktadır. Kapitalist sistemin esasını belirleyen bir diğer unsur ekonomik faaliyetlerin serbest bir şekilde yapılabilmesidir (Zeytinoğlu, 1985: 88-94). Bu başlık altında kapitalizmin dayandığı başlıca unsurlarından olan özel mülkiyet hakkı, serbest girişim, bireycilik, rekabet ve sınırlı devlet anlayışı ele alınacaktır.

3.3.1. Özel Mülkiyet Hakkı

Mülkiyet; genel olarak insan ile eşya arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkiden doğan etki ve yetkiyi tanımlamaya yönelik bir kavramdır. Özel mülkiyet hakkı; insanların eşya ile ilişkisini ifade etmekte, kişilerin eşya ile olan münasebetlerinin özel olarak belirlenmesi ve sahip olunmasını içermektedir. Bu doğrultuda özel mülkiyet: insan ihtiyacını ya da eksikliğini gideren maddi varlıklar üzerinde sahiplenme ve kontrolü düzenleyen kurallar sistemi kavramıdır (Öztürk & İnan, 2014: 29). Kapitalist sisteme göre mülkiyet hakkı mutlak olarak tek kişiye aittir. Özel mülkiyet hakkı aynı zamanda başkalarına satmak için gerekli olan çeşitli tüketim mallarını üreten makine ve aletleri de kapsamaktadır (Ünlüönen, 1992: 274). Özel mülkiyette üretim araçlarının çıkarları ile birlikte kişilere ait olması, malın bir başka kişiyle ilişkisinin bulunmaması durumunu ifade etmektedir (Girgin, 2019: 6).

3.3.2. Serbest Girişim

Özel teşebbüs kişinin sahip olduğu emek ya da sermayeyi istediği gibi kullanabilme özgürlüğünü ifade etmektedir. Girişim serbestliğiyle kişi emeği, toprağı ve doğal kaynakları dilediği gibi kullanabilmektedir. Kişi bu kullanımdan kâr sağlamak isteyeceği için elinde olan üretim faktörlerini en kârlı bulduğu alana yatırmaktadır. Kapitalist sistem serbest teşebbüsü ilke olarak kabul etmekte ve kişisel çıkarların en üst düzeye çıkması amacıyla serbest girişimde bulunmaktadır. Kapitalizmin temelini oluşturan bu özel girişimciler, elde etmek için çabaladıkları kazanca ulaşabilmeleri; neyi, ne kadar ve nasıl üreteceklerini tutarlı bir şekilde kararlaştırmaları ile mümkün hale gelmektedir. Kapitalizmde girişim serbestisi esas alınmaktadır (Ünlüöner, 1992: 275-276).

3.3.3. Bireycilik

Bireycilik burjuva bireylerini tanımlamak amacıyla ortaya atılmış bir kavramdır (Uca, 2018: 1146). Kişisel hak ve özgürlükleri, sosyal hayattaki düzenin ve sosyal yapının temeli olarak gören bireycilik yaklaşımı kişiyi toplumdaki soyutlanmış bir varlık olarak görmeyi aksine, onu temel bir varlık olarak esas almaktadır. Her şeyi yapabildikleri doğal düzen, bireyler için en iyi bireycilik düzenidir. Bu yüzden bireycilik, düzen ve denetime yer veren tüm sosyal ve siyasal değerlere karşı çıkmaktadır. Ekonomik anlamda bireycilik, toplumsal refahın bireysel servet ediniminden daha önemsiz olduğu anlamına gelmektedir. Esas olan toplumun değil, bireyin elde ettiği servettir. Bireycilik öğretisi, toplumdaki iktisadi örgütlenmenin sağlanmasında bireyi, onun psikolojik temayüllerini gerekli bir temel olarak görmekte ve bireylerin eylemlerini örgütlenme için yeterli olduğunu savunmaktadır. Sosyal anlamda ilerlemenin birey aracılığıyla gerçekleşeceği, bu sebeple iki unsurun “ekonomik özgürlük ve özel mülkiyetin” gerekliliğine inanılmaktadır. Tüm bireylerin ayrı yeteneklere sahip olduğu ve bu yeteneklerin diğer kişiler ile rekabet içinde geliştirilmesine izin verilmesi gerektiği bireyciliğin savunmuş olduğu bir diğer temel düşüncedir (Doğan, 2010: 4).

3.3.4. Rekabet

Kapitalist sistemdeki özel mülkiyet ve serbest girişimin bir sonucu da rekabetin serbestliği ilkesidir (Ünlüöner, 1992: 277). Kapitalist sistemin hâkim olduğu bir toplumda kişiler, çıkarlarını en üst düzeyde tutarak kazanç elde etmek amacıyla birbirleriyle rekabet halinde ekonomik faaliyetlerde bulunmaktadır (Zeytinoğlu, 1985: 88). Karşılıklı bir

şekilde mücadele etme olarak ifade edilen rekabet, satıcıların alıcıları kapabilme, alıcıların istedikleri malı kapabilmek için verdikleri mücadele içinde şekillenmektedir. Yine aynı şekilde ekonomik sistemin diğer unsurları olan emekçilerin iş bulabilmek için, işverenin işçi bulabilmesi için, yatırımcının da gerekli kredi ve pazara ulaşabilmesi için sürekli bir mücadele içinde olmaları rekabetin gerekliliğidir (Çelik & Dağ, 2017: 52).

Bireyci ve rasyonalist bir sistem olan kapitalist sistemin temelinde, devletin her şekilde müdahalesinin dışlandığı tam rekabet olgusu bulunmaktadır. Bu olgu, girişim serbestliği, özel mülkiyet hakkı ve fiyat mekanizması gibi kurumsal yapılar ile sağlaştırıldığında kapitalist sistemdeki “eksiksiz çalışan en iyi sonuçları üretendir” olgusunu mümkün kılmaktadır. Ancak ekonomik aktörler arasında güç farklılıklarının bulunduğu bir toplumsal yapıda tam rekabet süreci, sadece güçlüler için en iyi sonuçları üretmektedir. Rekabet adı altında iktisadi faaliyetlere özgürlük tanıyan ve başta emek olmak üzere birçok şeyi metalaştırmayı öngören kapitalist sistemi yapısal olarak hareketli bir hale getirmektedir. Bu hareketliliğin oluşumunda ise sistem bünyesinde istikrarsızlık ve huzursuzluk üreten unsurlar oluşmaktadır (Aydın, 2003: 4-6). İktisadi anlamda eşitsizliklere ve ticari anlamda ahlaka aykırı sonuçlara sebep olabilecek olan aşırı rekabet tekel niteliğindeki birleşmelere yol açabilmektedir (Ünlüöner, 1992: 277).

3.3.5. Sınırlı Devlet

Sınırlı devlet ilkesi genel anlamda devletin görevlerinin adalet, savunma, güvenlik ve hukuk düzeninin sağlanması ile sınırlı tutulmasını ve görev sahasının daraltılarak sınırlandırılmasını ifade etmektedir (Tayyar & Çetin, 2013: 113).

Devletin ekonomiye uyguladığı sınırlı müdahale, kapitalist sistemin etkisini düşürücü nitelikte değil, temel hak ve özgürlükler ile rekabetçi ortamın korunması ve geliştirilmesi üzerine zorunlu olan değişiklikler olması gerekmektedir. Bu anlamda devlet, bireylerin doğal düzenlerini devam ettirebilmeleri adına gelişmelerde bulunmalıdır ve piyasayı zora sokacak engelleri ortadan kaldırmalıdır. Asıl olan devletin piyasada sadece güvenlik için olmasıdır. Devletin görev ve yetkilerinin kısıtlanması bireyin ekonomik ve siyasi anlamda özgür olabilmesi için gerekli görülmektedir. Dolayısıyla kapitalist sistemin temel unsurlarını oluşturan bireycilik ve serbestlik ilkesinin bir gereği de sınırlı devlet ilkesidir (Kazancı, 2016: 165).

4. BURJUVA TİPİ AVRUPA KAPİTALİZMİ İLE AHI TİPİ OSMANLI SİSTEMİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Günümüzde oluşan ekonomik, kültürel toplumsal ve bireysel birçok sıkıntıların temelinde kapitalist sistemin var olduğu düşüncesi giderek yaygınlaşmaktadır. Çalışma hayatının vazgeçilmez bir unsuru haline gelen kapitalist düşüncede firmaların amacı, kârlarını en üst seviyeye çıkarmak ve sürekli bir rekabet halinde olmaktır.

Ahilik sistemi ise ahlakla kalitelinin birleştiği bir esnaf teşkilatlanma modelidir. Bu modelin kapitalist sistemin olumsuzluklarını gidermede bir çıkış noktası olarak düşünülebilirliği bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda burjuva tipi Avrupa kapitalizmi ile Ahi tipi Osmanlı sisteminin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Dolayısıyla her iki sistem temel noktaları bakımından karşılaştırılarak benzer ve farklı yönleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

4.2. Araştırmanın Önemi

İnsanoğlu var olduğu andan itibaren daimî olan istek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla farklı şekillerde örgütlenme gereksinimi duymuştur. Ahilik müessesesi gerek yapılanma şekli, gerekse inanç ve değerler açısından çok yönlü bir yapı olarak donatılmış sosyal, siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel bir örgütlenmedir. Yeni bir düzen arayışında insanlığa yol gösterecek önemli bir yapılanma olarak görülen ahilik sistemi, var olduğu dönemde göstermiş olduğu ahlaki ilke ve değerlerin günümüzde yeniden ele alınması ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Zira ahlaki değerler ve kaliteli üretimle ön plana çıkan ahilik sistemi, var olduğu dönemde toplumu gelişmişlik düzeyinde tutan birçok faktörü bünyesinde barındırmıştır. Bu noktadan kapitalist sistem karşısında ahilik sisteminin ortaya koymuş olduğu değerler, çözüm önerisi sunması bağlamında önemli görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma her iki sistemi özleri itibariyle ele alıp karşılaştırdığı için literatüre sağlayacağı katkıları bakımından önem teşkil etmektedir.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel çalışmalarda araştırma yöntemleri, çalışmanın türüne bağlı olarak farklılık gösterebilir. Çalışma konusuna uygun seçilen yöntemlerin, çalışma sonucunun elde

edilmesinde önemli katkı sağlayacağı muhakkaktır. Bu çalışmada konunun amacına uygun olarak literatür inceleme ve kaynak tarama yöntemi tercih edilmiştir. Dolayısıyla çalışmanın temel kaynaklarını konuyla ilgili literatür taraması oluşturmaktadır. Bu yöntemle Burjuva Tipi Avrupa Kapitalizmi İle Ahi Tipi Osmanlı Sisteminin Karşılaştırılması daha mümkün hale gelmiştir.

4.4. Kapitalist Sistem ve Ahi Anlayışının Karşılaştırılması

Ahilik teşkilatı, barındırmış olduğu birlik-beraberlik, adalet, iyilikseverlik, paylaşma duygusu ve dayanışma, yardımlaşma, kanaatkârlık, diğerkâmlık, iş ahlakı, çalışma ve tevekkül anlayışı gibi ilkeleriyle önemli ve değerli bir kurum olarak hayat bulmuştur. Bu anlamda ahi ahlakını benimseyip yetişen bireyler sahip olduğu bu ilke ve değerlerle örnek bir model oluşturmuştur. Bu pencereden bakıldığında Kapitalist sistemin sermaye ve kârı en üst düzeye çıkarma düşüncesine karşı Ahilik sistemi, erdemli bir toplum oluşturma çabasında olmuştur. Bu bakımdan her ne kadar farklı yüzyıllarda gelişmiş olsalar da her iki sistem, kendine has uygulamaları ve savunmuş olduğu düşünce anlayışı ile birey- toplum üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu etkileri ortaya koymak amacıyla her iki sistem özel mülkiyet, serbest girişim, bireycilik, kişisel çıkar, devlet müdahalesi, rekabet açısından karşılaştırmaya tabi tutulmuştur.

4.4.1. Özel Mülkiyet Açısından Karşılaştırılması

Kapitalist sistemde özel mülkiyet hakkı mutlak anlamda tek bir kişiye aittir. Özel mülkiyet insanın sahipliğine verilir. Temeli İslam inancına dayanan ahilik düşünce sisteminde ise mülkün sahibi Allah'tır. Dolayısıyla ahilik sistemine göre insan ancak mülkün emanetçisi olabilir. Burada kastedilen kişinin mülkiyete sahip olmasını engelleyecek bir durumun oluşmasından ziyade, servetin tek elde toplanmasının önüne geçilmesini sağlamaktır. Bir başka ifadeyle ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için özel mülkiyet haklarının sınırlandırılmış olması gerekmektedir. Bu sebeple ahi düşüncesinde zenginliğin akışını, toplumun daha zayıf kesimlerine yöneltecek şekilde esaslar belirlenmiştir. Her bireyin isteklerini mümkün olan en iyi yoldan elde etmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için ve tabi ki bunu yaparken diğer kişilere zarar verilmemesi için koşullar oluşturulmuştur. Her iki sistemde kişiler mülklerini korumakla yükümlüdür ve her iki sistemde özel mülkiyet hakkının toplumsal çıkarlarla çelişmeyecek şekilde serbestliği esas alınmıştır. Ancak ahi düşünce sisteminde toplumsal çıkarlar her zaman bireyin çıkarından daha önemli

görüldüğünden enerji kaynakları, maden ve büyük tarımsal arazilerde devletin mülkiyeti öngörülmüştür. Ayrıca bireylerin mülkiyetinde esas olarak emek faktörü aranmaktadır. Mülkiyetin hakkının bireyde oluşu ancak ve ancak onun emeğiyle desteklenmiş olması ile mümkün olmaktadır (Kazancı, 2016: 172; Kabaş, 2016: 139-140).

Tablo 2: Özel Mülkiyet Açısından Kapitalizm Ve Ahilik

Kapitalist Sistemde Özel Mülkiyet	Ahilik Sisteminde Özel Mülkiyet
Benzerlik Açısından	
1. Toplumsal çıkarlarla çelişmeyecek şekilde özel mülkiyet hakkı serbesttir.	1. Toplumsal çıkarlarla çelişmeyecek şekilde özel mülkiyet hakkı serbesttir.
2. Kişiler mülklerini korumakla yükümlüdür.	2. Kişiler mülklerini korumakla yükümlüdür.
Ayrıldıkları Husus	
1. Kapitalist sistemde özel mülkiyet hakkı tek bir kişiye aittir. Özel mülkiyet hakkı insanın sahipliğine verilir.	1. Ahilik düşünce sisteminde mülkün sahibinin Allah olduğuna inanılır. Kişiler ancak mülkün emanetçisi olabilirler.
2. Özel mülkiyetin sınırları çizilmemiştir.	2. Servetin tek elde toplanılmasının önüne geçilebilmesi ve ekonomik istikrarın sağlanabilmesi için özel mülkiyet hakkı sınırlandırılmıştır.
3. Toplumsal çıkarla çelişmeyecek şekilde özel mülkiyet hakkı tanınmış olsa da, esas olan bireysel çıkardır.	3. Toplumsal çıkar bireyin çıkarından önce gelir. Bu sebeple bazı enerji kaynakları ve arazilerin devletin mülkiyetinde olması öngörülmüştür.

Kaynak: Tablolar yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.4.2. Serbest Girişim Açısından Karşılaştırılması

Kapitalist sistemde girişim serbestliği kişinin sahip olduğu emek ya da sermayeyi istediği gibi kullanabilme özgürlüğünü ifade etmektedir. Üretim yapma ve üretmiş olduğu malı dilediği gibi satma özgürlüğü kapitalist sistemin temel ilkelerinden biri olup kişisel

çıklarların en üst seviye çıkması amacıyla serbest girişimlerde bulunmaktadır. Kişisel çıkarlarını ön planda tutan insan tipine ahilik sisteminde rastlanılmaz. Ancak girişim serbestliği konusunda kişilerin harcamalarını nasıl yapacakları ve ellerinde buldukları kaynakları ne şekilde değerlendirecekleri konusunda serbestlik söz konusudur. Ahilik sisteminde de bireyler ekonomik anlamda özgürdürler. Tabii ki bu özgürlük Ahilik sisteminin ahlaki ve manevi değerleri ile sınırlı tutulmuştur (Ünlüöner, 1992: 275-276; Kazancı, 2016: 168-172). Özel teşebbüs Osmanlı düzeninde devletçi bir çerçevede belli düzeyde bir serbestliğe sahiptir. Burada önemli husus özel teşebbüs ile devletin birbiri ile rekabet halinde olan iki ayrı güç olarak değerlendirilmemesidir (Tabakoğlu, 2005a: 346).

Sonuç itibarıyla hem kapitalist sistemde hem de ahilikte girişim serbestliği konusunda benzer bakış açısına rastlanmış olsada, ahilik ahlakı ve prensipleriyle donatılmış bir girişimciye, kişisel çıkarı en üst düzeye çıkarma amacına, hırs ve açgözlülüğe rastlanılmamaktadır.

Tablo 3: Serbest Girişim Açısından Kapitalizm Ve Ahilik

Kapitalist Sistemde Serbest Girişim	Ahilik Sisteminde Serbest Girişim
Benzerlik Açısından	
1. Serbest girişim vardır.	1. Serbest girişim vardır.
Ayrılıkları Husus	
1. Kişisel çıkar esas alınarak teşebbüste bulunulur.	1. Esas olan kişisel çıkarlar değil toplumsal çıkarlardır.
2. Üretim yapma ve ürettiği ürünü dilediği gibi satma özgürlüğüne sahiptir.	2. Ekonomik anlamda özgürlük söz konusudur ancak bu özgürlük ahlaki ve manevi ilkeler doğrultusundadır.

Kaynak: Tablolar yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.4.3. Bireycilik Açısından Karşılaştırılması

Düşüne sistemleri açıklanırken üzerinde durulması gereken önemli bir nokta öncelikle uygulanan o sistemde bireye ne tür bir rolün ve değer verildiğidir. Çünkü düşünce sistemlerinin genelde bireylerin mutluluğunu hedef aldığı söylenir. Fakat bunu gerçekleştirmek için izlenecek yollar konusunda birbirlerinden ayrılırlar (Ekinci, 2011: 28).

Kapitalist sistem güçlüden yana olan tutumuyla özgürlükçü bir ortamda sermayenin bireyde birikmesini öngörmektedir. Ancak İslam inancının üretmiş olduğu kültürden beslenen ve bunu pratik hayatında da başarıyla uygulamaya koyan ahilik sistemi öncelik olarak iyi bir birey modeli ve bundan meydana gelecek olan mükemmel bir toplum oluşturmayı hedeflemiştir (Karagül & Masca, 2017: 84).

Kapitalist sistemdeki bireyci anlayışa göre ekonomik anlamda bireyin servet edinimi, toplumsal refahtan daha önemli görülmüştür (Dumrul, C. & Dumrul, Y., 2014: 149). Bu doğrultuda kapitalist sistemde ekonomik insan varsayımına karşın ahilik sisteminde toplumsal insan varsayımının geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak Ahilik düşünce sisteminde bireycilik yerine toplumsal dayanışma ön plandadır. Ahilik müessesesi mesleki açıdan edinmiş olduğu iş birliği anlayışı ve kurmuş olduğu orta sandıkları (esnaf vakfı) ile ekonomik hayattaki yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel örneklerinden biri olmuştur. Kapitalist sistemde ise bireyci bir yaklaşım söz konusudur. Sermayenin bireyde birikmesini öngören kapitalist sistem, toplumsal refahtan önce güçlüden yana bir tutumla bireyin mutluluğunu öngörmüştür.

Tablo 4: Bireycilik Açısından Kapitalizm Ve Ahilik

Kapitalist Sistemde Bireycilik	Ahilik Sisteminde Bireycilik
Ayrıldıkları Husus	
1. Kapitalist sistemdeki bireyci anlayış, bireyin servet edinimini toplumsal refahtan daha önemli görmüştür.	1. Ahilik sisteminde bireycilik yerine toplumsal dayanışma ön plandadır.
2. Kapitalist sistem sermayenin özgürlükçü bir ortamda bireyde birikmesini öngörür.	2. Ahilik sisteminde ahlaklı bir insan modeli yetiştirilmesi amaçlamıştır, bu şekilde sermayenin tek elde toplanmasının önüne geçilmiştir.
3. Kapitalist sistem toplumsal refahtan önce güçlüden yana bir tutumla bireyin mutluluğunu öngörmüştür.	3. Ahilik sisteminde önemli olan toplumsal refaktır. Güçlünün yanında zayıfı korumaktan yana bir tutum sergilenmiştir.

Kaynak: Tablolar yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.4.4. Kişisel Çıkar Açısından Karşılaştırılması

Günümüzde kapitalizmi ve batı medeniyetini yaratan burjuva zihniyetine karşı, bizim toplumumuzda ekonomik hayatı büyük ölçüde ahilik düşüncesi yönlendirmiştir. Kapitalist sistemin idealize etmiş olduğu homo economicus, bireysel çıkarları için hareket ederken, ahilik sisteminde toplumun yararını kendi çıkarlarından üstün tutan kanaatkâr, diğerkâm aynı zamanda girişimci bireyler söz konusudur (Tabakoğlu, 2005a: 371-372). Modern iktisat biliminin de üzerine teorilerin kurulduğu homo economicus birey, kendi çıkarını ön planda tutan ve faydası ile kârını maksimum düzeyde tutmayı yaşamının en önemli amacı haline getirmiş olan bir insan tipidir (Bulut, 2015: 106).

Kapitalist düşüncenin temel amaçlardan bir diğeri kârı maksimize etmektir. Kârını en üst düzeye çıkarma amacı işletmelerin tek hedefi haline geldiği zaman doğurduğu olumsuz sonuçlar dikkate alındığında, ahiliğin temel prensiplerinden olan kanaatkârlık ilkesinin ne denli önemli bir husus olduğu karşımıza çıkmaktadır (Erdem, 2008: 61). Zira ahilik müessesinin benimsemiş olduğu kanaatkârlık ve diğerkâmlık ilkesi gereğince önemli olan husus çok kazanmak değil emeğinin karşılığını almak ve hakkına razı olmaktır. Aynı zamanda diğerkâmlık ilkesiyle kişi sadece kendisini değil karşısındakini de düşünmektedir. Bu durumun yine ahiliğin kişisel çikara değil de toplumsal faydaya önem verdiğinin bir kanıtı olduğunu söyleyebiliriz.

Homo economicus birey için diğerkâmlık ile erdem ve ahlak, menfaatinden sonra gelmektedir ve onun için önemsizdir. Kapitalist sistemin en önemli gücü olan sermaye sınıfının ve kar peşinde koşan diğerkâmlıktan yoksun, sadece kendi çıkarını düşünerek hareket eden bireyin, vicdani ve ahlaki değerleri hiçe sayan bu yaklaşımıyla erdemler kaybolmakta ve bencillik, öfke, hırs gibi duygular ortaya çıkmaktadır. Diğer insanlardan daha fazla yararlanma ve hak sahibi olma düşüncesi homo economicus bireyde öne çıkmaktadır (Bulut, 2015: 120).

Tablo 5: Kişisel Çıkar Açısından Kapitalizm Ve Ahilik

Kapitalist Sistemde Kişisel Çıkar	Ahilik Sisteminde Kişisel Çıkar
Ayrıldıkları Husus	
1. Homo economicus birey söz konusudur.	1. Homo economicus birey yerine diğerkâm ve toplumcu birey söz konusudur.
2. Birey faydasını ve kârını maksimum düzeyde tutmayı amaç edinmiştir.	2. Kanaatkârlık ve diğerkâmlık ilkesi söz konusudur. Bireyler toplumun faydası için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Önemli olan kendi kârı değil, toplumsal faydadır.
3. Kişisel çıkarlar toplumsal çıkarların önünde tutulmuştur.	3. Kişi sadece kendisini değil başkalarını da düşünmektedir.
4. Esas olan kişisel çikardır.	4. Esas olan toplumsal faydadır.

Kaynak: Tablolar yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.4.5. Sınırlı Devlet Açısından Karşılaştırılması

Kapitalist sistemde devletin ekonomiye yapmış olduğu müdahale bireyin özgürlüğünü kısıtlayacak nitelikte olmamalıdır. Bu anlamda devletin görevleri adalet, savunma, güvenlik ve hukuk düzeninin sağlanabilmesi ile kısıtlı olmalıdır. Kapitalist sisteme göre devletin yapacağı diğer müdahaleler bireyin özgürlüğünü tehlikeye sokabilmektedir. Bu sebeple devlet iktisadi hayat ile doğal düzene müdahale etmemeli, sadece temel hak ve özgürlükler ile rekabeti koruyacak düzenlemeler yapmalıdır. Ahilik sistemin ise devletin görevi bireyin özgürlüğünü sağlamak ve can güvenliğini korumaktır. Ancak devlet kaynakların tahsisinde ve gerektiğinde narh uygulamalarıyla piyasa üzerinde denetlemelerde bulunarak, kaynak israfını önlemeye çalışmıştır. Burada ayrıldıkları husus devletin topluma ve piyasaya yaptığı her türlü müdahalesinin kapitalist bireylerce, bireyin mutluluğuna engel olacağı düşüncesidir. Smith'in belirtmiş olduğu görünmez elin toplumu nasılsa mutlu edeceği söyleyişine karşın ahilikte devletin planlama yaparak piyasalara gerektiğinde müdahale edilmesi asıl olandır. Sonuç olarak her iki sistemde de sınırlı devlet anlayışına

önem verilmiş. Ancak ahilik sisteminin benimsemiş olduğu toplumsallık ve toplumsal çıkar anlayışı, devletin gerektiği durumlarda müdahalelerde bulunmasına karşı çıkmamıştır. Bu sebeple kapitalist sistemdeki sınırlı devlet anlayışına karşın ahilik düşünce sisteminde daha devletçi bir yapı benimsenmiştir (Tayyar & Çetin, 2013: 113; Kazancı, 2016:174).

Tablo 6: Sınırlı Devlet Açısından Kapitalizm Ve Ahilik

Kapitalist Sistemde Sınırlı Devlet	Ahilik Sisteminde Sınırlı Devlet
Benzerlik Açısından	
1. Devletin sınırlı müdahalesi söz konusudur.	1. Devletin sınırlı müdahalesi söz konusudur.
2. Devlet piyasayı koruyarak düzgün bir şekilde işlemesine katkıda bulunur.	2. Gerektiğinde piyasa üzerinde denetlemelerde bulunulur.
3. Devlet temel hak ve özgürlüklerin korunması ve adalet, savunma gibi hukuki ve kurumsal düzenlemeler yapar.	3. Hukuki ve kurumsal düzenlemelerin yanında devletin görevi bireyin özgürlüğünü sağlamak ve can güvenliğini korumaktır.
Ayrılıkları Husus	
1. Bireyin mutluluğu esas alındığı için devletin yaptığı herhangi bir müdahalenin bireyin mutluluğunu olumsuz yönde etkileyeceği düşüncesi hâkimdir.	1. Toplumsal fayda esas alındığı için yapılan müdahalelerin kapitalist sisteme kıyasla daha devletçi bir yapıya sahip olması söz konusudur.
2. Görünmez elin toplumu mutlu edeceği düşüncesi hâkimdir.	2. Devletin planlama yaparak gerektiğinde piyasaya müdahale etmesi esastır.

Kaynak: Tablolar yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.4.6. Rekabet Anlayışı Açısından Karşılaştırılması

İslam ekonomisinde kapitalist sistemdeki anlayışa benzer üretim olgusu benimsenmez. Bunun yerine ihtiyacı yönelik üretim fikri uygulanmaktadır (Tabakoğlu, 2005b: 74). Kişilerin servet edinme arzuları engellenmemiştir. Ancak bu tür arzulara ulaşmak için sınırsız rekabet etme, sömürgecilik yaparak piyasadan yararlanma ve başkalarını sömürme düşüncesine yer verilmemiştir (Bıyık, 2015: 104). Ahilik düşünce

sisteminde de rekabet anlayışı daha fazla üretip daha çok mal satmak değil kaliteli mal ve hizmet üretmektir. Çünkü ahilik düşünce sisteminde ekonomi bir amaç değil araç olmuştur. Önemli olan insanların ne kadar çok mal ve servet kazandıkları değildir, zira yapılan üretim ve tüketim insanların mutlu olabilmesi için sadece bir araçtır. Kişisel olarak mutlu olmak bireylerin birbirini rakip olarak görmesi ile değil, birbirleri ile uyum içerisinde olmasıyla sağlanmaktadır. Bu nedenle ahi düşünce sistemi rekabet ve düşmanlığı değil işbirliği ve dayanışmayı özendirilmektedir.

Bunlarla beraber ahilik düşünce sisteminde kişinin yapmış olduğu iş ile bütünleşmesi teşvik edilmektedir. Bu sebeple üretilen mal esnaf için ekonomik anlamda bir değerden ziyade kişisel bir anlam değeri taşımaktadır. Sanatkârın yapmış olduğu işe ruhunu yansıtması sağlanmaktadır ve rekabet anlayışı böylelikle daha iyi mal üretme şeklinde ortaya çıkmaktadır. (Ekinci, 2011: 32-33).

Kapitalist sistemin temel unsurlarından olan rekabet anlayışında, daha önce de belirttiğimiz gibi tam rekabet olgusu bulunmaktadır. Tam rekabet sürecinde ekonomik aktörler arasında güç anlamında bir farklılığın bulunması, toplumsal yapıda sadece güçlüler için en iyi sonuçları doğurmaktadır. Sermaye sahibi (kapitalist), elindeki sermayeyi daha fazla çoğaltmak için bir takım faaliyetleri gerekli kılan bir sürecin içine girmektedir. Sermaye birikiminin öncelik kazandığı bu süreçte, birikim sürecinin ihtiyaç duymuş olduğu koşullar, her biri kendi çıkarını maksimum düzeyde tutmayı amaçlayan farklı toplumsal katmanlar tarafından uyuması gereken zorunluluklar olarak algılanır hale gelmektedir. Rekabet adı altında iktisadi faaliyetlere özgürlük tanıyan ve başta emek olmak üzere birçok şeyi metalaştırmayı öngören kapitalist sistemin, sürekli üretilmeye ihtiyaç duyuyor olması onu yapısal olarak hareketli bir hale getirmektedir. Bu hareketliliğin neticesinde ise sistem bünyesinde istikrarsızlık ve huzursuzluk yaratan unsurlar oluşmaktadır (Aydın, 2003: 4-6).

Sonuç olarak şu yorumu yapabiliriz. Ahilik sisteminde uygulanan rekabet anlayışı kapitalist sistemde uygulanan rekabet anlayışından çok daha farklıdır. Nitekim ahilik sisteminde “insan için ekonomi” (Ekinci, 2011: 30) anlayışı hâkimken, kapitalist sistemde insan üretim araçlarından biri olarak düşünülmüştür.

Başka insanlara zarar verme pahasına servet edinmeyi düşünmeyen ahilerin, bu özelliğiyle bazı araştırmacılar tarafından Osmanlı toplumunda kapitalist üretim şeklinin oluşmasına imkân vermediğini ifade etmişlerdir (Yılmaz & Ameti, 2018: 249).

Tablo 7: Rekabet Açısından Kapitalizm Ve Ahilik

Kapitalist Sistemde Rekabet	Ahilik Sisteminde Rekabet
Ayrıldıkları Husus	
1. Rekabet etmedeki amaç kişilerin servet edinme arzularıdır.	1. Rekabet etmedeki amaç kaliteli mal ve hizmet üretmektir.
2. Sermayenin sonsuz bir şekilde birikimi ekonomik faaliyetlerin temel amacı olarak görülmektedir.	2. Ekonomik faaliyetlerin esas amacı temel ihtiyaçlara yönelik mal ve hizmet üretmektir.
3. Bireyler birbirini rakip olarak görmektedirler. Mutlu olmanın yolu daha çok kazanmaktır.	3. Mutlu olmak bireylerin birbirini rakip olarak görmesi ile değil, birbirleri ile uyum içerisinde olmasıyla sağlanmıştır.
4. İnsan üretim araçlarından biri olarak görülmektedir.	4. İktisadi faaliyetler insan için yapılmaktadır. Ekonomi bir amaç değil araç olmuştur. Üretim belli kazançların elde edilmesinden ziyade ihtiyaçları karşılamak içindir.

Kaynak: Tablolar yazar tarafından hazırlanmıştır.

4.4.7. Kapitalist Sisteme Karşı Ahi İktisadi Düşüncesi

Ahilik düşünce sisteminin öngörmüş olduğu iktisadi düşünce anlayışı, temelde İslam inancından kaynaklanan iktisadi ilkelerden oluşmaktadır. İslam inancında var olan yardımlaşma ve dayanışma ilkesi, kul hakkı yememe, aşırı servet biriktirmeme, diğer kâmlar olma, insanlara faydalı olma ve çalışma/üretme gibi emirler, Ahilik düşünce sisteminde ki iktisadi düzenlemelerin temelini teşkil etmektedir (Karagül & Masca, 2017: 88).

Günümüzde iktisat ile ilgili kabul görülen en yaygın tanım “Doğadaki kıt kaynaklarla sonsuz ihtiyaçların karşılanması” olarak yapılmaktadır. Burada dikkat çeken husus ise ihtiyaçlarının sınırsız kabul edilmesi ve bu ihtiyaçları karşılayacak olan kaynakların ise kıt görülmesidir. İktisat adına yapılan bu tanımlama beraberinde bir çatışma oluşturmaktadır. Bu çatışmanın ilk adımı da kapitalist sistemin temel hedefi olan kârı maksimize etme, fiyatların sürekli bir şekilde artış göstermesi olmaktadır. Oysa İktisat ile ilgili yapılan bu tanımlamada esas olan ihtiyaçların sınırsız olması değil, isteklerin sınırsız olmasıdır. Bu durumun önüne geçilmesi için ikinci bölümde değinmiş olduğumuz ahiliğin kanaatkârlık ilkesinden yararlanılması gerekmektedir. Ayrıca tanımlamada doğadaki kaynakların kıt olduğu söylenmektedir. Ancak kaynakların kıtlığından değil, sınırlılığında söz edilebilir. Söz konusu bu sorunun çözümünde ise yine ahilik sisteminin ön görmüş olduğu esnaf sandığı ile yardımlaşma ilkesi çözüm niteliği taşımaktadır (Karagül, 2018: 279-280).

Tablo 8: Kapitalist ve Ahi Anlayışlarının Karşılaştırılması

Kapitalist Sistem	Ahilik Sistemi
Bireysellik	Toplumsallık
Kar Amacı Gütme	Faydalı Olma İlkesi
Bireyin Çıkarı Ve Birikim	Dayanışma Ve Paylaşım
Rekabet ile Güçlünün kazanması	İş Birliği ve Zayıf Olana Destek
Lüks Tüketim Yana Olma	İhtiyaç İçin Tüketim
Zengin Birey	Ahlaklı Ve Sorumlu İnsan
Karlılık İçin Üretim	Fayda sağlamak ve İhtiyaçları Karşılama için Üretim
Esas Olan Sermeye Birikimi	İnsan Odaklı Yatırım
Çok Uluslu Şirketler	Milli Üretim Tesisleri
Küresel Devlet Ve Dünya Vatandaşlığı Anlayışı	Milli Devlet Ve Milli Aidiyetlik İlkesi

Kaynak: Mehmet Karagül ve Mahmut Masca (2017:90)

Kapitalist düşünce anlayışı ile ahi düşünce anlayışının karşılaştırıldığı Tablo 2’ de görüldüğü üzere her iki sistem düşünce tarzları itibariyle farklıdır. Ahilik düşünce sistemi,

toplumsal çıkarları her zaman kişisel çıkarların üstünde görmüştür ve bireye tanınan özgürlüğün toplumun yapısını olumsuz yönde etkilemesine müsaade edilmemiştir. Kapitalist sistemde ise önemli görülen husus bireysellik ve kâr amacı gütmektir. Kapitalist sistemdeki rekabet anlayışında güçlünün kazanması öngörülürken ahi düşünce sisteminde iş birliği ile hareket etmek ve güçlünün yanında zayıfı korumak amaçlanmıştır. Lüks tüketimden yana olan kapitalist sistem karşısında ahilik düşünce sisteminde kanaatkârlık ilkesi benimsenmiş olup ihtiyaç için tüketim yapılması öngörülmüştür. Ahlaklı ve sorumlu insanlar yetiştirmeyi kendine hedef hale getiren ahi iktisadi düşüncesinde yapılan üretimin amacı faydalı olmak ve ihtiyaçları karşılamak için iken, kapitalist düzende zengin birey ve kârlılık adına üretim yapmak esastır. Yine kapitalist sistemin temel hedeflerinden bir diğeri olan aşırı sermaye birikimine karşı ahi düşünce sisteminde insanı yaşatma ve insan odaklı yatırım yapma anlayışı benimsenmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Dayanışmacı bir esnaf birliği olmasıyla birlikte var olduğu dönemde toplumun gelişmesine önemli katkılar sağlayan ahilik kurumu, ahlaki ilke ve değerleri ile ön plana çıkmış bir bakıma ahlakla kalitenin birleştiği bir esnaf teşkilatlanma modelidir.

Günümüzde insanların en çok önem verdiği durumlardan biri çok fazla kazanç elde etmektir. Ekonomik ve toplumsal anlamda yaşanan değişmeler karşısında insanlar varlığını devam ettirebilmek adına sürekli olarak bir rekabet ortamı içerisinde olmaktadırlar. Tarihimizde önemli bir yere sahip olan ahilik müessesesi değişen bu durumlar karşısında değişmemesi gereken en önemli Şeyin iktisat-ahlak ilişkisi olduğunu bizlere hatırlatması açısından büyük önem arz eder. Her iki sistemin karşılaştırılması sonucu ortaya çıkan önemli sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Özel mülkiyet açısından; kapitalist sistem ve ahilik sisteminde benzer olarak toplumsal çıkarlarla çelişmeyecek Şekilde özel mülkiyet hakkı serbesttir. Ancak kapitalist sistemde özel mülkiyet hakkı mutlak olarak tek bir kişiye ait olarak görölmüş ve özel mülkiyetin sınırları çizilmemiştir. Ahilik sisteminde ise insana mülkün emanetçisi gözüyle bakılmıştır. Çünkü mülkün asıl sahibinin Allah olduğuna inanılmaktadır. Burada kastedilen durum kişinin mülkiyete sahip olma durumunu engellemekten ziyade servetin tek bir kişinin elinde toplanmasının önüne geçilmeye çalışılmasıdır.

Serbest girişim açısından; kapitalist sistem ve ahilik sisteminde benzer olarak girişim serbestliği vardır. Ayrıldıkları husus ise kapitalist sistemde kişiisel çıkar esas alındığı için kişiler teşebbüste bulunmaktadır ve kişiler üretim yapma, ürettiği ürünü dilediği gibi satma özgürlüğüne sahiptirler. Ahilik sisteminde ise önemli olan kişilerin çıkarları değil, toplumun çıkarıdır. Ekonomik anlamda özgürlük söz konusudur ve tabi bu özgürlük ahlaki ve manevi ilkelerce ölçölüdür.

Bireycilik açısından; kapitalist sistem ve ahilik sisteminde benzer bir durum bulanmamakla birlikte kapitalist sistemdeki bireyci anlayış, bireyin servet edinimini toplumsal refahtan daha önemli görmektedir. Sermayenin özgürlükçü bir ortamda bireyde birikmesi esas alınmıştır. Ahilik düşünce sisteminde ise bireyci bir anlayıştan ziyade toplumsal dayanışma ön plandadır

Kişisel çıkar açısından; kapitalist sistem ve ahilik sisteminde benzer bir durum bulunmamakla birlikte kapitalist sistemde homo economicus birey söz konusudur. Birey faydasını ve kârını maksimum düzeyde tutmayı amaç edinmektedir. Yine kişisel çıkarlar toplumsal çıkarların önüne geçmiştir. Ahilik düşünce sisteminde ise homo economicus birey yerine diğerkâm, toplumcu bir birey söz konusudur. Bireyler toplumun faydası için ellerinden gelen her şeyi yapmaktadırlar, esas olan toplumsal faydanın sağlanması gerektiğidir.

Sınırlı devlet açısından; kapitalist sistem ve ahilik sisteminde benzer olarak devletin sınırlı müdahalesi söz konusudur. Kapitalist sistemde devlet piyasayı koruyarak düzgün bir şekilde işlemesine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda devletin görevi temel hak ve özgürlüklerin korunması ve adalet savunma gibi hukuki ve kurumsal düzenlemeleri yapmasıdır. Ahilikte de devlet gerektiğinde piyasa üzerinde denetlemelerde bulunmaktadır, devletin görevi bireyin özgürlüğünü sağlamak ve can güvenliğini korumaktır. Her iki sistemin ayrıldıkları husus ise; kapitalist sistemde daha çok bireyin mutluluğu esas alındığı için devletin piyasa üzerinde yapmış olduğu müdahaleler birey tarafından hoş karşılanmaz. Ahilik düşünce sisteminde ise toplumsal fayda esas olduğundan yapılan müdahale kapitalist sisteme kıyasla daha devletçi bir yapıya sahiptir.

Rekabet anlayışı açısından; kapitalist sistem ve ahilik isteminde benzer bir durum bulunmamakla birlikte kapitalist sistemde kişiler servet edinme arzusu ile rekabette bulunmaktadır. Sermayenin sonsuz birikimi ekonomik faaliyetlerin temel amacı olarak görülmektedir ve tam rekabet olgusu benimsenmiştir. Ahi düşünce sisteminde ise rekabet ancak kaliteli mal ve hizmet üretmek maksadıyla yapılmalıdır. Üretilen mal ve hizmetlerin ihtiyaca yönelik olması öngörülmüştür. Kişilerin işleri ile bütünleşmesi teşvik edilmiş ve ekonomi bir amaç olarak değil, araç olarak nitelendirilmiştir. Üretim çok fazla kazanç elde etmek amacıyla değil ihtiyaçları karşılamak için yapılmıştır.

İlkeler açısından karşılaştırıldığında, Ahilik sisteminin sosyal adaleti sağlamada, adil bir ekonomik düzenin oluşturulmasında, emeğe verilen değer ve ahlaki sorumluluk ile dayanışmada, kanaatkâr olma ve iddihardan (yastık altı) kaçınarak üretime ve toplumsal açıdan kalkınmaya daha fazla önem verdiği görülmektedir.

Yüzyıllar öncesinde kurulmuş olan Ahilik Kurumunu sahip olduğu ilkeler ve değerler açısından incelediğimizde, iktisadi ve sosyal yaşama dönük ilkeleri ile hem günümüzde hem de bundan sonraki dönemlerde de geçerliliğini sürdürmesi açısından önem arz etmektedir. Bu ilkelerin değeri bilinerek değişen teknoloji ve çevre şartlarına göre uyumu sağlanmalıdır. Bu noktada günümüzde yaşanan sıkıntıların önüne geçebilmek ve gelecek adına önlemler almak için tarihte önemli bir yere sahip olan Ahilik müessesinin getirdiği uygulamaları, bugünün şartlarına göre uyarlayarak geleceği bu doğrultuda kurmak gerekmektedir. Ahilik ilkelerinin uygulanması toplumda adaleti, paylaşımı, yardımlaşmayı, iktisadi zenginliği beraberinde getirecektir. Sonuç olarak toplumun değer yargılarının yeniden özgün hale döndürölmesi gerekmektedir zira toplumların davranış biçimleri, sahip oldukları değer yargılarından beslenmektedir.

Kapitalist Sistem bireyi ve bireyin faydasını esas alırken Ahi düşünce sistemi insanı bir bütün olarak ele alıp onu tüm yönleriyle birlikte geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu noktada günümüz ekonomisi, çalışma hayatı, iş ahlakı bağlamında Ahilik sisteminden önemli kazanımlar sağlanabilir ve sosyal politika sorunlarına çözüm arayışları elde edilebilir. Bu temennilerin işlerlik kazanmasında ilgili kurum ve kuruluşlara önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Bu çalışmanın özü de, söz konusu görev ve sorumlulukların yerine getirilmesine değer bir yapının tarihi varlığını ortaya koymak ve bu konuda oluşan literatüre katkı sağlamaktır.

KAYNAKLAR

- Akgündüz, M. (2014). Ticarî Hayatta Kardeşliği Esas Alan Ahilik Teşkilatı. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(31), 9-18.
- Aksoy, A. (2018). 13. ve 14. Yüzyılda Anadolu'da Ahilik Teşkilatı, Etkisi ve Siyaseti. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 2(1), 19-35.
- Alptekin, M. (2015). Kapitalizmin Ortaya Çıkışı: Jeo-Kültürel Yaklaşım. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(10), 231-241.
- Arslan, R., & Şanlı, D. (2013). Osmanlı Devletinde Bir Esnaf Örgütlenmesi Olarak Lonca Teşkilatı. *Bartın Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 4(7), 15-30.
- Aydın, M. K. (2003). Kapitalizm Ve Kriz. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(6), 1-10.
- Ayış, M. Ş. (2019). Anadolu'nun İslamlaşmasında Ahi Evran ve Ahiliğin Rol Modelliği. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(13), 91-116.
- Aytekin, B., & Bayramoğlu, S. (2015). İktisat Sosyolojisi Açısından İktisadi Dalgalanmalar ve Krizlere Karşı Tarihsel Bir Çözüm Durağı: Ahi Örgütlenmesi. *International Journal of Academic Value Studies*, 1(1), 65-78.
- Bal, O. (2011). Ekonomik Sistem Olarak Kapitalizmin Evrimi ve İstihdam. *IJOPEC Konferansı* (s. 1-26). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi.
- Bayram, S. (2012). Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilâtı ve Esnaf Loncaları. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*(21), 81-114.
- Bektaş, Ç. (2019). Türk İşletmecilik Kültüründe Ahilik Teşkilatının Yeri ve Önemi. 418-425.
https://www.researchgate.net/publication/330934453_Turk_Isletmecilik_Kulturunde_Ahilik_Teskilatinin_Yeri_ve_Onemi adresinden alındı

- Bıyık, H. (2015). *Kapitalizm-İslam İlişkisi: Birey, Mülkiyet, Devletin Rolü Kavramları Çerçevesinde Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilimdalı, Aksaray.
- Bulut, M. (2015). Ahlak Ve İktisat. *Adam Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 105-123.
- Ceylan, Kâzım. (2018). *Ahi Evranı Veli ve Türk Dünyasına Etkileri*. 28.06.2019 tarihinde TASAM | Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51254/ahi_evrani_veli_ve_turk_dunyasina_etkileri adresinden alındı
- Ceylan, Kadir. (2018). Ahiliğin Ortaya Çıkışı Meselesine Dair., 3(5), 131-144. *Erzurum Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(5), 131-144.
- Cora, İ. (2017). Örgütlerin Yönetimi Açısından Ahilik Örgütüne Genel Bir Bakış; Tarihi Bir Araştırma. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 251-279.
- Çağatay, N. (1976). Fütüvetçilikle Ahiliğin Ayrıntıları. *Bellekten*, XL(159), 423-438.
- Çağatay, N. (1997). *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Çakmak, M. (2014). Ahiliğin Tasavvufi Temelleri ve Ahilik-Fütüvvet İlişkisi. *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(13), 143-158.
- Çeker, F. (2017). Ahlaki ve Sosyo-Ekonomik Bir Teşkilat Olarak Ahilik. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(12), 84-99.
- Çelik, M., & Dağ, M. (2017). Kapitalist İktisadi Düşüncenin Geçirdiği Dönüşümler Üzerine Bir Değerlendirme. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2(3), 50-70.
- Demir, Z. (2018). Karl Marx'ın Bakış Açısından Kapitalist Toplumda Yabancılaşma Ve Sonuçları. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 63-74.
- Dobb, M. (1981). *Kapitalizm Sosyalizm Az Gelişmiş Ülkeler Ve İktisadi Kalkınma*. (M. Selik, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi.

Doğan, B. B. (2010). Klasik Liberal Teoride Bireyciliğin Yeri ve Önemi ile Bireycilik ve Kalkınma Sorunsalı Arasındaki Etkileşimler. *Mevzuat Dergisi*(152).

<https://www.mevzuatdergisi.com/2010/08a/01.htm> adresinden alındı

Dumrul, C., & Dumrul, Y. (2014). Osmanlı İmparatorluğu'nun Kapitalist Paternde Sanayileşmesinin Önündeki Engeller Üzerine Bir İnceleme. *Yönetim Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 12(23), 146-170.

Durak, İ., & Yücel, A. (2010). Ahiliğin Sosyo-Ekonomik Etkileri Ve Günümüze Yansımaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 151-168.

Ekinci, Y. (2011). *Ahilik*. Ankara: Sistem Ofset Yayıncılık.

Emecen, F. (2016) Mal/Malhun Hatun. *TDV İslam Ansiklopedisi*, EK-2, 182-183. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mal-hatun> adresinden alındı.

Erdem, E. (2008). *Ahilik: Ahlakla Kalitenin Buluştuğu Bir Esnaf Teşkilatlanma Modeli*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Gelici, M. (2007). *Protestan İş Ahlakı ile Ahilik İş Ahlakının Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Girgin, A. U. (2019). *Kapitalist Sistemde Devletin Mali Krizi: Yunanistan Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Gülvahaboğlu, A. (1991). *Sosyal Güvenlik Öncüsü Ahi Evran Veli ve Ahilik*. Ankara. Ankara: Memleket Yayınları.

Günay, A. (2003). *Ahilikte Mesleki ve Sosyal Dayanışma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kabaş, T. (2016). Kapitalizm ve Ahlakın Türkiye Açısından Kısa Bir Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, 20(2), 133-147.

Kal'a, A. (2003). Lonca. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 27, 211-212.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/lonca> adresinden alındı.

Karagül, M. (2012). Ahilik ve Sosyal Sermaye Bağlamında İş ahlakı ve Üretim İlişkisi. *Akademik Bakış Dergisi*(32), 1-16.

Karagül, M. (2018). Türk İslam Medeniyetinde Ahiliğin İktisadi Hayat ve Devletin Oluşumundaki Rolü. *TASAM - Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 263-287.
https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51265/turk_islam_medeniyetinde_ahiligin_iktisadi_hayat_ve_devletin_olusumundaki_rolu adresinden alındı

Karagül, M., & Masca, M. (2017). Ahilik Düşüncesinin İktisadi Hayata Bakışı ve Kapitalist Sistemle Karşılaştırılması. *AKÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19(2), 83-91.

Kart, M. (2017). *Değerler Eğitiminde Bir Model Olarak Ahilik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Kırşehir.

Kaya, F. (2018). Toplumda ve Kamuda Değerler Eğitimi: Ahilik. *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (s. 286-300). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Kazancı, F. (2016). Serbest Piyasa Ekonomisi ve İslam Ekonomisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 161-178.

Kazıcı, Z. (1988). Ahilik. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 1, 540-542.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ahilik> adresinden alındı

Kılınç, M. (2012). Türkiye’de Mesleki Teknik Eğitimi Şekillendiren Eğitim Kurumlarından Ahilik, Gedik, Lonca, Enderun Mektebi’nin Tarihi Gelişimleri. *Vocational Education*, 7(4), 63-73.

- Kızıler, H. (2015). Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 408-423.
- Küçükcan, T., & Fidan, A. (2013). İktisadi Kalkınmada Yerli Burjuvanın Sosyolojik Anlamı (Osmanlı'dan Günümüze Bir Sınıf Analizi). *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(2), 255-268.
- Mahiroğulları, A., & Altınay, Z. Ü. (2018). Ahilik Kültüründen Günümüze Yansıyan Üç Boyut: Karşılıklı Saygıya Dayalı Usta-Çırak İlişkileri Tüketiciyi Koruma Ve Sosyal Güvenlik İşlevi. *Uluslararası Ahilikte İş Ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (s. 413-428). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Masca, M., & Karagül, M. (2017). Barış Ve Refahın Tesisinde Ahilik Kültürü Ve Sosyal Sermayenin Rolü. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(2), 1-18.
- Mengütay, G. (2018). *Türk İslam Medeniyetinde Kalite Anlayışı Açısından Ahilik*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Toplam Kalite Yönetimi Anabilim Dalı, Düzce.
- Ocak, A. (1996). Fütüvvet. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 13, 261-263.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/futuvvet#2> adresinden alındı
- Ocak, A. (1996). Fütüvvetnâme. *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 13, 264-265.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/futuvvetname> adresinden alındı
- Oncar, O. (2016). *Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunda Ahiler ve Ahilik Kurumunun Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Öz, S. (2013). Kapitalizmin Ruhu Problemi: Werner Sombart. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 29(29), 142-169.
- Özcüre, G. (2018). Ahilik İlkelerinin Günümüzde Çalışma Yaşamı Ve Sosyal Güvenlik Sisteminde Örnek Alınacak Yönleri. *Uluslararası Ahilikte İş Ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (s. 361-384). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

- Özdemir, R. (2018). Ahilikte Dolaylı Ve Dolaysız Ahlak Kuralları. *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (s. 51-64). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Özden, H. (2015). Türk Kültüründe Bir Değerler Eğitim Kurumu Olarak Ahilik. *Uluslararası Sempozyum İnsani Değerlerin Yeniden İnşası Tebliğler. III,*(s. 121-140). Erzurum: Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Özerkmen, N. (2004). Ahiliğin Tarihsel–Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları–Sosyolojik Yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44*(2), 57-78.
- Özkan, M. (2018). Ahilik'te Toplum Tasavvuru. *Uluslararası Ahilikte İş Ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (s. 457-465). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Öztürk, M., & İnan , Ş. (2014). İktisadi Sistemlerde Bölüşüm Sorunu: Alternatif Bir Yaklaşım Olarak Ortaklık Ekonomisi. *Akademik Yaklaşım Dergisi, 5*(24-55).
- Öztürk, N. (2015). Ahilik Teşkilatı Ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*, 1-12.
- Süne, D. (2018). *Anadolu Selçuklularında Ahilik Teşkilatının Şehir Yönetimine Katkısı ve Günümüze Yansımaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Şahin, İ. (1988). Ahî Evran. *TDV İslam Ansiklopedisi, 1*, 529-530.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/ahi-evran> adresinden alındı
- Şeker, M. (2011). *Türk İslam Medeniyetinde Ahilik ve Fütüvvet-namelerin Yeri Seyyid Hüseyin el-Gaybi'nin "Muhtasar Fütüvvet-Name"Si*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tabakoğlu, A. (2005a). *Toplu Makaleler I :İktisat Tarihi*. İstanbul: Kitabevi.
- Tabakoğlu, A. (2005b). *Türk İktisat Tarihi*. İstanbul: Dergah Yayınları.

- Tatar, T., & Dönmez, M. (2008). Zihniyet ve İktisat İlişkisi Çerçevesinde Ahilik Kurumu. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 7(1) 194-202.
- Tayyar, A., & Çetin, B. (2013). Liberal İktisadi Düşüncede Devlet. *C.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 107-120.
- Temel, H. (2007). *Ahilik Teşkilatının Halkın Eğitim Ve Öğretimindeki Rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uca, O. (2018). İtalyan İşçi Sınıfı Deneyimi ve Kapitalist Bireyciliğin Sıradanlaşması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Haziran*, 22(2), 1139-1156.
- Uludağ, S. (1996). Fütüvvet. *TDV İslam Ansiklopedisi*, 13, 259-261.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/futuvvet#1> adresinden alındı.
- Ustakara, F. (2019). Türklerde Sosyal Sorumluluğun Temelleri: Halkla İlişkiler Açısından Ahilik Teşkilatı Üzerine Bir Değerlendirme. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 12(2), 1169-1181.
- Ünlüöner, K. (1992). Kapitalizmin Başlıca Müesseseleri. *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*(5), 273-281.
- Yılmaz , S., & Ameti, B. (2018). Balkanlarda Ahiliğin Temelleri Ve İzleri. *Uluslararası Ahilikte İş ve Ticaret Ahlakı Sempozyumu Tebliğleri* (s. 236-260). Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Yılmaz, A. (1995). *Ahilikte Din Ve Ahlak Eğitimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.
- Yüksel, A. (2017). *Türk İşletmecilik Tarihinde Kümelenme Modeli Olarak Ahilik Teşkilatı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Ankara.

Yüksel, B. (2016). Sosyal Politika Sorunlarına Çözüm Aracı Olarak Ahilik. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(2), 488-499.

Yüksel, M. B. (2017). Temel Dinamikleri Açısından Fütüvvet Ve Ahiliğin Kur'ânî Referansları. *Tefsir Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 270-311.

Zeytinoğlu, E. (1985). *Ekonomik Sistemler*. (2 b.).İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınevi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Gamze Alar
Doğum Yeri ve Tarihi : Ankara, 12.12.1993

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi 3.01/4
İİBF, İktisat Bölümü, 2012-2016
Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi 3.27/4
SBE İktisat A.B.D Tezli YL,2017-2020
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyet/Yayınlar :

M1. Yücel, Y. B., Yücel, İ., & Alar, G., (2020) Stratejik Yönetimde Vizyon Ve Misyonun Yeri Ve Önemi: Bist100, İso500 Ve Kobi Örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE)*, 6(12), 177-193.

M2. Yücel, Y. B., Alar G., & Yücel, İ. (2020) Kapitalist Sisteme Karşı Çözüm Durağı: Ahilik Teşkilatı, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRSE)*, 6(12), 194-203.

İş Deneyimi

Stajlar : İsmet GELBAL Mali Müşavirlik Bürosu (2014)
Projeler ve Kurs Belgeleri : Bartın Üniversitesi Girişimcilik Belgesi
Çalıştığı Kurumlar : Fiberland Dijital Teknolojileri Ön Muhasebe (2016)
: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kısmi Zamanlı Öğrenci (2018)

İletişim

E-Posta Adresi : alargamze36@gmail.com

Tarih : 30/01/2020 (Tez sınav tarihi)